

Rapport nr. 1/2009

Kulturlandskap i Engerdal – botaniske registreringer

av Leif Galten

Forsidebilde: Leif Galten

FYLKESMANNEN I HEDMARK

Miljøvernavdelingen

Postboks 4034, 2306 Hamar

Telefon 62 55 10 00 – Epost: postmottak@fmhe.no

Rapport

Tittel: Kulturlandskap i Engerdal – botaniske registreringer	Rapport nr.: 1/2009
	Dato: 07.09.2009

Forfatter(e): Leif Galten	Antall sider: 61 + vedlegg
Prosjektansvarlig: Leif Galten	ISSN 0802-7013
Finansiering: Privat	ISBN 978-82-7555-142-7

Sammendrag:

Innledningsvis beskrives 52 kulturlandskap i Engerdal. Av disse er 10 vurdert å ha regional verdi, mens 30 har lokal verdi.

Det har vært mulig å oppstille plantelister fra 34 av kulturlandskapene (tabell 1, vedlegg 2) og fra 28 grender (tabell 2, vedlegg 3). Når det justeres for at kulturlandskapene og grendene overlapper noe, er 54 uavhengige landskap/grender presentert med plantelister.

De innførte artene er rangert etter frekvens i disse 54 landskapene/grendene. 10 innførte arter forekommer i minst 70 % av dem (39 landskap/grender), med engsyre som den mest frekvente (93 %). Engerdalen i sørøst og Drevsjøsletta har størst mangfold av innførte arter. Dette er betinget av kommunens geologi, klima, tilgjengelige innvandringsveier og bosettingsmønster.

Av svakt varmekjære innførte planter er 24 gamle innførte, og 53 er nye innførte (Galten 2008). Av de gamle innførte er 5 godt etablert, 4 er attstående, 12 er tilfeldige, mens 3 ikke er gjenfunnet. Av de nye innførte er 7 arter mulige hageflyktninger i framtida, 16 er tilfeldige og 30 er under etablering. Det er de gamle og nye tilfeldige artene som ved tydelig etablering med frømodning vil indikere klimaendring.

Emneord:

Botanikk, Engerdal, flora, klimaendring, kulturlandskap

Referanse:

Galten, L., 2009. Kulturlandskap i Engerdal – botaniske registreringer. Fylkesmannen i Hedmark, miljøvernavdelingen. Rapport nr. 1/2009, 61 s. + vedlegg.

Forord

Idé og innhold i denne rapporten står helt for undertegnedes regning og bunner i ønsket om maksimal utnyttelse av materialet som er innsamlet i forbindelse med prosjektet *Karplantefloraen i Engerdal* (Galten 2008). Kulturlandskapet i Engerdal er i aksellererende forandring som følge av nye driftsformer og ny organisering av jordbruk og skogbruk, endret bruk av utmarka og som følge av klimaendringer. Det er derfor nyttig å presentere materiale som berører kulturlandskap nå – i begynnelsen av forandringen – som et viktig tidsbilde og et sammenligningsgrunnlag for senere bruk.

Rapporten beskriver floraen i 52 varierte kulturlandskap og i 28 ”grender”. Den er tilpasset det innsamlete materialet, ikke omvendt. Følgen er at materialet i svært ulik grad er avgrenset spesielt til de kulturmarker som beskrives. Likevel skulle materialet gi en god indikasjon på status for kulturlandskapet per 2008.

Karplantefloraen i Engerdal er hovedkilden for rapporten. I noen tilfelle er informasjonen hentet direkte fra herbariet i Oslo, det være seg beleggbasen eller krysslistebasen. Dette er sitert som O, eventuelt O2008 når årstall poengteres. Navnsettingen av plantene følger Lid & Lid 2005.

Siw Anita Kvam ved Statskog Femund, Arne Nordseth og Bjarne Bentzen har gitt nyttige opplysninger om noen få av kulturlandskapene som er valgt ut.

Støren, mars 2009

Leif Galten

INNHold

INNLEDNING	5
INNFØRTE OG OPPRINNELIGE PLANTER	6
ET UTVALG KULTURMARKLOKALITETER.....	7
LOKALITETSBEKRIVELSE	7
1. Litlrøåsen – variert seterlandskap	7
2. Røsetra - setervoll.....	9
3. Blakkstøtlandet – næringsrik beiteskog	9
4. Tverrfjellsetra – setervoller	10
5. Engeråa – ådrag gjennom jordbrukslandskap	11
6. Øst for Østvang – plukkhogstskog	12
7. Bergesetra – setervoller og rik slåttemyr/beitemyr	13
8. Nord for Bergesetra – slåttefukteng/beitefukteng	13
9. Øveråsen (Veundåsen) – seterlandskap	14
10. Engerdalssetra – tømmervelte/skrotemark	15
11. Engerdalssetra – skoleområde/museum	16
12. Nordrevollen - setergrend	17
13. Volenget og Volslåttan – rik slåttemyr	18
14. Hekkelskarvmyra i Galtåsen – ekstremrik slåttemyr	19
15. Femundsetra – setervoller og myrslått	20
16. Sørjoten – ødegard	20
17. Kloakkdeponiet på Bjørnåsmoan	21
18. Bergvollen – setervoll	22
19. Femundsåsen beitelag – fellesbeite	22
20. Sorken – uttappet settefiskdam	23
21. Gutulivollen – setervoll	23
22. Storbekken – ødegard med slåtte-mark	24
23. Ned for Båthusberget – rik slåttemyr	25
24. Djupsjøvollen – voll og rik slåttemyr	25
25. Mellom Elgådalen og Gutu – fukteng og rikmyr	25
26. Øyan – ekstremfattig slåttemyr og tørreng	26
27. Svukuriset – småbruk og turisthytte (DNT)	26
28. Kuvolsetra – setervoll	27
29. Grøtådalsetra i Femundsmarka – setervoll	27
30. Haugen – ødegard med slåtte-mark og kilder	28
31. Røa sør for innoset i Femunden – grasvoll ved koie	29
32. Starrhåen i Røa – tjønnstarrslått	29
33. Sør for Skjærbekkdalssetrene – slåtte-myrt	30
34. Nedre Skjærbekkdalssetra – setervoll/innmark	30
35. Husfloen – aktivt utmarksbeite langs (mellom) grusveien og elva	30
36. Nordøst for Gjeltmyra – ødegard	31
37. Elvsetra sør for Elvbrua – ødegard	31
38. Femundsundet – tørreng	32
39. Myrstadvelta – tømmervelte/skrotemark	32
40. Røskjotvelta – tømmervelte/skrotemark	33
41. Nord for Sølentua – veikant/skrotemark	34
42. Plassen sør for Galten – fattig tørreng	35
43. Bakken ved Galten – ekstremfattig beitebakke	36
44. Setertjønna i Galtsjøen naturreservat – tjønnstarrslått	37

45. Isterheim – ødegard	38
46. Hogsetvollen – ødegard med slåttemark	38
47. Elvålvollen – fiskevær ved Isteren	39
48. Buvika – brygge og tidligere fiskevær	40
49. Litlåa sør for Tjukkrøstvollen – slåttemark	40
50. Tjukkrøstvollen – setervoll/slåttemark	41
51. Femundshytta – smeltehytte og småbruk	41
52. Rendalen: «Kvannslåttan» sør for Galthue – slåttemyrer	42
HVA VISER LOKALITETSBEKRIVELSENE?	43
FLORAEN I GRENDENE	45
A. Røa-Hylleråsen	45
B. Heggeriset	45
C. Engerdal sentrum (Øvre Engerdalen)	46
D. Engerdalssetra	46
E. Kvilten	46
F. Drevsjø	47
G. Lillebo	47
H. Femundsenden	48
I. Sorken	48
J. Småsjøvollen	48
K. Elgådalen	48
L. Valdalen	49
M. Elgå	49
N. Haugen	50
O. Husfloen	50
P. Søre Elvdal	50
Q. Høyberget	50
R. Snerta	51
S. Granberget	51
T. Femundsundet	51
U. Ulvågrenda	52
V. Gløtvola	52
W. Galten	52
X. Sømåen-Joten	52
Y. Buvika brygge	53
Z. Nålodden-Solli	53
Æ. Jonasvollen	53
Ø. Femundshytta	53
RESULTATER OG DISKUSJON	54
SAMMENDRAG	59
LITTERATUR	60
VEDLEGG	
1. Kart over alle lokalitetene	62
2. Tabell 1. Plantelister fra kulturmark i Engerdal.....	63
3. Tabell 2. Plantelister fra grendene i Engerdal.....	72

INNLEDNING

Engerdal har et flateinnhold på 2195 km² og strekker seg nær 100 km i nord-sør-retning og 20-30 km i øst-vest-retning. Den naturgeografiske variasjonen er nokså stor. Med spredt bosetning, overveiende skrint jordsmonn og fattig, fjellnær skog rommer kommunen mer naturtyper med kulturpreg enn egentlige kulturlandskap. I høyden 3 % av arealet kan sies å være kulturbetinget. En nærmere beskrivelse av naturforhold, geologi og klima er gitt i *Karplantefloraen i Engerdal* (Galten 2008).

Området ble varig bygd fra Rendalen så seint som i 1698 (Gaarden Engerdalen, dvs. Nordgård). Jakt og særlig fiske ble drevet av folk fra bygdene omkring lenge før den tid. De hadde også i noen grad utmarksslåtter i egnen. Bureiserne på 1700-tallet ble derfor ikke alltid sett på med blide øyne. I 1730 ble Jon Pedersen Otås ved dom utsagt fra Femundsundet ”fordi Hand ubevilget havde nedsat sig der til Fortrængelse for Sagsøgeren Tollef Hornseths Høislaater og Fiskeboder” (Andersen 1981).

Etter hvert ble skogbruk det viktigste. De fattige oppsitterne kom i klemme i en bitter strid mellom rendølene og Røros Kobberverk om eiendomsretten til skogen (Andersen III 1981). Ved dom av 1786 ble all skog østover fra ei linje to mil øst for Rendals-bygda tilkjent Kongen, det vil i prinsippet si Røros Kobberverk. Dommerne var oppnevnt av Kongen. Dårlig samvittighet lyser igjennom da Kongen gjennom Fredriks Gave gir Sølendalen tilbake til de 22 oppsitterne i Rendalen i 1798.

Kobberverket trengte ufattelige mengder ved, og etter hvert som skogen ble brukt opp, flyttet verket smeltehyttene sine til nye områder. Slik ble Femund Hytte til i 1739 og Drevsjø Hytte i 1817. Det vanlige for bureiserne var ”å gjøre bruk til Røros verk”, samtidig som de av verket fikk bygslet en jordlapp til et beskjedent husdyrhold. Unntatt fra Rørosverkets styring var skogen i Engerdalen som i 1726 var kjøpt av brukerne på Gaarden Engerdalen (Nordgård) og de to Heggeriset-gardene ved auksjon over «Kongens Jordegods» på Bjørneby i Solør. Disse områdene er i dag kommune- og privatskog, mens skog brukt av Røros kobberverk – 90 % av all skog i Engerdal – i 1901 gikk tilbake til Staten (sørover fra Galthue allerede i 1855). Sia har øks, svans, mannskraft og hest litt etter litt blitt erstattet av motorsag, barkemaskin og traktor. I dag råder de store hogstmaskinene i tømmer-skogen. Tilbake ligger kulturmerkene som åpne tidsspeil: Kolbotnene, de store snauhogstflatene, tømmerveltene og traktorveiene som snor seg i liene.

I jordbruket har husdyrhold vært enerådende, det barske klimaet og høyden over havet ga ikke grunnlag for noe annet. Utmarka ble brukt for alt hva den var verdt, til beite både ved setra og rundt heimgarden, til utmarksslåtter og til reinlav-sanking («måsså») og lauving, for å holde liv i den ofte beskjedene buskapen. Høsting av fôr i utmarka opphørte rett etter krigen, mens måssåtaking og lauving forsvant fram mot 1960. De siste årene er både setring og utmarksbeite nesten forsvunnet og husdyrholdet stekt redusert. I tillegg har det skjedd en effektivisering av gjenværende drift ved blant annet økt bruk av kunstgjødsel, mer innsådde engplanter, mer bruk av kraftfôr og mer høytytende husdyrraser. Den reduserte bruken av utmarka har vært sammenfallende med en intensivert bruk av innmarka. Markslag som tidligere var en mosaikk av ganske lågtytende åkrer, beite, grunnlendt mark, knauser, havnehager og fuktdrag er gjort rasjonelle og høytytende ved nye engplanter og stor tilførsel av kunstgjødsel. Samtidig er husdyrholdet organisert i større felles enheter som for eksempel sommerdriften ved Femundsåsen beitelag og helårsdriften «Hotell Dagros» på Ulvåmoen.

Den parallelle avviklingen og intensivering av husdyrholdet har redusert, forflyttet og endret areal brukt til beite og slått. Mye gammel kulturmark har grodd igjen eller er nå i rask gjengroing (Austad et al. 2003). I tillegg er det også generelt en reduksjon av det

biologiske mangfoldet på gjenværende beite og eng. Det skyldes at det meste av gjenværende innmark er kraftig gjødslet, og den er i stadig større grad fulldyrket og innsådd med noen få høytytende beiteplanter (Ofte 1998, Ofte et al. 2005). Den rådende rovdyrpolitikk påvirker også husdyrholdet og dermed kulturbetingede markslag (Stortingsmelding 2003-2004). For eksempel er utmarksbeite av sau sterkt redusert eller helt opphørt, slik som i Hovdlia, på grunn av rovdyrskadene.

Det er stort sett større biologisk mangfold i grendelag og på garder der det fortsatt er husdyr til sammenligning med steder hvor husdyra er borte.

De produktive jord- og skogbruksområdene ligger i nedre del av nordboreal og i øvre del av mellomboreal vegetasjonssone. Lågere ligger den sørboreale sone. Den strekker seg opp til Nybergsund og Särna og gjennom det meste av Rendalen-bygda og kjennetegnes av en omfattende ugrasflora, med ofte svakt varmekjære planter som gjør tilfeldige etableringsforsøk i Engerdal. Klimaendringen de siste årene medfører at flere av disse plantene etter hvert klarer å etablere seg og sette frø i Engerdal (Galten 2008). Den sørboreale ugrasfloraen er langsomt i ferd med å erobre skrotemark og åkerkanter. Tidligere kunne frø fra slike planter forurense såfrøblandingene, noe som førte til hyppige, men kortvarige oppslag på dyrket mark, jfr. artslistene til Sørensen (1867) og Nyhuus (1936). Gjennom 1900-årene forsvant disse tilfeldige ugrasforekomstene nesten helt som følge av stadig bedre frørensing og jordbearbeiding. Nå er plantene igjen i ferd med å feste grepet, men nå som en følge av stadig bedre klimatiske vekstvilkår. En økende etablering av ugras og andre varmekjære planter kan dermed brukes som en indikator på klimaendring, sjøl om økt ferdsel også er en viktig faktor for plantespredning.

INNFØRTE OG OPPRINNELIGE PLANTER

Planter kan inndeles i to innvandringshistoriske grupper – *opprinnelige* planter og *innførte* planter. *Opprinnelige* (spontane) planter har kommet inn uten hjelp av mennesket. Mange av dem drar likevel direkte eller indirekte nytte av menneskeskapt forhold. Slike planter defineres som *kulturfavoriserte*. Kulturfavoriseringen er for en del planter lokal og situasjonsbetinget og derfor vanskelig å avgjøre sikkert. Åkersnelle (*Equisetum arvense* ssp. *arvense*) er et eksempel. Den er et svært vanlig ugras på skrotemark og i veikanter rundt gardene. Men samtidig vokser den også ved kilder og i myrkanter i naturlig vegetasjon i dalsidene. Et annet eksempel er linnea (*Linnaea borealis*). Den er en karakterart i litt næringsrik lyngskog og lynghei, men samtidig later det til at den favoriseres av hogst. Derfor vil den kunne karakteriseres som kulturfavorisert når områder med hogst skal vurderes.

Innførte planter har kommet inn med direkte eller indirekte hjelp fra mennesket. Rødkløver og prestekrage tilhører denne gruppa. De er gamle innførte som henholdsvis jordbruks- og hageplante, men er nå godt etablert og *naturalisert* (forvillet), det vil si at de vokser og formerer seg naturlig akkurat som de fleste opprinnelige artene. Nyere hage- og jordbruksplanter som for eksempel fjellfjell og hundegras er også på flukt ut fra hager og kunstenger, og de vil med tida oppføre seg som ville. Andre planter, som humle og rabarbra, har ingen mulighet til å modne frø i Engerdalsklimaet. Men de kan bli *attstående* ved nedlagte setrer og bruk i mange år.

Materialet slik det er oppsummert i tabell 1 og tabell 2, se vedlegg 2 og 3 på side 63 og side 72, inneholder 406 rene karplantetaksa og 3 hybrider. Av disse er 113 taksa definert som innførte, der 72 planter er ugras, 12 er innplantet og/eller attstående, 16 er hageflyktninger og 13 er jordbruksflyktninger. Av de 296 opprinnelige (spontane) taksa, er 67 tydelig kulturfavoriserte planter skilt ut. I tabell 1 er ytterligere tre små grupper av tydelige *slåttegras* (d.e.

karplanter høstet som fôr fra utmarkslåtter) definert: 10 typiske tjønnslåttegras, 3 myrslåttegras og 4 jotslåttegras. Kartet i vedlegg 1 på side 62 viser de undersøkte landskapene.

For enkelthets skyld er ofte begrepet *art* brukt synonymt med *takson*. Dette er litt unøyaktig, da taksonet ofte er på underart- eller varietiesnivå. Denne systematiske unøyaktigheten spiller imidlertid liten rolle for denne rapporten.

ET UTVALG KULTURMARKLOKALITETER

Nedafor beskrives 52 kulturlandskap. Det er en utvidet og bearbeidet del av en samlet rapport for Hedmark. Anders Often er redaktør og hovedforfatter av samler rapporten, med medforfatterne Harald Bratli, Asle Bruserud, Leif Galten og Sigve Reiso (Often in prep.). Often har også utført de første registreringene og skrevet grunnlaget til tekstene om Gutulivollen, Båthusberget, Djupsjøvollen, Elgådalen ved Gutu og Øyan i Femundsmarka i herværende rapport.

Formålet er å beskrive en del lokaliteter i Engerdal der det fortsatt er verdifull vegetasjon som for en stor del er skapt av ulik menneskelig virksomhet, i hovedsak husdyrhold og skogbruk. Det er tatt med en del lokaliteter som ligner på jordbrukets og skogbrukets kulturlandskap, men hvor det er et annet skjøtselsregime som er årsak til mangfoldet. Dette gjelder skoleområde/museum, veikanter, tømmervelter fiskevær, fiskedam, kloakkdeponi og smeltehytte. Noen få lokaliteter som har liten verdi er tatt med fordi det foreligger innsamlet materiale fra lokaliteten.

Av de 52 lokalitetene er én strengt tatt fra Rendalen kommune, på vestbredden av Femundselva rett sør for Galthue – på Rendalen-sida av elva. Denne er tatt med fordi den er en typisk kvannslått brukt av gardene ved Galten.

Verdi av de utvalgte lokalitetene er vurdert på en grov fire-delt skala: *liten verdi*, *lokal verdi*, *regional verdi* og *nasjonal verdi*.

Det er helt sikkert flere biologisk sett verdifulle kulturlandskap i Engerdal. Det er også verdt å påpeke at biologiske verdier knyttet til kulturlandskap er skjøtselsavhengige slik at uten fremtidige bruk vil mange av artene og naturtypene etter hvert forsvinne.

Tabell 1 gir en oversikt over de 34 lokalitetene der det tilgjengelige materialet er så avgrenset at det gir grunnlag for å presentere ei artsliste.

LOKALITETSBESKRIVELSE

1. Litlrøåsen – variert seterlandskap

Undersøkt: 23.08.2002, 10.08.2004, 02.09.2005 og 31.08.2007 ved Leif Galten

UTM: UJ_{WG} 48-51, 37-41

Høyde over havet: 840-900 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstyper: Tun og setervoller, beitebakker, finnskjegg- og urtejoter, beitet bærlyng-fjellbjørkeskog, beitet fattigmyr, storstarrslått/beite (tjonn- og myrslåtter), vekselfuktig, beitebetinget fattigeng, vier-stolpestarr-sumper, frisk beitet natureng, gjødselpåvirket kilde- og vassvegetasjon.

Kulturspor: Ti setrer samlet i en setergrend.

Nåværende bruk: Aktiv setring på to setrer (2006, melkeku og geit). Andre setrer er tatt i bruk som hytter. Dessuten er mange hytter bygd inni og nær seterområdet de seinere årene.

Tilstand: Noe gjengroing på voller og i beitemark på grunn av redusert seterdrift. Noen setrer i forfall, andre omgjort til hytter. De mange hyttene og oppmerking av turstier fører til at området er mer preget av moderne friluftaktiviteter enn tidligere.

Verdivurdering: Litlrøåsen danner et enhetlig og avgrensbart seterlandskap med et variert utvalg av kulturpåvirkete naturtyper. De fuktige grasengene langs Røa og Litlrøa har noe, om enn ikke dominerende, innslag av blåtopp og blåknapp. Blåtopp-enger vurderes som noe truet (Fremstad & Moen 2001). Forekomst av den regionalt sjeldne kamtusensblad (*Myriophyllum sibiricum*) – ansvarsart for Hedmark (Haugan & Often 1998, Galten 2007) – i Røa er med på å gi området regional verdi.

Botanisk beskrivelse: Litlrøåsen er en del av et stort seter- og utmarksslåttområde som omfatter flere setrer med fortsatt aktiv drift og/eller utnyttelse av jordveien til beite eller slått: Marivollen, Røsetra og Åsgamlesetra i sørvest og vest, Svartåsetra, Lisetra og Blakkstøtlandet i nord. Området strekker seg også nordøstover inn i Rødalen med tallrike storstarrsumper og finnskjegg-, kvann- og turtjoter som en gang var viktige utmarksslåtter. Litlrøåsen og seinere Røsetra og Blakkstøtlandet får være representanter for området.

Litlrøåsen – til like med de andre nevnte seterområdene – ligger på et grunnfjells-peneplan som strekker seg fra øst for Engerdal sentrum og sørover til Trysil. Fjellgrunnen omkring Litlrøåsen består av tette og mørke porfyrer som ikke gir grunnlag for noen næringsrik flora. Men det avgrensede området er stort med et helt kompleks av ulike kulturmarktyper. Dermed blir også karplantemangfoldet relativt stort – 149 karplantearter er registrert. Tabell 1 viser at innsalget av både innførte arter og kulturfavoriserte opprinnelige arter er beskjedent, henholdsvis 18 og 33 taksa, det vil si bare 11 % og 19 % av totalantallet (tabell 1). Dette skyldes at området for registreringen er stort og variert uten spesielle utvalg av kulturmark.

Området domineres av steinete beitebakker med einer, finnskjegg, smyle og saue-svingel. Vegetasjonen har stedvis mer preg av hei enn av beiteeng på grunn av stort innslag av fjellkrekling. I søkkene samles fuktighet, og her dannes finnskjegg-joter (finnskjeggenger, hærletter) som engang var ettertraktet slåttemark. På noen steder ligger jotene ned mot fuktige sig og småbekker. Da blir de urterike, med skogstorkenebb, engsoleie, svarttopp og fjelltistel, og med de typiske store jotslåttegrasene enghumbleblom, mjøduert, sløke og vendelrot.

Mens det nære seterområdet er avskoget, øker innslaget av fjellbjørk etter hvert som man fjerner seg fra setrene. Vegetasjonen går over i grasrik bærlyng-fjellbjørkeskog med noe innslag av gran og små furu.

Mellom bakkene er det små fattigmyrer med torvull i tuene og bjønnskjegg og trådsiv i fastmattene og med innslag av duskull og snøull.

På setervollene og tunene er det tråkk-vegetasjon med arter som tunrapp, engkvein, ryllik og kvitkløver, mens på skrotemark og gjengroende voller er stornesle og hundekjeks framtrede arter. I et hyttetun vokser ugrasbalderbrå og toppklokke, der i alle fall den siste nok er plantet.

En bekk renner gjennom setergrenda og danner et sumpområde med flaskestarr midt i denne. Storstarrsump og storstarr-fattigmyr med dominerende forekomster av tjønnstarrslåttegrasene duskull, flaskestarr og trådstarr og smakssetteren bukkeblad preger også stedvis de store myrfloene i øst og ved Røa i nord og Litjrøa i sør. Dette var tidligere viktige slåttemyrer.

I vest kommer de to åene nær setrene før de møtes. Her er vekselfuktige grasenger med sparsomt innslag av blåtopp og blåknapp langs åbreddene. Gjødelsig oppe fra setrene er stort, hvilket sees på tett algevekst i åene og i de små kildebekkene i åkantene. I Røa er det tette, grønne enger av langstilket klovasshår. Eutrofieringen kan også avleses på hyppige innslag av småvasssoleie, hesterumpe, tusenblad og den regionalt ganske sjeldne stautpiggknoppen. Høyere oppe i åa er det stedvis dominante bestand av kamtusensblad.

Oppover langs åene og ved bekkene øker innslaget av tette vier-stolpestarr-sumper når avstanden til setrene øker og beitetrykket dermed avtar. I disse sumpene vokser dvergmaure (*Galium trifidum*). Her er også friske naturenger med mjødukt, enghumbleblom, kvann, sløke, vendelrot, blåknapp, fjelltistel og kvitbladtistel.

Kildevegetasjonen er for det meste fattig. Vanlige arter er kildemjølke, setermjølke og ofte dominerende bestand av kildeurt. I kilder med mye gjødseltilig vokser også tunrapp og småvasssoleie. I Gjotmarka sør for setergrenda og Litlrøa er det rikere kildemyrer med rose-torvmose, gullmose, piperensermose, mye myrtistel og vassrørkvein (*Calamagrostis canescens*). Sjølve kildene domineres av vrangnøkkemose og fjellpestrot og med pene bestand av kvann og den nitrofile pusleplanten setersoleie (*Ranunculus hyperboreus*). Med sitt krav til nitrogen dukker denne lille soleia ofte opp nær gard og seter.

Ved å sammenligne Litlrøåsen av i dag med bilder fra 1960-årene, kan man konstatere at fjellbjørkeskogen er i ferd med å rykke inn mot setrene, antagelig som en følge av redusert beitetrykk. Trolig vil viersumpene langsomt rykke inn i naturengene og langs åene, og de åpne engene vil gro igjen.

2. Røsetra – setervoll

Undersøkt: 31.08.2007 ved Leif Galten

UTM: UJ_{WG} 460-464, 357-363

Høyde over havet: 780-785 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstyper: Gjengroende setervoller, seter- og hyttetun, seter i (moderne) drift.

Kulturspor: Gamle seterhus i god stand, restaurerte seterhus til hytter, seter i drift med ny, moderne driftsbygning, omgitt av moderne oppdyrket åker.

Nåværende bruk: Aktiv drift med storfe og grasproduksjon på den sørvestre setra. Flere setrer ombygges til hytter.

Tilstand: Noe gjengroing på de fleste voller, men en voll i aktivt bruk, med oppdyrket kunsteng. Seterhusene ellers i god stand, flere under restaurering til hytter.

Verdivurdering: Vurderes til lokal verdi som et godt referanseområde for vurdering av seinere utvikling.

Botanisk beskrivelse: Røsetra er ei lita, fin setergrend sør for turistsetra Marivollen. Grenda ligger over en tørrbakke, så det biologiske mangfoldet er nokså sparsomt – med bare 59 registrerte karplanter (tabell 1). Men 20 planter er ugrasarter og 17 er kulturfavoriserte opprinnelige arter, så kulturmark-preget er svært framtrepende. Ugras- og jordbruksvekstene vassarve, groblad, tunbalderbrå, tunrapp, strandrør, timotei og hundegras er markante dominanter omkring setra som er i aktiv bruk. Det er tydelig innplantet rabarbra og kanskje bringebær ved flere gamle seterhus. På nordvestre voll, der bakken er opprotet på grunn av restaurering av seterhusene, vokser ugrasarten strandtomtegras (*Polygonum aviculare* ssp. *neglectum*), ei sørboreal plante og en variant av samlearten tungras. For øvrig karakteriseres vollene utafø den aktive setra av kulturfavoriserte arter som ryllik, engkvein, sølvbunke, smyle og finnskjegg, mens einer, låg dunbjørk og geitrams står tett i kantene og over steinrøysene.

I mangel av en nøye inventering av en av setervollene i Litlrøåsen, gir Røsetra et fint eksempel og utfyller og poengterer beskrivelsen av Litlrøåsen.

3. Blakkstøtlandet – næringsrik beiteskog

Undersøkt: 05.07.2002 ved Leif Galten

UTM: UJ_{WG} 438-444, 465-477

Høyde over havet: 855-900 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Beitet høystaudegranskog, grense mot kunsteng og setervoll

Kulturspor: En seter er velholdt, med drift (melkekyr) fram til 2005. Deretter er det holdt noen ungdyr på vollen og setra er brukt som serveringssted noen få ganger hver sommer (2008). En seter er i forfall, men hus og gjerder står.

Nåværende bruk: Setring med utmarksbeite i skogen opphørte på den søre setra i 2005. Lenge sia nordre setra har vært i bruk.

Tilstand: Søre seter velholdt. Skogen er beitet av ku og opprettholder fortsatt preg av beiteskog. Nordre seter står til nedfalls med voll som gror igjen.

Verdivurdering: Næringsrike beiteskoger med høystaudepreg er sjelden i Engerdal, og en slik forekomst har lokal verdi. Generelt oppfattes naturtypen som hensynskrevende (Fremstad & Moen 2001). Som kulturmark er skogen med de tydelige beitesporene verdifull, men verdien som kulturmark vil forsvinne når seterdriften nå opphører og beitesporene forsvinner. Setervollene vil imidlertid bli stående igjen og vise kulturspor i lang tid framover.

Botanisk beskrivelse: Beiteskogen er en grovstammet, frodig granskog på djup og relativt fuktig jord. Den avgrenses av myrkjøler med fattig og noe intermediær vegetasjon i sør og vest, Blakstøtens bratte og sure vestvegg i øst og frodig bærlyng-fjellbjørkeskog mot Blakka i nord-nordøst.

Skogen er uvanlig rik på stormarimjelle, og den karakteriseres ellers av høystauder som skogstjerneblom, rød jonsokblom, engsoleie, tyrihjelms, rogn, mjødur, enghumbleblom, teiebær, skogstorkenebb, fjellminneblom, svarttopp, vendelrot, kvitbladtistel, sumphaukeskjegg og turt, foruten de store grasene myskegras, skogrørkvein og sølvbunke. Sistnevnte art viser beite- og tråkkpåvirkningen sammen med harerug, krypsoleie, marikåper, kvitkløver, småengkall, fjellblom, gulaks, fjelltimotei, engkvein, sauesvingel og finnskjegg. Foruten høystaudene, preges skogen også av låge urter som perlevintergrønn, olavstake, firblad, maiblom og grønnekurle.

I kilde- og bekkesigene vokser kildeurt, bekkekarse, maigull, kildemjølke, dverg-mjølke, setermjølke, kvitmjølke og stedvis kvann. Innslaget av kvann er ganske typisk i seter-nære kilder og kan tolkes som et kulturspor i kildevegetasjonen, - jamnfør også Gjøtmarka ved Litlrøåsen.

Det er i alt registrert 94 arter av karplanter innen det avgrensede skogsområdet. Bare 9 er innførte, mens 26 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Ved opphør av beite vil preget som beiteskog langsamt bli borte. Men høystaudene er ikke avhengig av beite, slik at den næringsrike skogen vil ikke forsvinne.

Setra som nylig var i drift, er omgitt av kunsteng for kalvebeite og slått. Disse er ikke nærmere undersøkt. På nedlagt seter er vollen i sterkt gjengroing, og består mest av høyvokst eng med sølvbunke og noe hundekjeks samt kortvokst finnskjeggeng med tråkk-plantene groblad og ryllik. Det er noe skrotemark med brennesle opp til de nedfallende husene. Vollen er ikke nærmere undersøkt, men antas å ha liten verdi da artsinventaret er sparsomt.

4. Tverrfjellsetra – setervoller

Undersøkt: 24.07.2003 ved Leif Galten

UTM: UJ_{WG} 410-412, 344-349

Høyde over havet: 800-840 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstyper: Setervoller

Kulturspor: Seterhus

Nåværende bruk: Seterstuene brukes som hytter. En seter ble i 2004 forsøkt åpnet for servering til turister, uten at det seinere er fulgt opp.

Tilstand: Gjengroende voller. Seterhus er i noe forfall, men er blitt restaurert i forbindelse med bruk som serveringssted om sommeren.

Verdivurdering: Lokal verdi. Setra ligger høyt og fritt med uvanlig flott utsikt over Engeren og mot østfjellene. Med eventuell videre bruk til turistseter vil vollene holdes åpne, om bruken enn blir forandret. Området huser en næringsrik flora. Kalkgrunnen viser seg blant annet ved en stor tuffmosekilde (rikkilde) på vollen midt mellom setrene.

Botanisk beskrivelse: Tverrfjellsetra består av tre setrer. Området ligger i grensesonen mellom kalksandstein og pressete sparagmittsandsteiner i Kvitvoladekket. Ovafor setra og inn på sjølve setervollen pipler kalkholdig vatn ut i et vell av tuffmosekilder.

Granskogen er rik og høystaudepreget. I et par låge skrenter rett ovafor setra er den mørke kvitvolakalken synlig, og grønburkne vokser i disse skrentene.

Setervollene er i sterk gjengroing og preges av artsfattig sølvbunkeeng. Engsyre og geitrams er de viktigste følgeartene, foruten fjellmarikåpe og glattmarikåpe. Nær seterhusene blir enga mer kortvokst og tråkkpreget med arter som finnskjegg, groblad, blåklokke, ryllik, nyseryllik og fjellblom. I kantene vandrer arter fra høystaudeskogen inn: tyrihjelmskjegg, mjødur og enghumleblom i søre del, mest turt i nordre del. Randsonene vokser også til med dunbjørk og vier.

Midt mellom setrene ligger en stor kilde omgitt av høye stolpestartuer. Foruten tuffmoser er her maigull, bekkestjerneblom, bekkekarse, kildemarikåpe, kildemjølke, kvann og fjellpestrot.

Med forandret bruk vil setervollene forandre seg. Det vil over tid bli et kulturlandskap i ny drakt, men hvor det gamle seterlandskapet ligger i grunnen.

5. Engeråa – ådrag gjennom jordbrukslandskap

Undersøkt: 27.06.2004 og 02.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 565-573, 470-508

Høyde over havet: 535-550 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstyper: Gjengroende kunstenger, beitete naturenger, beiteskog nær knyttet til åa.

Kulturspor: Aktiv gardsdrift. Nedlagte småbruk.

Nåværende bruk: Jordveier med grasproduksjon og innmarksbeite (ku) ved Slettmoen og Midttun i nord og på Brustad (sau) i sør.

Tilstand: Slettmoen, Midttun og Brustad er velholdte småbruk der jordveiene brukes til grasproduksjon og kulturbeiter. Kyrne slippes ikke lenger på utmarksbeite, så beiteengene langs åa gror igjen og beitesporene i åskogen forsvinner langsomt.

Verdivurdering: Lokal verdi. Elve-, å- og bekkedrag gjennom jordbrukslandskap ansees som en viktig naturtype ved verdsetting av biologisk mangfold (DN 1999). Ved naturmangfoldskartleggingen av Engerdal er hele elvestrekningen fra Litl-Engeren til Engeren klassifisert som lokalt viktig (Reiso 2005). I kulturmark-sammenheng er elvestrekningen et godt eksempel på urterik, beitepreget elvekant. Den lokalt sjeldne arten vasshøymol (*Rumex aquaticus*) vokser stedvis dominant og befinner seg her ved nordgrensa si i Engerdal (funnet opp til brua ved Dammen i Engerdal sentrum). I naturengene ved Midttun møter vasshøymol den nordboreale turten (*Cicerbita alpina*). Det er registrert 153 karplanter innen det avgrensede området – et høyt antall på et så begrenset område i Engerdal. Av disse er 17 innførte og 40 kulturfavoriserte opprinnelige planter (tabell 1).

Botanisk beskrivelse: Det avgrensede område er en strekning hvor Engeråa hele veien renner gjennom jordbrukslandskap. På kunstengene dyrkes særlig timotei, engkvein og hundegras. Sistnevnte er aggressiv og etablerer seg ofte dominant også i naturengene langs åa. Ved gjenvekst av tidligere fulldyrket mark, danner foruten hundegras også engreverumpe tette bestand. Hundekjeks rykker dominerende inn i seinere suksjonsfaser, men kjemper også for å etablere seg i naturengene.

Mest iøynefallende er imidlertid de vakre, urterike, friske naturengene med istervier, vasshøymol, engsoleie, ballblom, mjødurt, enghumbleblom, skogstorkenebb, kvann, sløke, blåknapp, vendelrot, fjelltistel, kvitbladtistel, myrtistel, sumphaukeskjegg, turt og myskegras. På elvebredden vokser også rikmyrarter som bleikvier, fjellfrøstjerne, jåblom, svartopp, bjønnbrodd, trillingsiv og gulstarr foruten skavgras, kvitmaure og kongsspir. Beitepreget understrekes av arter som tyrihjel, nyresoleie, krypssoleie, blåtopp, gulaks og finnskjegg.

Sørover fra Langfloen mot Brustad erstattes naturengene av sølvbunkeenger med høye stolpestartuer. Her er stor beveraktivitet. Et nettverk av kanaler er gravd ut mellom de over meterhøye gras- og starr-tuene. Mellom tuene er det sparsomme innslag av vasshøymol, nyresoleie, stakekarse, polarkarse, myrhatt, bukkeblad og myrmaure.

Beiteskogen er i hovedsak bærlyng-furuskog med varierende innslag av dunbjørk og gran. Særlig i kanten ut mot åa kommer gran og bjørk inn og danner urterike skograndsoner med fugletelg, hengeving, ballblom, markjordbær, teiebær, linnea, firblad, liljekonvall, maiblom og kranskonvall.

Innafor skogen på østsida av åa er det små rikmyrer med sveltull, tvebostarr og gulstarr og intermediære fastmattemyrer med blåtopp, bjønnskjegg og bjønnbrodd. Disse myrene bærer ikke lenger preg av beiting, men de preges av annen menneskeskapt virksomhet som vedhogst og tynningshogst i de tilgrensende skogene, med traktorspor gjennom myrene. Her vokser hageflyktingen blåleddved.

6. Øst for Østvang – plukkhogstskog

Undersøkt: 10.07.2005 og 03.07.2006 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 57, 48

Høyde over havet: 560-620 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Bærlyng-furuskog og røsslyng-furuskog med stedvise partier av næringsrik og frisk lågurt-furuskog. Skogen holdes åpen ved forsiktig tynningshogst. Tidligere beiteskog.

Kulturspor: Tydelig sti (gammel fiskesti til østfjellene); gjengroende traktortømmervei.

Bruk: I vekstfase for framtidig uttak av tømmer.

Tilstand: Vakkert restaurert furuskog der større avfall etter tidligere hogst er tatt ut som ved.

Verdivurdering: Vurderingen til regional verdi grunner seg på forekomst av den rødlistete og fredete marisko *Cypripedium calceolus* (Kålås et al. 2006) som man fryktet var utgått fra Engerdals flora, men som viser seg å stå i livskraftig bestand i denne skogen. Sjølve mariskolokaliteten begrenser seg til et ca. 2 mål stort område, PP_{WG} 573-574, 485-486; 590-605 moh. Ved inventeringen i 2005 ble det registrert 45 blomstrende og minst 150 sterile eksemplarer, og i 2006 ble det talt opp 44 blomstrende og 230 planter uten blomst. Marisko vokser sammen med blant annet den lokalt sjeldne fjelloken (*Cystopteris montana*) og den østlige nubbestarren (*Carex loliaceae*). Marisko er oppført på Bernkonvensjonens liste I, mens den på den norske rødlista oppføres som nær truet. Ved Østvang ivaretas og begunstiges forekomsten av forsiktig skogsdrift.

Botanisk beskrivelse: Den rettstammete, velpleide furuskogen ved Østvang ligger lysåpent og vakkert i den bratte, vestvendte lia. Underliggende blokkhav av Trysil-granitt er dekket av et tynt jordlag med et djupt moseteppes av storkransemose, etasjemose og furumose. Skogen er en mosaikk av bærlyngskog, røsslyngskog og lågurtskog. Lysåpenhet, grad av fuktighet og grad av tidligere hogstforstyrrelse ser ut til å være faktorene som bestemmer fordelingen av skogstypene. Hovedutformingen er bærlyngfuruskog, på middels fuktig, lysåpen mark der hogstforstyrrelsen er lite synlig. Røsslyngskogen synes å være et tidligere suksesjonstrinn på hogstforstyrret, lysåpen og ganske tørr mark. Lågurtskogen er knyttet til de mange fuktige sig og kilder der skogen blir svært urterik med næringskrevende arter som dvergjamne, fjellock,

rød jonsokblom, rogn, mjødukt, enghumleblom, markjordbær, teiebær, tystast, sløke, vendelrot, liljekonvall, skogmarihand, brudespore, hengeaks og altså marisko. Fysiognomisk er det skogstorkenebb og engsoleie som gir disse oasene det vakre preget, som nesten blir eksotisk når de store, gule marisko-blomstene også dukker opp.

Fram til for bare få år sia var det vanlig at forberedelse og gjennomføring av konfirmasjon i Engerdal foregikk i et par intense uker rett etter at skolens sommerferie hadde startet. Sjølve konfirmasjonsdagen ble da gjerne en av de første søndagene i juli. Det var ikke uvanlig at det denne festdagen sto buketter av marisko på bordene i Engerdalen (Jørn Skogheim, pers.med.). Med konfirmasjons-forberedelser knyttet til skoleåret og konfirmasjon på tidlig forsommer, har denne skikken forsvunnet. Kanskje ble dette redningen for marisko i Østlia. Nå er det bare et fåtall mennesker i Engerdal som vet om denne planten. Den ene er heldigvis grunneieren på Østvang. Hans hittil nennsomme behandling av furuskogen har antagelig reddet marisko fra utryddelse i Engerdal så langt, men forekomsten er nå truet av hytteutbygging i Østlia.

Det er registrert 81 karplanter i den vesle skogen. Av disse er 6 innførte og 18 kultur-favoriserte opprinnelige (tabell 1).

7. Bergesetra – setervoller og rik slåttemyr/beitemyr

Undersøkt: 05.10.2001 ved Leif Galten og Finn Wischmann; 04.07.2002 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 549-552, 501-510

Høyde over havet: 810-840 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstyper: Setervoller, rik slåttemyr/beitemyr

Kulturspor: Setervoller, seterhus, gjerder

Nåværende bruk: Seterhus restaurert til hytter. Vollene er noe beite av sau.

Tilstand: Vollene er i gjengroing. Beitepreg på myra er knapt synlig, og det er ingen rester etter slått.

Verdivurdering: Liten verdi på grunn av gjengroende setervoller og opphør av slått- og beitepreg på myra.

Botanisk beskrivelse: Setervollene gror igjen av særlig sølvbunke og hundekjeks, med tyrihjelm i utkantene der stein er kastet opp. Setermyra på nordsida av vollene er ei rik bakkemyr som faller nordover. Som naturtype er den verdifull, men den har få spor etter slått eller beite. Kanskje kan de uvanlig magre forekomstene av vier skyldes tidligere beite og slått. Myra huser flotte karplanter som huldrestarr, gulstarr, hårstarr, breiull, sveltull, trillingsiv, brudespore, grønnekurle, skogmarihand, fjelltistel, kongsspir, sløke, enghumleblom, mjødukt, jåblom, fjellfrøstjerne og dvergjamne. Med stedvis dominante partier av duskull, elvesnelle, flaskestarr, strengstarr, trådstarr, slåttestarr, småbjønnskjegg og blåtopp er det svært sannsynlig at myra har vært utnyttet som slåttemyr.

Et godt stykke nede på myra ligger en vassrik, liten kilde med kildeurt, bekkestjerneblom, bekkekarse og sparsomt med kvann. Kantskogen er høystaudepreget granskog med ballblom, engsoleie, tyrihjelm og skogstorkenebb.

Området har stort arts mangfold med 128 registrerte karplanter – bare 4 er innførte, men 32 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

8. Nord for Bergesetra – slåttefukteng/beitefukteng

Undersøkt: 07.07.2001 ved Leif Galten; 21.07.2002 ved NBF - Østlandsavdelingen (Galten 2003).

UTM: PP_{WG} 547-549, 508-511

Høyde over havet: 795-815 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstyper: Tresatt slåttefukteng/beitefukteng

Kulturspor: Bare landskapets åpenhet og artsutvalget viser kulturpåvirkningen.

Nåværende bruk: mer eller mindre tilfeldig beiting av sau (2006).

Tilstand: I gjengroing. Skogen har antagelig kommet inn sekundært som følge av opphørt slått og redusert beiting.

Verdivurdering: Slike urterike fuktenger er sjeldne i Engerdal og vurderes som lokalt verdifulle. Beite- og kulturmarkpreget understrekes av de innførte artene blåkoll, kvitkløver og rødkløver og et vell av kulturfavoriserte opprinnelige arter som glattmarikåpe, fjellfrøstjerne, fjellgulaks, fjelltimotei, engkvein, harerug og seterrapp. Bitterblåfjær (*Polygala amarella*) har her sitt eneste kjente voksested i Engerdal.

Botanisk beskrivelse: Dette er ei fukteng som mer og mer vokser til av bjørkeblandet høystaudegranskog. Den faller fra vest og øst-nordøstover mot en kildebekk. Det er registrert 105 karplanter, der bare 7 er innførte, mens 32 er kulturfavoriserte opprinnelige, nær 1/3 av artsantallet (tabell 1). På de mest lysåpne delene av enga er vegetasjonen kortvokst med stedvis dominerende bestand av fjellfrøstjerne, med den for Engerdal sjeldne rynkevier (*Salix reticulata*) og ellers næringskrevende arter som dvergjamne, markjordbær, teiebær, norsk vintergrønn, svarttopp, bjønnbrodd, brudespore (dominerende mengder) gulstarr og hårstarr.

De mer tresatte partiene preges av skavgras, skogstjerneblom, rød jonsokblom, engsoleie, tyrihjelms, rogn, mjødur, enghumbleblom, hegg, skogstorkenebb, tysbast, sløke, fjellminneblom, vendelrot, kvitblattistel, sumphaukeskjegg, myskegras og hengeaks. I og ved den kildepregete bekken vokser kvann, bekkekarse, kildemjølke, setermjølke og kvitmjølke.

Over tid vil beitepreget forsvinne helt og fuktenga/skogen vil miste sin verdi som kulturmark. Men naturtypen som sådan er sjelden og verdifull. Den er i naturmangfoldskartleggingen av kommunen klassifisert som fukteng og beiteskog med lokal verdi (Reiso 2005).

9. Øveråsen (Veundåsen) – seterlandskap

Undersøkt: 04.07.2002, 20.07.2004 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 480-490, 480-487

Høyde over havet: 830-870 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Setervoller, gjødselpåvirkete kilder, rik beitemyr, beiteskog

Kulturspor: Setrer i drift, setervoller, gjerder, steingjerder og steinrøyser

Nåværende bruk: Opprinnelig består setergrenda av 7 setrer. En seter avsluttet virksomhet i 2003, men jordveien blir slått (2006). Denne setra ble fram til og med 2002 brukt til turisme; servering av tradisjonell seterkost en gang i uka om sommeren. En seter er i bruk, og tok også i 2006 over som serveringssted. Både innmark og utmark blir beitet av ku og sau. Sauene kommer ned og beiter rundt og på vollene når rovdyrplangen (ulv og bjørn) oppe på fjellet blir stor. På de øvrige vollene er seterstuene omgjort til hytter. Det er bilvei over Kvitvola fra Engerdal sentrum og sterk sti fra Granberget i Elvdalen.

Tilstand: Setrene er i god stand, også de selene som er ombygd til hytter. Seterfjøs som ikke brukes, er i noe mer forfall. Gjerdene forfaller sterkt.

Verdivurdering: Vurderingen knytter seg særlig til den vakkert beliggende setergrenda med velholdte setrer, jordveier i bruk, åpne setervoller, kilder og seterbekker, PP_{WG} 483-490, 482-486. Floraen på vollene er næringsfattig, mens det rundt vollene er rik beitemyr og rik beiteskog. I en vassrik kilde midt i grenda vokser den nitrofile setersoleia (*Ranunculus hyperboreus*) – ansvarsart for Hedmark (Haugan & Often 1998). Sammen med aktivt bruk, velholdte områder og svært vakker beliggenhet fører forekomsten til at Øveråsen vurderes som regionalt verdifull.

Botanisk beskrivelse: Øveråsen er den ene av to voller i Veundåsen. En kilometer mot sør ligger Ytrevollen. Men det er på Øvreåsen det fortsatt drives aktiv setring. Vollen ligger

vakkert til under Blåbæråsen, med vidt utsyn sørover Stormyra. Sjølve setervollen er klassisk tørrbakkebeite med einer, foruten litt sølvvier, lappvier og dvergbjørk. Finnskjegg, smyle og sauesvingel dominerer, med følgearter som småsyre, tunsmåarve, grasstjerneblom, fjellmarrikåpe, snauveronika, kjerteløyentrøst, småengkall, fjøllblom, seterfrytle og seterstarr. På setertunene inngår tråkkvegetasjon med tunbalderbrå, ryllik, kvitkløver og tunrapp. Ved en nedlagt seterstue klatrer humle oppover veggen, mens både blåleddved og frodig rabarbra soler seg ved sia av. I steinrøyser, steingjerder og ved de nedlagte fjøsene vokser tyrihjel, rød jonsokblom, krypsoleie, ryllik og brennesle.

På to setrer drives jordveiene (2006). Kunstengene her er timotei-kvein-svingel-enger. Disse er ikke undersøkt, men man kan se at vanlig høymol og engsoleie kjemper for å etablere seg. I kantene lurer hundekjeks og sølvbunke.

Fuktige kildesig overvokst med kvann siger nedover fra de øvre, nedlagte setrene mot et lite myrområde midt i grenda. Der er en liten, men vassrik kilde med karplantedominans av maigull, bekkestjerneblom, kildeurt, kildemjølke, bekkeblom og bekkekarse og med litt setersoleie. Kildebekken renner ut mellom setrene i sørvest, og i bekkekanten vokser blant annet polarrødsvingel. Det er registrert 77 karplanter i sjølve setergrenda, 22 innførte og 20 kultur-favoriserte opprinnelige (tabell 1).

Artsantallet stiger betraktelig når en beveger seg ut på Stormyra. Vestre del, langs Gammelvassbekken, er rik beitemyr med uvanlig mye istervier, harerug, svarttopp og kongspir. Av andre rikmyr- og rikkildearter er dvergjamne, bleikvier, myrtevier, saftstjerneblom, jåblom, mjøduert, enghumleblom, kildemarrikåpe, sløke, norsk vintergrønn, myrøyentrøst, fjellpestrot, fjelltistel, myrtistel, grønnkurle, sveltull, tvebostarr, polarrødsvingel og seterrapp. Østover i myra er det uvanlig rike og svulmende mosetepper, særlig rosetorvmose, gullmose, myrfiltmose og – nær kilder – piperensermose. Dette skulle tyde på at beitepåvirkningen her er liten.

Sørover langs Gammelvassbekken, derimot, er beitesporene tydelig. Her glir rikmyra over i en tydelig beitet høystaudebjørkeskog med mange av de nevnte myrartene samt engsoleie, skogstorkenebb, vendelrot, myskegras, skogrørkvein og sølvbunke.

Vest for setervollene er det bjørkeblandet, beitepreget høystaudegranskog som fysiognomisk preges av engsoleie, nyresoleie, skogstorkenebb, mjøduert, enghumleblom og de store grasene skogrørkvein og sølvbunke.

10. Engerdalssetra – tømmervelte/skrotemark

Undersøkt: 11.07.2003 av Leif Galten

UTM: PP_{WG} 536-537, 564-566

Høyde over havet: 590 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Pionermark på planert tømmervelte

Kulturspor: Planert åkant

Nåværende bruk: Ingen

Tilstand: I svak, men aksellererende gjengroing

Verdivurdering: Tømmervelta ved Engeråa ligger som et minne om en skogsdriftsform som nå er historie. Dette er ei lita tømmervelte sammenlignet med gigantene Røskjotvelta og Myrstadvelta ved Femundselva. Som kulturmark er dette en gjengroende skrotemark og utmerker seg ikke spesielt i så måte fra andre opprotete områder som gror igjen. Derfor har kulturmarktypen liten verdi.

Botanisk beskrivelse: Tømmervelta ligger på østsida av Engeråa fra Hovdbekken innos og ned til brua over til Vestad. Den tørre grusflata gror igjen av smyle, sauesvingel, finnskjegg, småsyre, kvitkløver, kattedot, hestehov, hårsvever og beitesveve. Ut mot kantene vokser einer, røsslyng, tyttebær og fjellkrekling iblandet stornesle, høymol, engsoleie, fjellmarrikåpe,

fuglevikke, geitrams, perlevintergrønn, linnea, vendelrot, reinfann, skogsveve og sølvbunke. På fuktig mark i å- og bekkkant finnes istervier, kildeurt, bekkkarse, mjødurt, enghumbleblom, kildemarikåpe, amerikamjølke, kvann, sløke og blåknapp. Artsutvalget viser at forholdene er ganske næringsrike. Det er registrert 85 karplantearter på tømmervelta. Av disse er 17 innførte og 27 kulturfavoriserte opprinnelige arter (tabell 1).

11. Engerdalssetra – skoleområde/museum

Undersøkt: 26.07.2002 ved NBF Østlandsavdelingen (Galten 2003); 01.08.2002 ved Leif Galten; brev 28.10.2005 fra pensjonert lærer Arne Nordseth.

UTM: PP_{WG} 538-541, 575-577

Høyde over havet: 610-625 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstyper: Variert undervisningsarena med veikant, hage, museumsseter, fiskedam, skog, bekk og kilde; alt preget av tilrettelegging for undervisningsbruk.

Kulturspor: Aktivt brukt skoleområde med tråkkslitasje, museumsseter.

Nåværende bruk: Engerdal barne- og ungdomsskole er sentralskole for Engerdal; Engerdalshallen er storstue for arrangementer i Engerdal; museumsseter med diverse arrangementer.

Tilstand: Skole- og museumsområde vedlikeholdes i henhold til den aktive bruk som foregår.

Verdivurdering: Kulturmarka har regional verdi som unik undervisningsarena for miljø- og naturfag. Her er fragmenter av et betydelig antall naturtyper og arts mangfoldet er stort, 107 karplantearter innen et lite område. Til en viss grad skjøttes naturtypene. Arter som kan være nyttige undervisningsobjekter, er gjennom årene *hjulp*et på plass i egnede naturtyper.

Tilgrensende utmarksområder omfatter rikmyrer med regionalt og nasjonalt sjeldne arter og rike granskogstyper. Disse områdene kan imidlertid ikke klassifiseres som kulturmark, og er derfor holdt utafør verdivurderingen. Men de utgjør en betydelig tilleggsressurs for skolen.

Botanisk beskrivelse: I 1965 ble Engerdal barne- og ungdomsskole bygd på innmarka til småbruket Mellum i Engerdalssetra. Etter langvarig strid ble sentralskolen reist i "skogen" midt mellom de stridende bygdesentra Engerdal og Drevsjø. Engerdalssetra – Søre Vollen fra gammelt – var egentlig seter for de eldste gardene i Engerdal fram til utpå 1800-tallet, hvor setrene ble fast bosatt.

Området er bare undersøkt på oversida (nord- og østsida) av skolebygningene: ved museumssetra, langs hovedveien til skolen, opp forbi styrerboligen (våningshuset fra garden) og lærerboligene til gjerdet i nord.

Det gamle våningshuset ble de første årene benyttet som bolig for rektor. Nå står det tomt. Hagen og tunet gror noe igjen. Vakre bestand av toppklokker sprer seg ut fra hagen i en "natureng" på oversida av huset. Enga preges av mye fjellflokk fra sammen hage og dessuten engkvein, engsvingel og rødsvingel, og med innslag av rødkløver, kvitkløver og blåklokke. Mellom styrerboligen og skolen ble det plantet furu som nå danner en liten furulund, hvori gras- og blomsterenga gjør spede forsøk på å vandrer inn.

Fra boligene ovafor kommer et fuktig sig, nærmest en bjørk-selje-lund med skogørkvein og sølvbunke. Mjødurt, enghumbleblom, geitrams og kvitbladtistel har funnet hit sjøl, mens det er plantet inn gråor, kvann, ballblom og til og med kanelrose.

Øst for siget kommer restene av en esker ned fra nord. Helt sør på denne har det med litt hjelp blitt dannet en liten ospelund med 7-8 over tre meter høye trær.

Nord på eskeren og øst for denne – ned mot hovedveien – dominerer granskogen, delvis høystaudepreget med skogstorkenebb, enghumbleblom, mjødurt, sølvbunke, småtveblad og skogmarihand, delvis fattigere småbregnegranskog med fugletelg, stri kråkefot, gjøksyre og blåbær. På lysåpne steder vokser kulturindikatorer som geitrams, kvitkløver og hestehov.

Med noe hjelp har også lerk, hjertebergblom (*bergenia*) og blåleddved rykket inn i denne skogen, som dessuten huser furumose, fjærmose, etasjemose, stor bjørnemose og palmemose.

Rett på oversida av hovedveien faller granskogen ned til en rikkilde med dominans av maigull, sumptvaremose og fagermoser. En liten bekk kommer sildrende ned gjennom skogen. Bekken har linmjølke i kanten.

Der bekken møter siget fra kilden, dannes ei lita rikmyr med myrsnelle, jåblom, enghumleblom, breimyrull, gulstarr, rosetorvmose og gullmose. Kantkrattet langs veien består blant annet av selje, ørevier, sølvvier, lappvier, istervier, grønnvier, hegg, rogn og blåleddved.

Oppe i det nordvestre hjørnet er det også myraktig. Her er det dvergbjørk, tepperot og fjellfrøstjerne, og med hodestarr (*Carex capitata*) – ansvarsart for Hedmark – rett utafør gjerdet.

Nordøst for skolen og nedafor hovedveien ligger fiskedammen og museumssetra. Rundt dammen vokser det mest bjørk, men også noe furu og selje. Østover fra dammen og rundt museumssetra er det furuskog med innsalg av einer, noen bjørker, røsslyng, blåbær, skinntryte, tyttebær og fjellkrekling. På tørrbakken helt opp mot veien i nordøst vokser også grå og lys reinlav og litt kvitkrull. Smyle og hårfrytle viser kulturpåvirkningen.

Museumssetra består av et setertun med flere hus og ei slåttjote med slåttebu. Grasvollen er mest kortvokst eng. Den ender ned i *kanalen*, en levning fra tida da saga nedafor skolen tok vatn fra Hovdbekken. Ved kanalen er det god jord, og her trives tyrihjelms, mjøduert og markjordbær.

I kanten av parkeringsplassen og langs grusveien (hovedveien) er karakteristiske arter groblad, ryllik, kvitkløver og sandskrinneblom, med rødkløver, geitrams, amerikamjølke og vendelrot i veigrøfta.

I forbindelse med tusenårsmarkeringen ble det foretatt en del nyplantinger på skoleområdet. Nærmest som en forurensing kom det da inn ei svartor (*Alnus glutinosa*) som nå står stor og livskraftig ved det nordligste hjørnet av skolen. Treet er etter hvert blitt nesten tre meter høyt, og det blir omsorgsfullt pleiet og overvåket.

I alt 107 karplanter er registrert på det avgrensede området som er 200 x 300 m stort. Av disse er 23 innførte arter og 22 er kulturfavoriserte opprinnelige arter. De rene beplantningene er ikke regnet med.

12. Nordrevollen - setergrend

Undersøkt: I flere etapper etter 2001; sist 27.08.2006 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 516-522, 587-592

Høyde over havet: 650-700 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Slåttemark og beitemark

Kulturspor: Flere seterhus (tun), slåttemark og beitemark i hevd

Nåværende bruk: Seterhusene brukes som hytter. Det er også reist flere andre hytter og et hyttetun. De to øverste vollene blir slått, mens de nederste vollene beites av sau.

Tilstand: Godt vedlikeholdte setrer, noe gjengroing på vollene, men de brukes fortsatt til slått og beite (2006).

Verdivurdering: Setergrenda ligger i rik, tung granskog vest under Volskaftet et par kilometer nordvest for Engerdalssetra og på nordsida av fylkesveien til Sølenstua. Det er et velholdt seterområde for de eldste gardene i Engerdalen. Mens Søre Vollen (Engerdalssetra) ganske tidlig ble fast bebodd, forble Nordrevollen seterområde. Det har vært setring på Haugen-setra til for ganske nylig. Med sitt rike preg, velholdte hus og voller og sus av kommunens tidligste historie har Nordrevollen lokal verdi. Setergrenda ligger der som prototypen på en skogsseter i Engerdal.

Botanisk beskrivelse: Berggrunnen rundt Nordrevollen er kalkholdig sandstein som gir en rik flora, særlig på fuktig grus i veigrøftene. Her vokser jåblom, trillingsiv, fuglestarr, hårstarr og gulstarr. Dessuten ligger det ei lita, rik bakkemyr med fjellfrøstjerne, breiull, sveltull, gulstarr, rosetormose, gullmose og rødmakkmose på sørsida av veien. I myra vokser den sjeldne kalkbleikvieren (*Salix hastata* ssp. *vegeta*). Den aggressive innvandrerer amerikamjølke står tett og dominant rundt om i grøfter og sig.

De to øvre vollene har ”grønnfôr-kunsteng” med timotei, kvein, svingel og engrapp og med innslag av kvitkløver – klassisk siloslått som nå ensileres i rundballer.

I kanten av slåttene og i en smal sone midt over vollene er det uslått og ubeitet mark som utseendemessig preges av sølvbunke, engreverumpe og rikelig med urter som skogstorkenebb, beitemarikåpe, enghumleblom, hundekjeks og – på fuktigere steder – kvitblad-tistel. På tørre, steinete, ubeitete områder mellom vollene dominerer ofte geitrams i frodige bestand.

De nedre vollene er beitemark som særlig preges av sølvbunke, og helt nederst er det beitet bjørkeskog med sølvbunke, gulaks og finnskjegg.

På tørre og skrinne steder utafør gjerdene, særlig øverst, veksler det mellom urterike gulaks-engkvein-enger, artsfattige finnskjegg-smyle-enger og nesten rene smyle- eller engkveinenger. De eldste setrene ligger på øvre, nordvestre del av området, mens hyttene ligger ned langs østre kant. Ved ei hytte ganske langt oppe er det en skrotemarklignende eng dominert av geitrams og skogrørkvein. Ved seterhus og hytter vokser humle, blåleddved og til og med en frodig syrinbusk og et spinkelt kirsebærtre. Firkantperikum – innplantet og på flukt flere steder i Engerdal for øvrig – er også her på vei ut fra hyttene.

Rik, noe fuktig og beitet granskog preger området omkring setervollen. Her er mye fugletelg, smyle, skogstorkenebb og gullris i frodig blåbærlyng. Skogene blir imidlertid ikke beitet lenger, så beitepreget er i ferd med å forsvinne helt.

Det er registrert hele 137 karplanter innen det nokså begrensede området, 29 innførte og 36 kulturfavoriserte opprinnelige arter (tabell 1).

13. Volenget og Volslåttan – rik slåttemyr

Undersøkt: 15.07.2001 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 525-535, 605-615

Høyde over havet: 740-800 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Rik slåttemyr i svakt hellende terreng

Kulturspor: Rester av høyløer, grøfter fra nyere tid

Nåværende bruk: Ingen. Grøftingen for noen år tilbake ble trolig gjort for ”å få vatnet ut og skogen opp”, som slagordet var i 1960-70-årene.

Tilstand: Utenom løene og grøftene er kultursporene i ferd med å forsvinne.

Verdivurdering: Lokal verdi. Rike bakkemyrer som sådan er en truet naturtype i Norge (Fremstad & Moen 2001). Her demonstreres også trusselfaktoren ved at myra er grøftet, men i denne sammenheng er grøftingen et av kultursporene. Myra har store bestand av engmarihand, lappmarihand, brudespore og grønnskurl, hvilket understreker den botaniske verdien. Når det fortsatt eksisterer kulturspor som klassifiserer myra som slåttemyr, er det rimelig å vurdere den som en lokalt verdifull kulturmark (men en viktig naturtype i naturmangfoldskartleggingen, se Reiso 2005).

Botanisk beskrivelse: Volenget og Volslåttan ligger nederst på den store Vardefjellmyra som faller østover fra foten av Vardfjellet. Myra har en blanding av åpne og tresatte partier, så man oppfatter den nærmest som en mosaikk av småmyrer mellom bjørk- og gran-sumpskogsfragmenter.

Flotte fastmatter faller ned mot slåttebuene. Mattene domineres av bjønnskjegg, myrstjernemose og rødmakkmose og med store innslag av engmarihand, lappmarihand, flekkmarihand, brudespore, grønnkurle, sveltull, breiull, kornstarr og gulstarr. I låge tuer av rosetorvmose vokser fjellfrøstjerne, jåblom og tvebostarr. Stormakkmose dominerer i botnen i de våteste sigene, med tette bestand av klubbstarr og trådstarr over. Rikkilder med stauttjønnmose, setermjølke, myrmjølke og seterrapp vatner myrene. Sumpskogkantene mot rikmyra er frodige og fargesprakende med engsoleie, mjødurt, enghumbleblom, skogstorkenebb, sløke, vendelrot, kvitbladtistel og sumphaukeskjegg.

Ca. 100 karplanter ble registrert på det avgrensede området.

14. Hekkelskarvmyra i Galtåsen – ekstremrik slåttemyr

Undersøkt: 11.07.1976, 12.07.2001, 28.06.2004 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 488-492, 632-636

Høyde over havet: 840-860 m

Verdi: Lokal til regional

Kulturmarkstype: Slåttemyr (ekstremrik fastmatte-bakkemyr)

Kulturspor: Rester av slåttebu/løe

Nåværende bruk: Ingen. Slått opphørte før siste verdenskrig.

Tilstand: Relativt åpne fastmatter med *slåttegras* (side 6), med ennå lite innrykk av vierarter. Myra har ikke forandret seg synlig fra første undersøkelse i 1976 og fram til i dag (2008).

Verdivurdering: Lokal til regional verdi. Myra ligger vakkert til i sørhelling med storslått utsikt mot Kvitvola. Her er uvanlig tette og frodige bestand av lappmarihand (*Dactylorhiza lapponica*), men også markante innslag av engmarihand, skogmarihand, flekkmarihand, stortveblad, småtveblad, grønnkurle og ikke minst brudespore, og med ulike orkidekrysnings. Slåttegrasene blåtopp, slåttestarr, kornstarr, gulstarr, trådstarr, strengstarr, flaskestarr, småbjønnskjegg, bukkeblad, breiull og seterrapp står tett. Dette er en av de mest næringsrike myrene i Engerdal og den klart mest orkiderike. Som sådan er naturtypen regionalt meget verdifull. I kulturmarksammenheng forsvaret myra lokal til regional verdi så lenge den kan knyttes til tydelige kulturspor. På sikt må antagelig en skjødsel med slått vurderes for å bevare orkidemangfoldet og -tettheten. Uten tiltak vil vier og bjørk etter hvert trenge inn på myrflata fra kantene.

Botanisk beskrivelse: Galtåsen danner fronten av Kvitvoladekket mot nordvest. Dette er et skyvedekke som inneholder lag av kalksandstein mellom pressete sparagmitter. Hekkelskarvmyra ligger over et slikt kalksandsteinlag. Kalkrikt vatn presses opp i to små, men vassrike, tuffmosekilder i nordvestkanten av myra. Kildevegetasjonen inneholder stortuffmose, kalktuffmose, kildemoser, sumplundmose, kildemjølke, trillingsiv, fjellsnelle og med fjelltistel og myrtevier i kantene. Det kalkrike kildevatnet gjødsler myra, som til å begynne med faller svakt. Myrflata her er en mosaikk av torvmosetuer – høye med rustorvmose og dvergtettegras, låge med rosetorvmose, gullmose, dvergjamne og myrtevier – og små fastmatte-areal med piperensermose, myrstjernemose, bjønnskjegg og sveltull.

Etter hvert øker fallet, og store, tuefrie fastmatter åpner seg. Her dominerer fjellfrøstjerne (!) og bjønnskjegg over et moseteippe av særlig myrstjernemose, og med tette bestand av de ovafor nevnte orkideene og *slåttegrasene*. I våtere sig finner man også småsivaks, myrsauløk, trillingsiv og fjellsnelle. Dette er ei typisk rik slåttemyr, med stort artemangfold (105 karplanter), få direkte kulturfavoriserte planter (1 innført og 19 kulturfavoriserte opprinnelige) og stort innslag av de definerte slåttegrasene (11 arter, tabell 1).

Myra omkranses av høystaudebjørkeskog med engsoleie og skogstorkenebb som svært synlige markører. Bjørkeskogen glir over i fuktig høystaudegranskog med rike innslag av turt, mjødurt og enghumbleblom.

15. Femundsetra – setervoller og myrslått

Undersøkt: 08.07.2004 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 499-502, 638-642

Høyde over havet: 770-790 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Setervoller, antagelig overflatebehandlet myrslått

Kulturspor: Tre setertun, utløe, gjerder

Nåværende bruk: Setring pågikk her til omkring 1955. Seterstua på øvre vollen er restaurert til hytte/jaktbu. Det blir tatt ut bjørkeved på de gjengroende vollene.

Tilstand: En seterstue pent restaurert, ei lita bu har fått nytt tak og står oppreist. Resten av husene er rast sammen og husgeråd og knuste vinduer er spredt utover. Vollene og utslåttene er helt grodd til av elgbeitet bjørkkraut.

Verdivurdering: Liten verdi. Gjengrodd og lagt øde. Her burde vært ryddet rundt og i de sammenraste husene.

Botanisk beskrivelse: Dette var en gang en veldrevet skogsseter, vakkert beliggende i vestkanten av den store Bjertkjølen. Nå er vollene helt igjengrodd av sølvbunke, stolpestarr og tette buskas av elgbeitet bjørk. Skogstorkenebb vokser her også i mengder. Tung, mørk gran-skog omhyller de før så åpne og idylliske vollene. Inne på tunene er det kortvokste tørrenger av finnskjegg, gulaks og smyle. På noen steder langs seterbekken, som renner mellom setertunene, anes et eutroft preget ved forekomst av fjellfrøstjerne, svartopp, fjelltistel, bjønnbrodd, skogmarihand og brudespore.

Slåttemarka gror igjen av stolpestarr, sølvbunke og tett vier- og bjørkekraut. Mellom tuene er høystauder som mjødukt, enghumleblom, skogstorkenebb, vendelrot, kvitbladtistel, sumphaukeskjegg og brudespore. Sparsom forekomst av innførte karplanter – 9 av i alt 84 registrerte arter – viser at gjengroingen har kommet langt. Det er imidlertid 24 kulturfavørerte opprinnelige arter, omtrent som gjennomsnittet for de beskrevne kulturlandskap presentert i tabell 1.

16. Sørjoten - ødegard

Undersøkt: 19.07.2007 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 54, 64

Høyde over havet: 685-700 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Gjengroende kunstenger, beitebakker, tun

Kulturspor: Oppdyrket mark, tun med hus

Nåværende bruk: Hytter. Innmarka brukt til beite og slått til for få år sia.

Tilstand: Jordveier i gjengroing. Vestre bruk med ryddig tun og velholdte, gamle hus. Østre tun i gjengroing med låve som faller ned. Men stort og nytt, nærmest turishytteaktig våningshus er reist.

Verdivurdering: Sørjoten ble bygd i 1761 på ei frodig grasjote 5 km vest for Drevsjø. Stedet vokste seg til en stor og veldrevet gard. Den ble delt i to bruk i begynnelsen av 1800-tallet. Ved folketellingen i 1865 hadde de to brukene 3 hester, 24 melkekyr, 27 sauer og 4 geiter, og ved en befaring fra Røros verk i 1852 ble det regnet opp 16 hus på tunene og 11 utslåtter, dessuten seter i Røskåsen øst for Østerhogna, på svensk side. Med nye tider ble dessverre Sørjoten for avsides, og begge brukene ble fraflyttet ca. 1960. Jordveiene er imidlertid brukt til slått og beite til relativt nylig. Brukene ligger vakkert til under Vardfjellet, og sjøl om de omgis av nokså næringsfattige myrer og skrinne furumoer, har denne fordums storgarden lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Det er spesielt tunene og engene i nordvest som er undersøkt; PP 544-547, 645-649.

De store jordene er grøftet opp med brede grøfter for ikke så mange år sia. Jordene har fortsatt innslag av grunnlagsartene timotei, rødsvingel, engrapp og det mer moderne hundegraset. Ved sommerfjøsset nord for østre tun vokser engsvingel. Når vi skuer utover engene nå, er det særlig sølvbunken som preger dem, godt iblandet engreverumpe.

På tørrere steder inn mot husene og på beitebakkene mellom husene er det vakre smyleenger med mye blåklokke. Stedvis erstattes smyla av finnskjegg og fjellgulaks. Fjellflokk sprer seg villig ut over tun og enger, mens geitrams står tett langs grøfter og inn mot uthusvegger.

Langs veien og der det er mye tråkket på tunene hersker tungras, ryllik, tunbalderbrå og tunrapp. Med mindre tråkkslitasje dukker det opp arter som grasstjerneblom, rødkløver, kvitkløver, hundekjeks og snauveronika.

På noe fuktig mark, særlig ved den falleferdige låven på det østre bruket, vokser det tette kratt av bringebær. I en grøft ved samme låve er det en frodig bestand av amerikamjølke. På rålendt mark forekommer også vassarve.

Nordvest for gardene og rett vest for veien som leder inn til tunene er det ei ganske stort kunsteng over en furubakke. Den domineres også av sølvbunke og engreverumpe, men den har dessuten stedvis dominerende innslag av engsyre. I kantene, særlig i sørøst, er det store steinrøysen. Der vokser det skrantete geitrams og pene bestand av den for Engerdal meget sjeldne storarve (*Cerastium arvense*).

Grov furu står rundt engstykket og langs veien inn mot Sørjoten. De vakre trærne leder tankene mot nybråttsmannen Haagen Estensen fra Tufsingdalen som kom hit en sommerdag i 1761, så seg om og hogg øksa i en storfurulegg med ordene: "Her ska je bygge!".

Her omfatter registreringen gammel innmark, og av de 74 registrerte karplantene er hele 23 innførte og 26 kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

17. Kloakkdeponiet på Bjørnåsmoan

Undersøkt: 05.08.2006 og 26.06.2008 ved Leif Galten

UTM: UJ_{WG} 453, 622

Høyde over havet: Ca. 705 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Ruderatflora på åpenbar skrotemark

Kulturspor: Utgravde synkegroper for kloakk, utgravd masse i grushauger omkring.

Nåværende bruk: Kommunens kloakkdeponi

Tilstand: I bruk til sitt formål (2008).

Verdivurdering: Variert og rik ugrasflora regnes som en av markørene av øvre grense for sørboreal sone (Moen 1998). Bjørnåsmoan sør for Vurrusjøen ligger helt opp i grensa mellom mellomboreal og nordboreal sone. Det nitrofile kloakkdeponiet framviser da også en ruderatflora med et utarmet artsmangfold, men med dominans av sandskrinneblom (*Arabidopsis arenosa*), brønnkarse (*Rorippa palustris*) og amerikamjølke (*Epilobium ciliatum* ssp. *ciliatum*), alle sjeldne, men i eksplosjonsartet spredning i Engerdal. Her er dessuten forekomster av nordlig strandbalderbrå som har sørgrense i innlandet i Engerdal (Lid & Lid 2005) og av norsk mure (*Potentilla norvegica*), eneste kjente voksested i Engerdal (O2008). Dette spesielle og unge ruderatmiljøet har lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Området ligger i åpen lyngfuruskog som dekker underliggende grus- og steinrik morene. Sjøve deponiet er ca. 100m x 100m stort og inngjerdet. Her er gravd synkegroper for kloakk, med haugene av morenegrus liggende inntil. Noen eldre groper er overfylt igjen av grus.

Geitrams dominerer på grusryggene mellom gropene og noe opp i grushaugene. I de låge, overfylte partiene er det tette bestand av vekselvis høymol og uvanlig kraftig tunbalderbrå. Et par steder kommer også stornesle inn som dominant. I de fuktige, nylig fylte

gropene dominerer brønnkarse lengst ut i kloakken og amerikamjølke inn mot gruskantene. I kanten av grushaugene er tette bestand av sandskrinneblom med stemorsblomst innimellom, mens nordlig strandbalderbrå og kveke klatrer oppover i haugene. I kanten av innkjøringsveien vokser særlig tunsmåarve og tunrapp og en og annen norsk mure.

Det er registrert 30 karplanter i kloakkdeponiet, 15 innførte og 8 kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

18. Bergvollen – setervoll

Undersøkt: 30.07.2001 og 28.07.2004 ved Leif Galten

UTM: UJ_{WG} 458-460, 668-671

Høyde over havet: 755-765 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Setervoll med artsfattig, tørr graseng

Kulturspor: Seterhus, gjerder, steinrøyser

Nåværende bruk: Beitemark for ungdyr (2004)

Tilstand: Uthusene i sterkt forfall, seterstue holdes i noen grad i hevd. Nedfalne gjerder erstattet av elektriske trådgjerder.

Verdivurdering: Lokal verdi, i kraft av sitt lokalhistorisk sus. Det var antagelig her den første garden på Drevsjømoen/Drevsjø lå – Volaberget, bygd av Erik Volaberget rundt 1760. Kultursporene er tydelige, men området er artsfattig. De få artene som er registrert, er trivielle fattigeng-ubikvister. Unntaket er en stor bestand av mannasøtgras (*Glyceria fluitans*) i seterbekken rett øst for vollen – 760 moh. er antagelig nasjonal høydegrense for dette graset, som er en sjelden art i Engerdal.

Botanisk beskrivelse: Bergevollen er ei skogsseter som ligger på bredden av Nybubekken i vestkanten av Storkjølen, 3 km nordøst for Drevsjø. Området domineres av åpen røsslyngfuruskog og fattige til svakt intermediaære bakkemyrer, stedvise med innslag av blåbærfuruskog. Rett nordvest for setra er blåbærfuruskogen granblandet med høye, slanke trær som minner om sibirgran.

Setervollen domineres av sølvbunkeeng med kranser av einer og lappvier ut mot kantene. Inne på setertunet er det kortvokst eng med særlig finnskjegg, sauesvingel, smyle, gulaks og noe fjelltimotei. Andre arter her er kvitkløver, blåklokke, ryllik, fjellengkall, grasstjerneblom og småsyre. Der marka blir litt rålendt står engsyre, engsoleie, myrfiol, seterfrytle og slåtestarr. I steinrøysene og ved de forfalne uthusene vokser åkersnelle, fugletelg, sauetelg, jonsokblom og geitrams. Humle kryper opp på seterstuveggen, og i solveggen er det også litt bringebær. Bare ca. 35 karplanter er sett innafør gjerdet.

19. Femundsåsen beitelag - fellesbeite

Undersøkt: 05.07.2006 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 563-570, 681-688

Høyde over havet: Ca. 700 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Kunstenger (slåttemark og kulturbeite); skrotemark

Kulturspor: Oppdyrkete areal som er i bruk som beite og slåttemark

Bruk: Brukes som beite for melkekyr, kviger og kalver – 150 dyr i alt i 2006 – og slåttemark. Oppdyrket areal er på 275 dekar.

Tilstand: I aktiv bruk og meget god hevd (2008).

Verdivurdering: Relativt nytt anlegg med standard beite- og slåttegras og en ung og lite variert ugrasflora. Vurderes til å ha liten verdi ut over å være et nybrott og en peker mot nye tider i jordbruket.

Botanisk beskrivelse: Fellesbeitet ligger øst for riksvei 26 på toppen av åsen før veien glir ned på den langstrakte Drevsjømoen. Det begynte som forsøksfelt i slutten av 1970-årene, med oppdyrking tidlig på 1980-tallet. Det har vært dyr på Femundsåsen om sommeren sia ca. 1990. I 2006 er det to brukere fra Sorken og to fra Drevsjø som har dyrene sine her; 150 dyr i alt hvorav 80 melkekyr, 40-50 kviger og resten små og store kalver.

I hovedsak består området av fulldyrket kunsteng med grunnlag av timotei, hundegras, rødsvingel, engrapp og kvein og med stedvis rike innslag av kvitkløver som nok er inndyrket. Ugrasflora med særlig sølvbunke, men også engsyre og engsoleie har presset seg inn i engene der de brukes som beiter. Rundt melkeanlegget sentralt på eiendommen og ved lagerområdet for gjødsel og rundballer langs sørvest-kanten er det ruderatflora med et noe sparsomt artsutvalg; mest geitrams og høymol, noe gjetertaske, vassarve og tunbalderbrå. I veikanter og tun kommer det også groblad og tunsmåarve. Vei- og engkantene er stedvis fargerike med rød-kløver og blåklokke. Området er omgitt av åpen lyngfuruskog, mest dominert av røsslyng. Det er registrert 39 karplantearter, hvorav 17 er innførte og 11 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

20. Sorken – uttappet settefiskdam

Undersøkt: 25.06.2003, 29.06.2004 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 547, 742

Høyde over havet: 670 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Mudderbotn i uttappet settefiskdam

Kulturspor: Demning/damanlegg, kanal inn i dam fra nærliggende kilde

Nåværende bruk: Ingen. Dammen ble ødelagt av flommen i 1995 og er sia ikke restaurert. Den ble brukt til ørret.

Tilstand: Dammen er uttappet, botnen er i første gjengroingsstadium. Sjøelve demningen og kanalen inn er intakt.

Verdivurdering: Lokal verdi. Fin, levada-lignende innløpskanal leder fra vassrik kilde i øst. Demningen er solid og forseggjort. Det er interessant suksesjon i blottlagt botn, blant annet med mannasøtgras (*Glyceria fluitans*), et sjeldent gras i Engerdal.

Botanisk beskrivelse: Settefiskdammen i «Svartjordhølet» ble anlagt av Engerdal fjellstyre på 1960-tallet. Dammen ligger oppe i bakkene sør for Sorkåa og er omlag 100 x 100 m. Den har vært ca 2 m dyp på det djupeste. En liten bekk fører vatn inn fra små rikmyrområder oppe i sør. Der bekken renner over dambotnen danner evjesoleie tette enger, stedvis avløst av fine, fertile bestand av mannasøtgras. Problemet under bruk av dammen var at denne bekken gjerne tørker inn. Derfor ble det bygd et vassinntak med en kanal fra øst. Kanalen leder fra kildebekken til en vassrik, intermediaær kildeurt-vrangnøkkemose-kilde. Det siste stykket inn mot dammen ligger kanalen på høydekurven som en miniatypp av en madeiriansk levada. Langs bekken gjennom tjønnbotnen dominerer starr, i første rekke grov flaskestarr. På tørrere partier i dambotnen dominerer krypssoleie og trådsiv. Ellers er det store partier med nakent dy. Demningen mot Sorkåa i nord har en flora bestående av eng- og skrotemarksarter som engsoleie, kvitkløver, rød-kløver, geitrams og sølvbunke.

21. Gutulivollen – setervoll

Undersøkt: 08.08.1998 ved Anders Often; 15.07.2007, 11.07.2008 og 13.07.2008 ved Leif Galten. Andre undersøkelser av nasjonalparken og terrestrisk naturovervåking i Gutulia, se Kielland-Lund (1972), Wold (1989), Eilertsen & Often (1994), Bakkestuen et al. (2000)

UTM: UJ_{WG}520-523,789-791

Høyde over havet: 715-725 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Setervoll.

Kulturspor: Seterhus.

Bruk: Tradisjonell drift opphørt, men noe overnatting av turister og salg av seterkost i turistsessongen. Noe av vollen blir slått år om annet for å holde bjørk og vier nede.

Tilstand: Husene er velholdte, men beite og slått av vollen har opphørt for lenge sia slik at den er i svak gjengroing. Den reinbeites imidlertid jevnt.

Verdivurdering: Gutulivollen ligger innafor Gutulia nasjonalpark. Den er svært vakker og forholdsvis velholdt, så den har stor kulturhistorisk og opplevelsesmessig verdi som et naturlig startpunkt for den som vil oppleve den gamle barskogen i Gutulia nasjonalpark.

Vollen bør fortsatt holdes åpen ved at oppslag av busker ryddes unna år om annet. Om mulig burde den slås minst hvert tredje år for dermed å beholde de kulturbetingede engplantene.

Botanisk beskrivelse: Vollen består av en fattig engkvein-finnskjegg-gulakseng i svak gjengroing etter opphørt hevd. Det er noen partier med fuktvegetasjon med blant annet mye trådsiv. Det er en god del skogsarter på vollen. De mest interessante kulturmarkartene er aurikkelsveve og svensk skrinneblom (Ofte 1998) samt marinøkkel, engklokke og tveskjegg-veronika (Galten 2008). Vollen er småkuppert, det er to små kilder, et par sig og litt tørrbakke, noe som tilsammen gir en meget artsrik setervang med i alt 153 registrerte karplanter, 31 innførte og 41 kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). En viktig grunn til artsmangfoldet er utvilsomt den nitide granskningen av vollen av mange forskjellige botanikere til ulike tider i vekstsesongen.

22. Storbekken – ødegard med slåttemark

Undersøkt: 22.07.2003 ved Elisabeth og Leif Galten

UTM: PP_{WG} 504-510, 868-872

Høyde over havet: 662-700 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Oppdyrket slåttemark (kunsteng)

Kulturspor: Gardstun, lør, gjerder, steinrøyser

Nåværende bruk: Gardsdrift opphørte ca 1965. Husene brukes som fritidseiendom. Jordene ligger brakk.

Tilstand: Meget velholdte hus (restaurert 2008) og ryddig tun. Høylør med gode tak. Jordene i gjengroing, men området er svært ryddig.

Verdivurdering: Storbekken ligger vakkert til på bredden av Femunden ei mil sør for Elgå. Dette er en av Femundsmarkas sagnomsuste ødemarksgarder. Stedet var en viktig hvilestasjon på lasskjørerveien mellom Falun, Drevsjø hytte og Røros på 1800-tallet. Vegetasjonen på de gjengroende engene er imidlertid næringsfattig. Det karrige preget er imidlertid med på å understreke den barske og nådeløse, men samtidig lyse og smilende, Femundsmarka-naturen. Velstelte Storbekken er en god representant for Femundsmarkas ødemarksgarder og vurderes til lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Bakkete jorder og små teiger strekker seg innover (østover) fra den storsteinete Femunden-stranda og opp langs Storbekken som har gitt stedet navn. Ved to av småteigene ligger solsvilde utløer. Jordene gror igjen av høyvokste sølvbunkeenger og kortvokste gulaks-finnskjegg-enger. Her og der strever hundekjeksken med å etablere seg – et forvarsel om hva neste trinn i suksesjonen vil bringe. I et rålendt søkk nordøst for tunet – ute på sjølve storjordet – dominerer mørkegrønn nordlandsstarr. Ute i engene, langs gjerdene og i steinrøysene står praktfulle bestand av markblomster: Blåklokke, fuglevikke, rødkløver, beitesveve. I en røys vokser den for Engerdal sjeldne broddtelgen (*Dryopteris carthusiana*).

Langs Storbekken er det bjørkesumpskog med innslag av gråor og hegg og med mer næringskrevende arter som ballblom, sløke, svarttopp, vendelrot og skogsveve. I kildesig i bekkekanten og i sjøkanten vokser fjellstjerneblom, maigull, fjellfiol, kildemjølke og kvann. I

den storsteinete stranda klorer kongsspiret seg fast. Det er registrert 98 karplanter i alt, der bare 12 er innførte og 28 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Det må da legges til at sjølve tunet ikke er undersøkt.

Storbekken omkranses av lysåpen bærlyngfuruskog og røsslyngfuruskog.

23. Ned for Båthusberget – rik slåttemyr

Undersøkt: 1990 ved Anders Often, se Often (1991); 04.07.2008 ved Leif Galten.

UTM: UJ_{ED}435,883

Høyde over havet: 820 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Slåttemyr.

Kulturspor: Gammel høyløe.

Bruk: Tidligere slåttemyr, men ganske sikkert ikke slått på lenge.

Tilstand: Fortsatt åpen rikmyr.

Verdivurdering: Lokal verdi da det vokser en god del lokalt sjeldne rikmyrsarter her.

Botanisk beskrivelse: Lokaliteten er kortfattet beskrevet i Often (1991, s. 45). Det er en kortvokst og ganske artsrik myr, delvis rikmyr. Her vokser lokalt sjeldne arter som fjellsnelle, linnmjølke og klubbstarr, foruten noe mer vanlige rikmyrarter som sveltull, gulstarr, tvebo-starr, skogmarihand og brudespore. Forekomst av stort sett kulturbetingede arter som rødsvingel og engkvein viste at dette er en gammel slåttemyr. Slåttemyra er fortsatt intakt i 2008 (Galten).

24. Djupsjøvollen – voll og rik slåttemyr

Undersøkt: 1990 ved Anders Often, se Often (1991); 20.07.2003, 17.07.2004 og 03.09.2005 ved Leif Galten.

UTM: UJ_{ED}448,983

Høyde over havet: 760 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Slåttemyr og tilgrensende setervoll.

Kulturspor: Setervang.

Bruk: Tidligere setervang og utslått og beite inntil vollen.

Tilstand: I svak gjengroing.

Verdivurdering: Det er først og fremst fragmentene av slåttemyr i overkant av vollen som er lokalt verdifulle.

Botanisk beskrivelse: Sitat fra Often (1991, s. 45): "Den nordvestre delen av setervollen og små myrer og bekkesig i nærheten har ved sia av myra ned for Båthusberget den mest artsrike myrvegetasjonen innen undersøkelsesområdet [komm.: det vil si østsida av Femunden]. Her vokser blant annet gulull, linnmjølke og legevintergrønn og slåttebetinga arter som beitemari-kåpe og gulaks". Gululla har nok dessverre forsvunnet som følge av veivesenets grøfting av slåttemyra, men her er fjellsnelle, gulstarr og hårstarr. På fuktig mark i skogkanten vokser også den for Engerdal svært sjeldne bregna bjønnkam (*Blechnum spicant*).

25. Mellom Elgådalen og Gutu – fukteng og rikmyr

Undersøkt: 1990 ved Anders Often, se Often (1991)

UTM: UJ_{ED}486-493,867-869

Høyde over havet: 770-780 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Slåttemyr og fukteng.

Kulturspor: -

Bruk: Tidligere slåtteområde, trolig ikke slått på lenge.

Tilstand: Fortsatt ganske åpen myr og skog.

Verdivurdering: Dette var i allefall i 1991 et fint og variert utslåttområde med flere lokalt uvanlige arter. Status for område per 2008 er ukjent, men området vurderes likevel til å ha lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Sitat fra Often (1991, s. 45): "Området er avgrenset av mellomriksveien, veien til Åsen og av Fjellgutusjøen. Det er et parkaktig landskap med tresatte fuktenger, rikmyrer og små partier med sumpskog. Dominerende treslag er bjørk, men her er også mye gråor. Den rike nitrogengjødslinga fra gråorløvet og det svakt skrånende, sørvestvendte terrenget gir fuktengene en frodig urtevegetasjon. Dette er nok et slåtteområde som har gitt god og årssikker avling. Innen området vokser enkelte rikmyrindikatorer og mange høystaudearter. Dette er eneste sted hvor skogmarihånd ble funnet." Often fant og samlet også den nord-amerikanske nyinnvandrerens gul gjøglerblom (*Mimulus luteus*) her (Often 1991).

26. Øyan – ekstremfattig slåttemyr og tørreng

Undersøkt: 1990 ved Anders Often, se Often (1991)

UTM: UJ_{ED}538-545,961-969

Høyde over havet: 785 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Slåtteng.

Kulturspor: Bordløer.

Bruk: Slåtteng som ble hevdet frem til slutten av 1940-tallet. Den tilhørte gardene i Sylen.

Tilstand: I svak gjengroing, men fortsatt ganske åpen eng og myr.

Verdivurdering: På tross av at status per 2008 er ukjent, vurderes området til å ha lokal verdi. Dette begrunnes ut fra at det er et stort område, og at det er et interessant eksempel på ekstremt artsfattig natureng.

Botanisk beskrivelse: Sitat fra Often (1991, s. 45): "Dette er et flere hundre dekar stort slåtteområde. Det tilhører Sylengardene. Engene ligger på ei grovgruset elveør og er ikke tresatt bortsett fra enkelte spredte bjørketrær. Vegetasjonen er ekstremfattig, og vekslende fuktighet gir en variasjon fra tørre sølvbunke-finnskjeggenger til fattig flaskestarmyr".

Ofdens krysslister har gjort det mulig å sette opp en samleliste på 128 karplanter, der 24 arter er innførte og 35 arter er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Dessuten rommer lista 5 typiske tjønnstarr-slåttegras og et typisk myrslåttegras (blåtopp).

27. Svukuriset – småbruk og turisthytte (DNT)

Undersøkt: 17.07.2004, 21.-22.07.2004 ved Elisabeth og Leif Galten; 23.07.2005 ved Leif Galten

UTM: UK_{WG} 446-450, 023-027

Høyde over havet: 820-840m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Kunsteng (dyrket mark), kortvokst graseng, tråkkpåvirket bjørkeskog, tun/tråkkvegetasjon

Kulturspor: Velholdte hus, gjerder, steingjerder, stier

Nåværende bruk: Småbruk i drift, turisthytte i drift

Tilstand: Velholdt småbruk (Nordre Svukuriset); velholdt turisthytte (Søre Svukuriset).

Verdivurdering: Svukuriset ligger høyt og fritt med praktfull utsikt mot vestfjellene. Stedet har nok høyere verdiscor på kulturhistorie enn som kulturmark. Her er skrint og relativt artsfattig. Som den eneste betjente turisthytta i Femundsmarka blir tidligere beite- og slåttemark holdt åpen ved tråkk. Endret bruk av området fra gards- og reindrift til turisme gjør at kulturmarka er i endring. Disse kulturmarkene som preges både av fedrift, reinbeite og turisme er spesielle og vurderes til å ha i alle fall lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Svukuriset var opprinnelig to setrer under Femundshytta, fra 1850 småbruk. I 1926 ble Søre Svukuriset kjøpt av Den norske turistforening og ble turisthytte.

På småbruket og nedafor (vest for) turisthytta er det oppdyrket grasenger med timotei, kvein og svingel (kunstfrøblanding). De små jordelappene mot sør er kortvokste, tørre enger av gulaks, engkvein, stedvis også sølvbunke. Nær turisthytta er engfleckene nedtråkket og brukt til leirplasser. Her dominerer finnskjegg og sauesvingel, og med mye fjellmarikåpe. De to små grasene danner også botnen i tørr einer-krekling-lynghei langs stiene ut av området.

I kanten av grasengene står noen spredte hundekjeks klar til å rykke inn. Ved uthus/ anneksveggen kryper fuglevikke opp mot muren.

Bekken rett bak turisthytta (sør) er meget kvann-rik, med bjørkesumpskog lenger nede. I sumpskogen vokser skogsnelle, fugletelg, engsyre, bekkeblom, skrubbær og ikke minst kongsspir.

Stien inn til turisthytta nordfra går de siste meterne inn til tunet gjennom en litt tørrere bjørkeskog, med jonsokblom og endog myrtistel.

På tun og i stikanter vokser tråkkresistente arter som kvitkløver, kjerteløyentrøst, ryllik og fjøllblom. Der tråkket er mindre, finnes også grassestjerneblom, stemorsblomst og småengkall.

28. Kuvolsetra - setervoll

Undersøkt: 23.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PQ_{WG} 542, 076

Høyde over havet: 770-775 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Setervoll

Kulturspor: Seterstue, seterfjøs, rester av gjerder, steinrøyser

Nåværende bruk: Hytte

Tilstand: Forfalne hus på vollen, som er helt nedbeitet av tamrein. Forfallene hus, nedbeitet voll, nedfalte gjerder. To velholdte hytter utafor sjølve vollen.

Verdivurdering: Med svært artsfattig flora og skrinne, kortvokste finnskjeggenger vurderes Kuvolsetra til å ha liten verdi. Stedet er mest verdifullt lokalhistorisk som setra der Olava Femundshytten residerte fram til slutten av 1960-årene. Hun er udødeliggjort i Dagfinn Grønsetts beretninger fra Femundsmarka.

Botanisk beskrivelse: Kuvolsetra var seter under Femundshytta. Den ligger på østsida av Femunden, opp mot tregrensa under Kuvola. Setra er omgitt av fattige rismyrer med mye granstarr (*Carex globularis*). Den sterkt nedbeitete vollen består av finnskjegg- og sauesvingeleng med smyle. I søkk der fuktighet kan samle seg, kommer det inn noe sølvbunke. Et kildesig pipler ut nordvest for setra. Her er i alle fall litt frodig, med lappvier, høy bærlyng, myrmjølke, slåttestarr og bugnende bestand av skrubbær (*Chamaepericlymenum suecicum*), lokalt vanlig langs Femunden, men ellers ganske sjelden i Engerdal.

29. Grøtådalsetra i Femundsmarka - setervoll

Undersøkt: (10.08.1971 ved Reidar Elven); 21.07.2005 og 07.08.2006 ved Leif Galten

UTM: UK_{WG} 541, 066

Høyde over havet: 790 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Setervoll

Kulturspor: Grasvoll, seterstue

Bruk: Seterbua og ei bu til på vollen leies ut til fiskere.

Tilstand: Åpen voll på grunn av tråkk av mennesker og beite av rein; buene holdes i rimelig bra stand.

Verdivurdering: Vegetasjon og flora er næringsfattig, men på vollen vokser en del ruderatplanter som gjør at den klart avviker fra omliggende vegetasjon og som tydelig viser kulturmarkspor. Derfor vurderes vollen til å ha lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Grøtådalsetra ligger i bjørkebeltet vest for Grøtåa og like nedafor møtet mellom Sylfjellbekken og Vonbekken. Stedet har vært seter under Haugen, men er mest kjent som tilholdsstedet for Femundsmarka-profilen Jo Larsa i mange år. Vollen ble slått, og det var setring fram til 1957.

Vollen er bare 100 x 100 m stor og består i hovedsak av kortvokst graseng med finnskjegg, fjellgulaks, fjelltimotei og smyle – sterkt beitet av rein og tråkket av menneskefot. På tunet og ut langs stiene vokser tunrapp, ryllik, kvitkløver og blåklokke. Da Reidar Elven besøkte stedet i 1971, fant han også tungras, groblad og meldestokk (krysslister i O), men disse er nå gått ut. De er erstattet av stornesle, som holder seg i en liten bestand ved en bråteplass på vollen, og ugrasløvetann. Det er i 2005 og 2006 registrert 44 karplanter på vollen, der beskjedne 6 av artene er innførte og 18 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

Fjellbjørkeskogen rundt setra er av bærlyng- og røsslyngtypen, og med noe innslag av beitegrasene fra setervollen. Området er sterkt reinbeitet.

30. Haugen – ødegard med slåttemark og kilder

Undersøkt: (20.07.1990 ved Anders Often); 23.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PQ_{WG} 535-537, 106-109

Høyde over havet: 670-680 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Slåttemark (gjengroende kunsteng), gjødselpåvirket kilde

Kulturspor: Velholdt tun med flere hus. Gjerder.

Nåværende bruk: Turiststed med utleiehytter og servering til fotturister. Begrepet ødegard er da kanskje noe feil.

Tilstand: Småbruket ble drevet til ca. 1970 (ku, geit, hest). Hus og eiendom er meget velholdt, sjøl om jordene gror igjen. Ennå står fine, velholdte skigarder rundt eiendommen.

Verdivurdering: Som en av Femundsmarkas ødemarksgarder har Haugen stor lokalhistorisk verdi. Som kulturmark er imidlertid verdien mer begrenset, med en relativt næringsfattig og artsfattig flora. 73 karplanter er funnet innafor gjerdene. Det mest eksklusive er en stor, gjødselpåvirket kilde nord for tunet med setersoleie (*Ranunculus hyperboreus*), som er ansvarsart for Hedmark. Denne arten sammen med det eksklusivt fattige Femundsmarkapreget gjør at Haugen vurderes til å ha regional verdi.

Botanisk beskrivelse: Haugen på østsida av Femunden var opprinnelig seter under Femundshytta. Stedet ble fast bebodd fra 1876 av den kjente Femundsmarka-profilen Jo Larsa, som seinere flyttet til Grøtådalsetra, se over. Småbruket ligger meget vakkert i furuskogen 300 m opp fra Femunden med flott utsikt mot Flenskampan i nordvest.

Her er svært skrint jordsmonn. En gammel fløter uttrykte dette slik: ”Døm må nå fill bli førrundra de' der kryttyra hass Ola Haua hvis døm fe sjå i'grasstrå.” (Spangen 2004). Men her er da noen strå. De oppdyrkete jordene domineres av høyvokste engreverumpe-enger der timotei står igjen enkelte steder, men der sølvbunke også stedvis tar over dominansen. Der jordene er en anelse rålendt er det vakre forsommeraspekt med ballblom og rød jonsokblom. I tunet og langs turiststiene er det kortvokste enger med gulaks og smyle, markblomster-kanter med grasstjerneblom, rødkløver, blåklokke, kattedot, beitesveve og gullris og tråkketinget vegetasjon med finnskjegg, løvetann, fjellblom, ryllik og kvitkløver. Ved uthusveggen, i grøfter og kildekanter står en spinkel ugrasflora med stornesle, engsyre, høymol og geiterams.

Nedafør tunet er det ved gjerdet i nordvest en stor vrangnøkkemose-kilde med kildeurt, bekkestjerneblom, myrmjølke, seterrapp og den nitrofile setersoleia.

Rundt Haugen dominerer lysåpen lyngfuruskog – avvekslende med bærlyng og røsslyng. Rett nord for garden ligger ei stor, intermediær myr med slåttestarr, trådsiv, myrfiol, fjøllblom og snøull. Her har det nok vært noen strå til dyrene ”hass Ola Hava” gjennom tidene. Sør for gjerdet ligger ei fattig tuemyr med dominans av granstarr. Utmarksområdene er over alt sterkt reinbeitet.

Av 73 registrerte karplanter innafor gjerdene er 15 innførte og 23 kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

31. Røa sør for innoset i Femunden – grasvoll ved koie

Undersøkt: (07.08.1971 ved Reidar Elven); 22.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PQ_{WG} 543, 176

Høyde over havet: 664 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Tråkkbetinget grasvoll ved gammel fiskerkoie

Kulturspor: Gammel koie

Nåværende bruk: Koia står åpen for besøkende som den alltid har gjort.

Tilstand: Koia blir holdt vedlike av Statskog

Verdivurdering: Stedet har større verdi lokalhistorisk enn som kulturmark der det har ligget og ligger som en innfallsport til Femundsmarka for farende folk. Den skrinne, steinete vollen inneholder få arter, men grasløk (*Allium schoenoprasum*) vokser mellom steinene her i dag like villig som da Reidar Elven besøkte Røa i 1971 (Kryssliste i O). Den tråkkbetingete grasmarka med det spesielle innslaget av grasløk vurderes til å ha lokal verdi fordi vollen er så særegen i dette karrige landskapet.

Botanisk beskrivelse: Koia ved Røa ligger i det gamle, steinete elveleiet sør for dagens elveinnos. Brygge for Fæmund II ble bygd i grusmælen rett nord for koia og sto ferdig i 1981 (Spangen 2004). Her er dermed stor trafikk og mye tråkk gjennom sommeren.

Den steinete vollen omkring koia består av kort, tråkkbetinget grasmark dominert av finnskjegg og gulaks og med stort innslag av andre små gras som fjelltimotei, engkvein, smyle og tunrapp. Ved de utallige steinene har sølvbunke stedvis dannet småvokste, men tette tuer. En del vakre urter kler også vollen: småsyre, grasstjerneblom, engsoleie, jonsokblom, småengkall, blåklokke og ikke minst grasløk.

Oppover (østover) det gamle elveleie er det en bjørkelund av storstammet, vakker bjørk med hengeving, fugletelg, masse maiblom og litt tyrihjelms (*Aconitum lycoctonum* ssp. *septentrionale*) i feltsjiktet. På grusmælene nord og sør for elveløpet dominerer svært lysåpen furuskog der røsslyng, krekling og tyttebær erstatter hverandre som dominanter.

32. Starrhåen i Røa - tjønnstarrslått

Undersøkt: 22.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PQ_{WG} 548-555, 170-173

Høyde over havet: 669-670 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Tjønnstarrslått

Kulturspor: -

Nåværende bruk: Ingen. Antagelig slått fram mot ca. 1950.

Tilstand: Starrhå uten synlige tegn på bruk som slåttemark.

Verdivurdering: Som kulturmark har håen liten verdi sia tydelige kulturspor er helt fra-værende i dag. Den var tidligere utslått for Haugen – en såkalt tjønnstarrslått.

Botanisk beskrivelse: Flott storstarrsump langs sør- og vestsida av Starrhåen, med klassisk sonering med elvesnelle (sparsomt) ytterst og en bred og frodig sone av flaskestarr innafor. Flaskestarrsumpen går over i fattigmyr og avløses dels av rundstarr (*Carex rotundata*) som dominant. Fattigmyr med torvmoser, torull og sveltstarr stiger svakt inn mot bratte egger av bjørkeblandet blåbærfuruskog.

33. Sør for Skjærbekkdalssetrene - slåttemyr

Undersøkt: 14.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 461, 370

Høyde over havet: 750 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Slåttemyr

Kulturspor: Høyløe, grøfter (av nyere dato)

Nåværende bruk: Ingen

Tilstand: Rikmyr som er tett maskingrøftet, kanskje overflatepløyd, og nå i sterk gjengroing

Verdivurdering: Grøftesporene fra nyere tid er dramatisk tydelige. Men den tidligere rikmyra vokser nå til av stolpestarr, sølvbunke og skogrørkvein. Spredte funn av dvergmaure (*Galium trifidum*) nede i grøftene er ikke alene nok til å heve verdistatus opp over liten.

Botanisk beskrivelse: Slåttemyra ligger i møtet mellom Skjærbekken og Heggebekken. Myra er grøftet og overflatedyrket, nå tett gjenvokst av 1,5 m høye stolpestarr- og sølvbunketuer med mengder av skogrørkvein, mjødukt, vendelrot og kvitbladtistel. Midt i grøftemarka ligger det ei stor beverhytte. Området er nesten ikke framkommelig på grunn av den høye vegetasjonen og de djupe grøftene. Det er uberørte rikmyrer både nord og sørøst for slåttemyra.

34. Nedre Skjærbekkdalssetra – setervoll/innmark

Undersøkt: 14.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 463, 379

Høyde over havet: 730 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Gjengroende kunsteng

Kulturspor: Gjerder, setertun med hus

Nåværende bruk: Hytte

Tilstand: Velholdt tun og hus, sterkt gjengroende innmark

Verdivurdering: Gjengroende kunsteng. Sjøl om det i nær tilknytning til jordet er rik kildevegetasjon og også rikt inne på sjølve setervollen med blant annet svartstarr (*Carex atrata*), gir ikke det grunn nok for å vurdere høyere enn til liten verdi.

Botanisk beskrivelse: Tidligere dyrket, nå gjengroende mark med dominans av engve-rumpe, og for øvrig innslag av engsoleie, hundekjeks, sølvbunke, smyle. Kort, tråkkbetinget eng i tunet, men denne ble ikke nærmere undersøkt.

35. Husfloen – aktivt utmarksbeite langs (mellom) grusveien og elva

Undersøkt: 03.07.2007 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 490-502, 386-394

Høyde over havet: 520-530

Verdi: lokal

Kulturmarkstype: Utmarksbeite (kyr) på veikant, fukteng og elvekant.

Kulturspor: Garder i drift; turistanlegg med gapahuk nede på elvesletta.

Nåværende bruk: Aktiv gardsdrift, utleie av plass til turister (fiskere).

Tilstand: Gardene i god stand og i drift, velholdte og ryddige.

Verdivurdering: Området har helt tydelig ferske tråkk og beitespor av ku samt tydelige spor av aktiv gardsdrift. Denne typen gardsdrift med bruk av utmarksbeite er i ferd med å forsvinne helt i Engerdal. Derfor representerer denne lokaliteten en viktig referanse for seinere tid, og verdien er lokal.

Botanisk beskrivelse: Husflogrenda ligger på østsida av Femundselva, rett nord for Kviløya. Det største arealet som er undersøkt, ligger omkring Kvennbekken som kommer ned mellom Søre og Midtre Husfloen og danner ei stor grusvifte ut i Femundselva. Veien ligger på en smal terrasse rett over elva, mens de tre gardene (n., m. og s.) ligger enda et nivå høyere. Sør for Søre Husfloen faller elvekanten bratt ned fra veinivået i en tørr, sandmællignende elvekant. Her er fine bestand av aurikkelsveve og litt beitesveve. På grusvifta er det fuktengpreg, særlig sør for bekken, med arter som vassreverumpe, snøull (!), veikveronika, myrmjølke, jåblom, bekkekarse og bekkeblom. Akkurat langs bekeløpet er det nokså kildepreget med kildeurt, kildemjølke og setermjølke, mens det i sjølve elvekanten vokser litt vier, evjesoleie, gulldusk, kvitmaure, myrmaure og blåkoll. Langs grusveien er det typisk ugrasflora med den for Engerdal sjeldne karve (*Carum carvi*) i nokså store mengder, pluss småsyre, engsyre, høymol, groblad, ryllik, tunbalderbrå og tunrapp. Særlig nordover, opp mot Nordre Husfloen, er veikanten steinete, stedvis fuktig, bratt og frodig, med høystauder som skogstjerneblom, tyrihjel, mjødukt, geitrams, amerikamjølke, hundekjeks, fjellflokk, vendelrot og prestekrage. Her er det også stedvist tett med bringebær og noe rips. På tørre steder langs vei og gjerder vokser rikelig med rødkløver og kvitkløver. Det ble registrert 104 karplanter (tabell 1), der overraskende beskjedne 22 er innførte og 34 er kulturfavoriserte opprinnelige. Dette er faktisk nokså den samme mengde som for utmarksslåtten Øyan i Femundsmarka. Men artsutvalget er klart forskjellig, med større tyngde av *sørkommunale* arter som amerikamjølke, karve, fjellflokk og markjordbær.

36. Nordøst for Gjeltnyra – ødegard

Undersøkt: 15.07.2005 ved Elisabeth & Leif Galten

UTM: PP_{WG} 440, 461

Høyde over havet: 655-660 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Tun, innmark

Kulturspor: Hus, rester av gjerder

Nåværende bruk: Ingen

Tilstand: Alle hus i sterkt forfall, innmark i sterk gjengroing

Verdivurdering: Grasvollen på tunet rommer arter som marinøkkel, ballblom og stormaure som gir den en viss verdi. Innmarka er grøftet og vokser tett igjen av meterhøyt, tett, elgbeitet bjørkekratt, sølvbunke og skogrørkvein. Totalt sett vurderes området til å ha liten verdi.

Botanisk beskrivelse: Se beskrivelse i begrunnelse for verdivurdering.

37. Elvsetra sør for Elvbrua - ødegard

Undersøkt: 30.05.2005 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 398-403, 506-507

Høyde over havet: 595-605 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Slåttemark, tun

Kulturspor: Hus, gjerder, steinrøyser

Nåværende bruk: Småbruket ble nedlagt ca. 1960. Brukes nå som hytte.

Tilstand: Hytter brukes og holdes i hevd. Låve i sterkt forfall. Jordet gror igjen.

Verdivurdering: Nærings- og artsfattige enger i sterk gjengroing, Vurderes til å ha liten verdi.

Botanisk beskrivelse: Slåttemarka er helt grodd til av tuete sølvbunke med geitrams spredt imellom. Nær opp til den falleferdige låven, men også eller spredt litt omkring, vokser storesle, engsyre, høymol, engsoleie og hundekjeks.

Tunet blir slått med grasklipper. Ved mitt tidlige vårbesøk blomstret stemorsblomst, jonsokblom og nyresoleie. Fjellflokk sprer seg ut fra den gamle hagen i sørveggen av våningshuset. Lys lyngfuruskog med linnea kler steinrøysene langs veien opp til garden.

38. Femundsundet – tørreng

Undersøkt: 07.07.1974 ved NBF Østlandsavdelingen (Wischmann 1975); 06.07.2001 ved Leif Galten (Galten 2002); 12.07.2002 ved Elisabeth & Leif Galten; 23.07.2002 ved NBF Østlandsavdelingen (Galten 2003); 30.05.2003 og 29.06.2007 ved Leif Galten.

UTM: PP_{WG} 426, 564

Høyde over havet: 630 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Tørreng

Kulturspor: -

Nåværende bruk: Idyllisk grillplass for beboerne ved Femundssundet

Tilstand: I forandring fra beitebakke til tråkkvegetasjon.

Verdivurdering: Dette er ei lita villblomstereng, 100 x 50 m, som ligger vakkert til på elvebakken mellom veien og Femundselva. Lokaliteten vurderes som lokalt viktig på grunn av sitt mangfold av vakre og ikke vanlige arter, med de for Engerdal sjeldne tørrengartene bakkestarr (*Carex ericetorum*) og dunkjempe (*Plantago media*).

Botanisk beskrivelse: Sletta var opprinnelig en tørr beitebakke, men der den ligger nær til gamle dagers "fiskeboder" er den nok blitt oppsøkt og tråkket på så lenge mennesker har ferdes i området. Nordre Elvdal folkeskole, i bruk til 1965, lå 300 m øst for elva, innunder Ulvåberget. Grassletta var et yndet ekskursjonsmål for å se på elva og for å samle planter til skoleherbarier.

Dette er ei kortvokst tørreng som preges av de små grasene gulaks og engkvein, med dominerende innslag av aurikkelsveve og med innslag av marinøkkel, grasstjerneblom, flekkmure, rødkløver, kjerteløyentrøst, blåklokke, setersveve og de sørøstlige, varmekjære arten bakkestarr og dunkjempe. Grassletta er besøkt av undertegnede en rekke ganger, men fullstendig artsliste er aldri blitt nedtegnet. Men status så langt er 46 karplanter, der 9 er innførte og hele 23 (halvparten) er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

Fra enga kan en skue ned på brede Femundselva som i juli kles av kvite tepper av blomstrende storvassoleie, og der kvann står frodig i elvekanten.

39. Myrstadvelta – tømmervelte/skrotemark

Undersøkt: 09.06.2006 av Leif Galten

UTM: PP_{WG} 424-426, 567-573

Høyde over havet: Ca. 625 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Pionermark på planert tømmervelte

Kulturspor: Planert åkant, tynnet og ryddet småskog

Nåværende bruk: Yndet oppholdssted for fiskere og turister, sjøl om camping er forbudt.

Tilstand: I svak gjengroing – i nord av småskog som tynnes og ryddes.

Verdivurdering: Myrstadvelta er en miniatgave av den veldige Røskjotvelta. Den er brukt av Femund skogforvaltning som oppsamlingsplass for tømmer som skulle fløtes ned elva til Stora Skog i Karlstad. Plassen ble ryddet for skog og tatt i bruk i 1950-51. Den ble planert mot slutten av 1950-årene. Tømmeret ble barket på søre del av velta. Tømmervelte kom ut av

bruk da fløtingen i Femundsvassdraget opphørte i 1991, og den viser nå gjengroing og suksesjon på mark med varierende lag av bark. Den vurderes til å ha lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Myrstadvelta ligger på en 200-300 m bred elveslette i den slake elvesvingen vest for Myrstad gard ved Femundsundet. Helt i øst er den opprinnelige lyngfuruskogen intakt. Den grenser opp mot ei låg elveegg med reinlavfuruskog.

Den tørreste og minst tilvokste delen av velta er den sørlige tredjedelen. En stor jordblandet barkhaug ligger i sørkanten der veien kommer ned på velta. Den er tilvokst med bjørk, bringebær, geitrams, stornesle, engsyre, skogstjerneblom og hundekjeks og med stor kvann i kanten. Barklagene inne på sletta er dratt utover og er ganske tynne. Et par steder er de dominert av bringebær. Ellers tilvokses marka særlig av bjørnemoser og småsyre som de mest utpregete pionerer på særlig tynt barklag, mens geitrams, krekling og tuer med torvull og seterstarr kommer inn på tykkere bark. Smyle og sølvbunke er vanlige og stedvis dominante uansett barktykkelse. Helt i sør er barklaget helt flekket av og den skrinne, steinete og grusrike morenen er blottlagt. Her er det ekstremt tørt. Bjørnemoser, krekling og røsslyng forsøker å etablere seg, og får følge av en og annen liten furu og av smyle og sølvbunke. Nord for denne tørre og skrinne delen er det et lite belte av mer eller mindre urørt, lysåpen røsslyngfuruskog rundt ei skogsbrakke. Videre nordover er sletta fuktigere og sporene fra tømmervirksomheten er mer utydelige. Her vokser marka til med furu og bjørk i gras- og lyngrik skogsvegetasjon. Den blir tynnet og ryddet.

Elvekanten er grasrik og med naturlig og ganske artsrik elvekantvegetasjon hele veien. Et belte av lappvier og svartvier dekker stedvis kanten, som ellers er frodig og fargerik med arter som bekkeblom, tepperot, mjødukt, enghumleblom, kildemarikåpe, skogstorkenebb, kvann, blåknapp og maiblom.

I alt 64 karplanter er registrert, der 12 er innførte og 25 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

40. Røskjotvelta – tømmervelte/skrotemark

Undersøkt: 09.06.2006 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 431-439, 586-602

Høyde over havet: Ca. 630 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Pionermark på planert tømmervelte

Kulturspor: Planert elvekant, barklag og barkhauger i bakkant av velta

Nåværende bruk: Ingen

Tilstand: I svak gjengroing, men suksesjonen på bark går sakte.

Verdivurdering: Den store Røskjotvelta vest for Sølentua ligger som et historisk monument over Femund/Trysilvassdragets fløterhistorie. Den ble ryddet for skog og så smått tatt i bruk som samlingsplassen for tømmer fra Femund skogforvaltning i 1949-50. Herfra skulle tømmeret fløtes ned til Stora Skog sine anlegg i Karlstad. Velta ble utvidet i flere etapper og i 1958-59 startet planering av den. Omfanget av tilkjørt tømmer økte betraktelig midt i 1960-årene da fløtingen opphørte ned steinete Gløta mellom Femunden og Isteren og gjennom trange og grunne Galthåen og Galtsjøen. Tømmer fra Femunden- og Isteren-området ble lastet opp på tømmerbiler ved Rystallbakken i Gløten (Femunden) og i Tømmervika i Isteren og kjørt ned på Røskjotvelta og Myrstadvelta. En viktig modernisering for tømmerhoggeren var også at barkespaden ble erstattet av barkemaskiner. Etter hvert ble tømmeret fraktet ubarket ut av skogen og barket på Røskjotvelta. Seinere fant man ut at tømmeret ikke trengte å bakes i det hele tatt før det ble tatt opp av elva i Karlstad. I 1991 opphørte fløtingen i Femundselva/Trysilelva, og opplastplasser og tømmervelter ble liggende ubrukte og til gjengroing.

Som kulturminne har tømmervelta regional verdi, men som kulturmark er den neppe mer enn lokalt verdifull. Det interessante botaniske aspektet er suksessjon i barkehauger og på mark av varierende mektighet.

Botanisk beskrivelse: Røskjotvelta er nesten 1,5 km lang og strekker seg 100-200 m innover røsslyngmoen fra elvebredden. Barkhaugene er samlet i bakkant av velta. Helt i sør fyller de opp kanten av en dal som i dag er inngangen til et stort grustak. Den største barkhaugen ligger imidlertid som et mektig berg helt i nord. I de løse, tørre og lite omdannede haugene i sør er det bare geitrams og engsyre. Lenger nord ligger haugene som rygger inn mot røsslyngfuru-skogen i bakkant. Noen hauger er låge med åpen og erodert vegetasjon av bjørnemoser og krypende krekling og med store innslag av geitrams, tyttebær, en og annen småbjørk, tuer med torvull og sølvbunke. Andre kan være helt tilvokst med sølvbunke, med mye engsyre og bjørnemose og med spredt små-furu og små-bjørk. Der barken i haugene er mer omdannet og litt tung og fuktig, dominerer bringebær sammen med geitrams. På den store haugen helt i nord dominerer geitrams og bringebær, med store innslag av skogstjerne, skogstjerneblom, smyle, sølvbunke og seterstarr.

På sjølve velta mellom barkhaugene og elva varierer det mellom helt blottlagt, grov morenegrus og grus dekket av varierende mengder bark. Der er flotte mosesamfunn med særlig bråtemose (*Fumaria hygrometrica*) og bjørnemoser. Mellom mosemattene vokser engsyre, småsyre, sølvbunke, smyle, små og spredte individer av geitrams, tuer med torvull og seterstarr, små lyngmatter med krekling og røsslyng og spredte, småtrær av furu og bjørk. Et sted danner mjølbær lyngmatta. Mot nord stiger velta opp på en liten høyde. Her er substratet stedvis sand som bare har flekker med bjørnemose, røsslyng og en og annen tue av torvull. Rypefort og skogjamne prøver å etablere seg i kanten av røsslyngmattene. Mellom barkhaugene og elva i sør prøver lyngmark å etablere seg på den steinete, nakne morenen. Sletta vokser til med små furu og bjørk, mens det er røsslyng som rykker inn og prøver å dekke den nakne steingrunnen. Innimellom er det også små matter av bjørnemose og spredte tuer med seterstarr, smyle og sølvbunke.

Omtrent midt på tømmervelta ligger en gammel elvestol som er blitt brukt til å frakte kasser med reinlav («måssåkasser») over elva. Her har de store furutrærne fått stå, og einer og vier kler den grastilvokste marka.

Sjølve elvekanten er steinete, men det er dannet litt jordsmonn mellom steinene, og særlig sørover fra stolen har stolpestarr dannet en fuktig, moldrik kant. Sjøl i de skrinne steinkantene vokser kvann, krypsleie og kongsspir, mens det i den mer frodige stolpestarr-kanten er artsrikt med bekkeblom, bekkekarse, mjøldurt, enghumbleblom, skogstorkenebb, kvann, sløke og blåknapp. På fuktig jord innafor sjølve kanten vokser stedvis dominerende bestand av hestehov, nokså sjelden i Engerdal, men en typisk skrotemark-plante der den vokser.

Antall karplanter er litt lågere enn for Myrstadvelta – 61 arter, der 7 er innførte og 19 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

41. Nord for Sølenstua – veikant/skrotemark

Undersøkt: 11.08.1988 ved Finn Wischmann; 08.08.2000 og 06.07.2001 ved Leif Galten; 23.07.2002 ved NBF Østlandsavdelingen (Galten 2003).

UTM: PP_{WG} 439-440, 591-593

Høyde over havet: 635 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Veikant/veigrøft, jordhaug, dam

Kulturspor: Djupe masseuttaksgroper i veigrøfta, einer- og furubevokst jordhaug (etterlatt overflatemasse fra veibygging 1960).

Nåværende bruk: Riksvei 215 med kantslått år om annet for å fjerne vier.

Tilstand: Relativt uforandret veigrøft/skrotemark de siste 20 årene.

Verdivurdering: Dette er en uventet oase akkurat der den tørre og skrinne røsslyngheia på Ulvåmoen tangerer de østenfor liggende, kupperte og lavfurskogkledde Nesbakkan. På tilsynelatende tørr grus i veikantgropene vokser stadig større mengder av fjellmarinøkkel (*Botrychium boreale*) – ansvarsart for Hedmark (Haugan og Often 1998), sammen med for Engerdal de meget sjeldne artene bakkestarr, bakkesøte og flekkgriseøre. På grunn av det uvanlige artsutvalget med vital forekomst av ansvarsart for fylket, vurderes lokaliteten til å ha regional verdi.

Denne veikant/skrotemark-lokaliteten har vært stabil i mange år. Et stort løsdriftfjøs med plass til ca. 70 melkekyr pluss ungdyr er bygget og tatt i bruk 300 meter lenger nord på moen («Hotell Dagros», 2006), men dette skal etter hvert ha utearealer for buskaper nordover fra fjøset og vil sannsynligvis ikke berøre de rike planteforekomstene.

Botanisk beskrivelse: Ulvåmoen er ei stor hogstflate fra 1950-årene. Den strekker seg nesten 2 km nordover fra Sølentua. Her utviklet det seg ei naken og tørr røsslynghei. Først nå, 50 år etter hogsten, begynner furua å komme tilbake på deler av moen.

Under veibyggingen i 1959-60 ble det tynne jordlaget skrappt av og lagt i en låg haug mellom nyveien og den lille dammen Nesloken i kanten av Nesbakkan. Haugen er overvokst med einer og kortvokst furu og med tett vegetasjon av bringebær, teiebær, flekkmure, hegg, skogstorkenebb, bakkefiol og legevintergrønn. En liten veibit fører inn til Nesloken, og i/ved denne vokser bakkestarr, gulstarr, og ut mot dammen, blåknapp, dvermaure og hårstarr. Uti dammen vokser veikveronika, elvesnelle og flaskestarr.

Masse til sjølve veilegemet ble i stor mon hentet direkte fra morenegrusen på stedet, bare ved å skyve den opp. Dette har etterlatt store groper langs veien. I kanten av gropene vokser fjellmarinøkkel, engsoleie, nyresoleie, markjordbær, bakkesøte, kattedot, flekkgrisøre og skjermesveve. Her er også lappvier, svartvier, grønnvier og istervier ned mot botnen der fuktigheten samler seg, sammen med sumpkarse og flaskestarr.

Der veigrøfta er grunnere og tørrere dominerer lyngartene: Fjellkrekling, mjølbær, rypebær. I lyngteppet kryper også rypefot.

Det er registrert om lag 70 karplanter innen det avgrensede området; et høyt antall i kanten av ei røsslynghei.

42. Plassen sør for Galten – fattig tørreng

Undersøkt: 09.07.2004, 27.07.2005, 29.07.2005, 11.08.2005 ved Leif Galten. Se også Galten 2006b.

UTM: PP_{WG} 447, 645

Høyde over havet: 645-650 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Fattig tørreng

Kulturspor: Tømmerhytte, gammel voll, steinrøyser i utkant av vollen

Nåværende bruk: Hytte fra ca. 1935

Tilstand: Velholdt hytte og ryddig, velholdt voll.

Verdivurdering: Dette er en nærings- og artsfattig tørreng hvor den fredete arten høstmari-
nøkkel (*Botrychium multifida*) ble funnet i 2005; - PP_{WG} 4474, 6452. Arten er oppført på Bernkonvensjonens liste I. Enga vedlikeholdes ved hytteeierens årlige slått, hvilket sikkert er god pleie for høstmari-
nøkkel samt de store forekomstene av vanlig marinøkkel. Opptreden av den fredete arten i ei eng som holdes i god hevd er grunnlaget for å vurdere tørrenga som regionalt verdifull.

Botanisk beskrivelse: Opprinnelig var Plassen et småbruk, men omkring 1935 ble stedet hytte. Vollen er beitet av sau fram til 1970 og av ku fram til 2006, da alle kyr ved Galten ble flyttet sør til «Hotell Dagros» på Ulvåmoen, se ovenfor. Men mest er vollen brukt til lekeplass

for grendas barn. Hytteeier har slått av vollen en gang i året og slik lagt forholdene til rette for fotball og annen lek. Vegetasjonen består av kortvokst eng med finnskjegg, gulaks, smyle, fjelltimotei og med store mengder vanlig marinøkkel. Det er registrert bare 26 karplanter på den gamle, tidligere oppdyrkete vollen, der 6 er innførte og hele 18 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Høstmarinøkkel-bestanden og følgeartene er kvantifisert i en kort notis i Blyttia, Norsk Botanisk Forenings tidsskrift, se Galten 2006b.

43. Bakken ved Galten – ekstremfattig beitebakke

Undersøkt: 2000-2006, ± kontinuerlige registreringer, ved Leif Galten, danner grunnlaget for artslista i tabell 1. Men undertegnede har botanisert på Bakken mer eller mindre hver sommer sia 1960.

UTM: PP_{WG} 449-451, 648-651

Høyde over havet: 660-665m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Ekstremfattig beitebakke, kreklingfuruskog

Kulturspor: Hus, veier, gjerder

Nåværende bruk: Friområde for grendas beboere og for turister. Ble fram til 2006 beitet av ku (utmarksbeite).

Tilstand: Bakken og skogen ryddes kontinuerlig av beboerne. Tidligere plassering av fôrhekk førte til konsentrert tråkk av tunge kyr som har ødelagt grasvollen på enkelte steder. Den er nå i gjengroing. Rett etter tusenårsskiftet ble det lagt opp en skjemmende tipp av overskuddsmasse midt på den fineste og mest velholdte bakken. Haugen forringer hele Bakken ganske dramatisk og er ingen god reklame for Galten som idyllisk turiststed. Den er til en viss grad fjernet og planert ut etter hvert (2008).

Verdivurdering: Galten har vært turiststed fra slutten av 1800-tallet, og Bakken med sin storslåtte og vakre utsikt mot Rendalssjøen har vært stedets identitet i så måte. Kjente størrelser som Fridtjof Nansen og dronningene Sonja av Norge og Margrethe av Danmark har feriert her. I 1918 opprettet Hanna Resvoll-Holmsen en av feltstasjonene sine her i arbeidet med avhandlingen om vegetasjon og flora i det østenfjellske Norge (Galten 2008). Den ekstremfattige tørrenga, i juli bugnende av blåklokke (*Campanula rotundifolia*) og med saftig, svart fjellkrekling (*Empetrum nigrum* ssp. *hermaphroditum*) seinere på sommeren, trekker til seg turister så vel som grendas beboere.

Tre kortvokste, men svært omfangsrike og gamle furutrær står på rekke og rad langs riksvei 215 midt på Bakken. Lekende barn har alltid boltret seg her. Næringsfattigdommen er så stor at den blir eksklusiv, og kulturmarka med sin spesielle atmosfære vurderes til å ha lokal verdi.

Botanisk beskrivelse: Bakken domineres av kortvokst finnskjegg-engkvein-tørreng med blåklokke, kattefot, seterstarr, sauesvingel, gulaks, fjelltimotei og smyle som de vanligste følgeartene. Innimellom kryper kreklingen inn og danner overgang mot heivegetasjon. Riksvei 215 deler Bakken i to. I små steinrøyser spredt over området er bregnene fugletelg, hengeving, sauetelg, ormetelg og skogburkne registrert. På østsida av veien glir beitebakken over i en åpen, velpleiet kreklingfuruskog. En bekk, bare kalt «Bekken», tangerer nordøstkanten av Bakken. Her vokser myrmjølke, stor og vanlig myrfiol, bekkeblom og kvann. På østsida av «Bekken» ligger de sørgelige rester etter et gammelt sagbruk. På bekkedanten er det satt opp en grill, og her er samlingsstedet for grendas beboere. Den før omtalte jordhaugen overvokses av geitrams, gjetertaske, høymol og brennesle.

Jordsmonnet er skrint, men når de fuktige kantene langs bekken blir tatt med, er antall arter ganske stort. Det er registrert 100 karplanter, 29 av dem er innførte og 27 er kulturfavoriserte (tabell 1).

44. Setertjønna i Galtsjøen naturreservat - tjønnstarrslått

Undersøkt: 05.08.1974, 07.08.2001, 16.07.2003 ved Leif Galten; se også Galten 2006a.

UTM: PP_{WG} 448-454, 670-680

Høyde over havet: 650 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Fattig storstarrslått (tjønnstarrslått).

Kulturspor: Kanal, tjønnbotn, stakkstenger fra hesjer.

Nåværende bruk: Ingen. Fra 1981 vernet som naturreservat på grunn av rikt fugleliv.

Tilstand: Kanalen siger noe igjen. Vier vokser inn fra kantene.

Verdivurdering: Setertjønna ble nedtappet med kanal ut i Galthåen på 1800-tallet. Dette er prototypen på en fattig tjønnstarrslått der vasstilgangen ble regulert gjennom en utgravd kanal, og denne slåttemarka har derfor regional verdi. Den rødlistete ulvelaven (*Letharia vulpina*) er svært vanlig i furuskogen rundt tjønna, og den vokser også på stakkstengene uti tjønna.

Botanisk beskrivelse: Da Setertjønna ble tappet ut gjennom en kanal østover til Galthåen, vokste store deler av den drøyt 30 hektar store tjønnbotnen til som en fin tjønnstarrslått (Andersen 1981). Etter hvert som slåttemarka kom ut av bruk, har kanalen seget igjen, og tjønna har tatt tilbake 10 hektar av arealet. På en stor del av den gamle slåttemarka – særlig i sør – dominerer elvesnelle-storstarr-sump med avvekslende dominans av elvesnelle, flaskestarr og trådstarr. Innimellom er det også partier av stolpestarr. Skillet mot høystarr-myr lenger inne er bokstavelig talt flytende, men en viss torvdannelse viser etter hvert overgangen fra sump til myr. Her kommer de samme store starrene, innblandet med strengstarr, gulldusk, bukkeblad og myrhatt. Innimellom dominerer også duskull. Det videre skillet mot intermedier mykmatte er knapt synlig, markert bare ved et mer glissent feltsjikt. I nordøst er det et lite areal med fattig takrør-sump i tjønnkanten.

Nær utløpet av kanalen framstår erodert intermedier fastmatte-mykmattemyr med sveltull, gulstarr, strengstarr og jåblom og med låge tuer med rosetorvmose, myrfiltmose og storbjørnemose. Mellom tuene vokser den vesle dvergmaura (*Galium trifidum*). Nordover fra kanalen er tjønnbotnen tørrere og med stort innslag av småfuru innerst og med vierkratt med småvokst istervier ut mot vatnet. Myrartene nevnt ovafor vokser på den tynne torva, og myra kan klassifiseres som krattutformingen av intermedier myr.

Sør for kanalen brytes myra av meget våte sumpstriper bevokst med trådsiv. Videre sørover overtar viersump med dominans av lappvieren sammen med lavvokst dunbjørk og dvergbjørk.

Sørvest for tjønna domineres myra av de ombrotrofe artene lurvtorvmose og sveltstarr, men jordvassstilsiget fra den gamle tjønnkanten kan tydelig leses ved sporadiske innslag av flaskestarr og duskull.

I nordvest hersker gråor-bjørk-vier-sumpskog, og helt i nord dukker små partier av intermedier myr av ulik fuktighet og krattbevoksning opp igjen.

Omkring tjønna og langs kanalen ut til Galthåen dominerer granstarr-utformingen av fattig jordvassmyr med furu, dunbjørk, dvergbjørk, molte, rusttorvmose og furumose. Tynn torv og store mengder granstarr understreker myras jordvassstilknytning. Overgangen til lyngfuruskog synes å være nærmest kontinuerlig. Dette er typisk i hele reservatet hvor granstarr kommer inn i en slags *tørrlagg* mot rismyra for så å gå langt inn på sjølve skogsmarka.

I områdene rundt Setertjønna vokser både den østlige ulvelaven og den suboseaniske fagertorvmosen (*Sphagnum pulchrum*).

I sjølve tjønnområdet er det registrert 60 karplanter; ingen av disse er innførte og bare 9 er kulturfavoriserte opprinnelige. Kulturpreget er det kanalsystemet og stakkstengene som står for. Dette er typisk for slåttemyrene der de opprinnelige tjønnstarr- og myrslåttegrasene er utnyttet. Forekomsten av slåttegras er da også høyt, 10 arter (tabell 1).

45. Isterheim – ødegard

Undersøkt: 05.07.2007 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 450-452, 684-686

Høyde over havet: 650-655 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Tun, hage, oppdyrket slåttemark rundt husene.

Kulturspor: Gammelt uthus, gammel sommerstue, nokså nytt våningshus (1967).

Nåværende bruk: Hytte.

Tilstand: Våningshuset i god stand, sjøl om det er i noe forfall nå, uthus med gode tak, men er i svakt forfall.

Verdivurdering: Isterheim er en standard ødemarksgard i Engerdal, de siste årene i aksellere-rende gjengroing. Som type på en slik gard har den lokal verdi. Småbruket var før krigen seter under Galten, men ble småbruk etter krigen fram til ca. 1965. Bebodd fram til ca. 1970, sia brukt som hytte, og jordveien er i ferd med å gro helt igjen.

Botanisk beskrivelse: Isterheim ligger på en furubakke med riksvei 26 og Isteren ned mot nord-nordøst og med den vide Setermyra – gammel storstarrslåttemyr – mot nordvest. Innmarka domineres av nesten helt gjengrodde slåttenger med hundekjeks, marikåper og sølvbunke som de mest iøynefallende dominantene. I tunet er det sparsomt med tråkkresistente urter som tunsmaarve, kvitkløver, groblad og ryllik, mens fjellblom, rødkløver og tette bestand av smågrasene fjellgulaks, fjelltimotei og smyle stadig erobrer mer av arealet. I utkanten av tunet kommer større, fargeglade arter som engsoleie, ballblom, skogstorkenebb og geitrams. I disse engene er det fine bestand av den for Engerdal sjeldne, lille og troskyldsblå tveskjeggveronika (*Veronica chamaedrys*). På nord-, øst- og sørsida av huset er det rester etter hage med hagerips, men også toppklokker og fjellflokk vandrer nå fra disse hageområdene ut i de stadig tiltagende villblomsterengene. På noe fuktigere steder i engene og også nær opp til huset er det stedvid mektige bestand av kvann. Rundt om den vesle bakken står bjørkeskogen stadig tettere opp mot husene og gir tunet et gjengrodd preg. Det er registrert 63 karplanter på Isterheim. Av disse er 19 innførte og 21 er kulturfavoriserte opprinnelige arter (tabell 1), noe som viser at Isterheim ennå er i en tidlig gjengroingsfase.

46. Hogsetvollen – ødegard med slåttemark

Undersøkt: 02.07.2003 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 428-431, 766-769

Høyde over havet: 645-655 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Tun, oppdyrket slåttemark

Kulturspor: Gamle hus, gjerder, steinrøyser

Nåværende bruk: Hytte. Deler av jordet blir slått.

Tilstand: Meget velholdt tun og hus. Gjengroende slåttemark, men deler av den blir slått fortsatt (2008).

Verdivurdering: Hogsetvollen er rikskjent fra Dagfinn Grønsetts beretning om *Anna i ødemarka*. Stedet ligger meget vakkert på en bakke på vestbredden av Isteren. Vegetasjonen både innafor og utafør gjerdet er imidlertid næringsfattig, og ingen arter utmerker seg. Dette understreker imidlertid stedets karrighet og gir sammen med den særegne atmosfæren lokal verdi i kulturmarksammenheng.

Botanisk beskrivelse: Innmarka domineres av gjengroende slåttenger med stor dominans av sølvbunke, engsoleie og hundekjeks, og med noe timotei, engreverumpe og engrapp. På rålendt mark vandrer svartvier og lappvier inn, med blant annet ballblom i kanten av grøfter som siger igjen.

Nedover mot Isteren er det tørrbakke med tette bestand av rødkløver, beitemarikåpe og grannmarikåpe. I tilsvarende tørrbakke nord for tunet dominerer nyresoleie.

Tunet blir jevnlig avslått med grasklipper. Botnen er kortvokst eng med sauesvingel, smyle, fjellgulaks og fjelltimotei, og med kvitkløver, ryllik og ugrasløvetann.

Det nordvestre hjørnet av eiendommen er skog- og myrmark med furu, blåbær, skogsnelle, dunbjørk, dvergbjørk, molte, skogstjerne, skogsveve og torvull.

Stranda er grovsteinet og nesten fri for vegetasjon. Men på skrin jord mellom steinene klorer polarkarse, kvitmaure og blåknapp seg fast.

Ei grøft kommer ned langs sørsida av eiendommen, og i rålandet ned mot sjøen vokser her brennesle, engsyre, mjøduert, vendelrot og kvitbladtistel.

I kanten av veien inn mot tunet vokser småsyre, jonsokblom, småengkall, ryllik og fjøllblom.

Det er registrert 86 karplanter innafor gjerdene på Hogsetvollen. Av disse er 19 innførte og 30 kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Hogsetvollen er naturlig nok svært sammenlignbar med Isterheim når det gjelder både antall og utvalg av innførte arter. Men mangfoldet av opprinnelige arter er større, som en følge av at området som er undersøkt, er større og omfatter mer variert vegetasjon, blant annet strandkant.

47. Elvåsvollen – fiskevær ved Isteren

Undersøkt: 09.07.2006 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 4320-4335, 7895-7915

Høyde over havet: 645-655 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Urte- og grasvoller mellom fiskebuer og naust.

Kulturspor: Fem gamle naust, elleve gamle (og tre nye) fiskebuer, åpne voller.

Bruk: Tre fiskebuer restaurert og i bruk som hytter. Nye hytter tett opp mot fiskeværet i sør, men markert skilt fra dette ved en tett småbjørkeskog.

Tilstand: Tre buer brukes som hytter og er i god hevd, tre buer er vedlikeholdt og i ganske bra hevd, mens fire buer synker ned og står for nedfalls. Naustene er i bra forfatning sett utenfra. Vollene, særlig i sør, gror igjen, men er uvanlig artsrike.

Verdivurdering: De tre gamle fiskeværene Fiskevollen ved Sølensjøen, Buvika ved Femunden og Elvåsvollen ved Isteren er historiske monumenter over rendølenes fisketradisjoner. Men sin veiløshet er Elvåsvollen det minst berørte og mest intakte av fiskeværene. Både som kulturminne og som kulturmark med rik blomsterenger har dette vesle fiskeværet regional verdi.

Botanisk beskrivelse: Elvåsvollen ligger en snau kilometer sør for Sømåas innos i Isteren. De fem naustene omkranser ei lita grunn vik med buene oppover en slak bakke bakenfor. Innafor råder tørr lavfuruskog på den vesle fastmarkholmen i veldige Lørjefloan, et fattigmyrkompleks som strekker seg fra Sømåa sørover til Drukningsodden og Ormutua.

Strandkanten er steinete med grusstrand utafør. Her er evjesoleie inn mot og på stranda, mens sparsomme matter av flotgras, fjellpiggnopp og storvasssoleie duver lenger ute. Mellom strandsteinene vokser også kildeurt hist og her. I den fuktige jorda mellom steinene i sjølve kanten råder vier, engsoleie, krypssoleie, harerug, jåblom, kvitmaure og gullris foruten engsyre, høymol og bekkeblom. Tuer av stolpestarr, sølvbunke og blåtopp reder grunnen for urtene og for mer næringskrevende gras som elvemarigras, seterrapp og rødsvingel.

Den lågest liggende, fuktigste og mest gjenvokste delen av vollen ligger ned mot vika i sørøst. Her er frodige, fargesprakende urteenger med ballblom, engsoleie, geitrams, jonsokblom, skogstorkenebb, hundekjeks, fjellflokk og de store grasene skogørkvein, sølvbunke, engreverumpe og dunhavre (*Avenula pubescens*). Oppover der bakken blir tørrere vokser geitrams, hundekjeks og fjellflokk, men får her følge av firkantperikum og stedvis tette enger

vekselvis av fjellgulaks og finnskjegg. Grasløk og blåleddved sprer seg ut i den tørre enga, sammen med blåklokke og småmarimjelle. Spredt i enga står også høyreiste, velvoksne bjørketrær, mens ganske grov furuskog når fram til buene på toppen av bakken. Disse buene er mest i bruk, og på tunet vokser ryllik, føyllblom og tunsmaårve.

Karplantemangfoldet på det 3 mål store området er uvanlig stort – 94 registrerte karplanter, der 23 er innførte og 30 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Mange arter er uvanlige i Engerdal og er nok innplantet ved buene. Dette gjelder fjellflokk, grasløk, blåleddved og trolig firkantperikum. Sistnevnte art vokste her allerede i 1897 og ble da registrert av Trysilbotanikeren Olinus Nyhuus (Galten 2008).

Adkomsten til fiskeværet har naturligvis vært sjøveien. I dag går det en sti de to kilometrene inn fra riksvei 26 ved Ormutua. Den første delen av stien fra riksveien følger rismyrstrengen på ei stor strengmyr.

48. Buvika – brygge og tidligere fiskevær

Undersøkt: 01.07.2004 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 413-415, 911-914

Høyde over havet: 662-665 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Beiteeng, tråkkvegetasjon ved naust og brygge, skrotemark

Kulturspor: Naust og buer (hytter), brygge

Nåværende bruk: Naust og småbåthavn, hytter, brygge med fast anløp av Fæmund II fram til 2004, nå mer tilfeldige anløp. Gråsvollene beites av ku (2007).

Tilstand: Nyrestaurert brygge, velholdte naust og hytter

Verdivurdering: Buvika er et særpreget og vakkert sted med flott utsikt utover innlandshavet mot Sollerøya og mot Elgåhogna og Svuku-massivet. Kulturmarka er i dag mest preget av beite og av ferdsel til hyttene og til den nyrestaurerte brygga. Opprinnelig var stedet fiskevær for rendølene. Fiskeværet fikk den første fastboende i 1750, og etter den tid har både fiske og husdyrhold satt preg på området. Denne noe spesielle kulturmarka vurderes til å ha lokal verdi i kraft av sin særegenhet.

Botanisk beskrivelse: Brygge- og fiskevær-området utgjør en smal sone langs Femundstranda der buene (hyttene) ligger på rekke og rad et stykke inne på stranda og har dyrket mark (kunstenger) bakenfor seg. Det meste av fiskeværet er fin, gammel gråsvoll med gulaks, fjelltimotei, sølvbunke, smyle, sauesvingel, finnskjegg, fjellmarikåpe og marinøkkel. Sjørover fra bryggeområdet er vollen tresatt av furu, og her kommer også noe einer og krekling inn.

Ute på strandkanten og langs et bekkesig gjennom fiskeværet er det mye sumpkarse, men også kildeurt, evjesoleie, myrklegg og vassreverumpe. På den steinete stranda vokser kongsspir, mens veikantene og bryggeområdet huser tråkk- og skrotemarkarter som engsyre, småsyre, høymol, kvitkløver, geitrams, groblad, ryllik, føyllblom og tunrapp.

Det er registrert 73 karplanter på det avgrensede området, et ganske stort antall på denne skrinne marka. Av disse er imidlertid bare 11 innførte og 20 kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1).

49. Litlåa sør for Tjukkrøstvollen - slåttemark

Undersøkt: 11.07.2005 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 394-398, 928-932

Høyde over havet: 690-695 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Grøftet og overflatebehandlet myr, kunsteng.

Kulturspor: Høyløer, grøfter (maskingrøftet, av nyere dato), vei.

Nåværende bruk: Nordre del av kunstenga blir slått (2005).

Tilstand: Myra er sterkt gjenvokst og også oversvømt som følge av bevervirksomhet. Kunstenga er noe gjengrodd og forfalt.

Verdivurdering: Vurderes til å ha liten verdi som kulturmark på grunn av lite spesielt arts-mangfold og sterk forfall. Dvergmaure (*Galium trifarium*) ble dog funnet ute i den tuete bevermarka.

Botanisk beskrivelse: Området ligger ved Litlåa nordvest for Buvika. Søre deler av slåttemyra er helt gjenvokst av vier og stolpestarr og er ikke tatt med i denne vurderingen.

Fra de søre løene og nordover er myra grøftet, men beveren har stengt grøftene, så området er oversvømt. Myra er vokst til av lappvier, svartvier, stolpestarr, gråstarr og sølvbunke, mens myrhatt står tett nede mellom tuene. I tuene vokser myrmaure, dvergmaure og sumpmaure i skjønn forening. Myra er ganske næringsrik, med innslag av mjødur, enghumleblom, vendelrot og kvitbladtistel. I den brede grøfta langs nordøstkanten vokser bekkestjerneblom, kildeurt, stjernesildre, setermjølke, sløke, kongsspir, svarttopp og fjelltistel.

I kunstenga dominerer fortsatt timotei, men sølvbunke er på vei inn. Mot kantene etablerer korteng-arter som gulaks, smyle og finnskjegg seg sammen med rødkløver og kvitkløver.

Hele området har et preg av forfall. Bare beveren later til å trives utmerket her.

50. Tjukkrøstvollen – setervoll/slåttemark

Undersøkt: 01.09.2005

UTM: PP_{WG} 3935-3945, 9335-9355

Høyde over havet: 710-715 m

Verdi: Liten

Kulturmarkstype: Setervoll/oppdyrket slåttemark.

Kulturspor: Seterstue, fjøs, gjerder.

Nåværende bruk: Seterstue i bruk som hytte, sjøl om den forfaller.

Tilstand: Hus er forfalne, gjerder er falt ned, innmark gror igjen.

Verdivurdering: Næringsfattig flora og vegetasjon uten spesielle arter eller vegetasjonstyper kombinert med forfall og gjengroing gir Tjukkrøstvollen liten verdi.

Botanisk beskrivelse: Tjukkrøstvollen ligger nordvest for Buvika. Tunet og vollen er i sterk gjengroing. Her er kortvokst, tørr eng med mest gulaks og sølvbunke, stedvis med mye nyseryllik. Ved møkkgluggene bak fjøset vokser litt høymol, ellers er gjødselen her helt utbrent for lenge sia og frister ikke brennesle engang.

Vollen blir omgitt av en steinete bærlyngskog med bjørk og til dels meget grov furu, men med en sone innerst mot setra med tett småbjørkekratt. Bjørkeskogen er særpreget og idyllisk.

51. Femundshytta – smeltehytte og småbruk

Undersøkt: 21.07.2003 ved Elisabeth & Leif Galten; 04.08.2007 ved Leif Galten.

UTM: PQ_{WG} 498-513, 120-127

Høyde over havet: 662-690 m

Verdi: Regional

Kulturmarkstype: Slagghauger, slåttemark, beiteskog

Kulturspor: Store slagghauger, småbruk, steingjerder, murrester

Nåværende bruk: Småbruk drevet fram til 2004. Utleie av hus og hytter. Brygge for Fæmund II.

Tilstand: Slagghaugene ligger nakne og uforanderlige, rester av hyttedriften er lite synlige, husene, tunet og innmarka på småbruket er velholdt, det er en velholdt brygge for Fæmund II som har dagelige anløp i sesongen. Vei er anlagt inn fra Tufsingdalen om Jonasvollen.

Verdivurdering: Kulturhistorisk har Femundshytta nasjonal verdi. Her hadde Røros Kobberverk smeltehytte i 1740-1820. Ti småbruk vokste opp rundt smeltehytta, med små jordlapper hvis vekster antagelig ble pint under giftig svovelrøyk. Stedet ligger praktfullt til på en høyde over Femunden med utsikt mot Stor-Svuku rett over sjøen. De vegetasjonsfrie slagghaugene er den eneste virkelige tungmelallforgiftete mark i kommunen, og denne type kulturmark har derfor regional verdi. De små jordlappene fra hyttetida er i dag helt gjenvokst, utenom de som er holdt i hevd av gardsdriften på småbruket.

Botanisk beskrivelse: Slagghaugene er nakne og vegetasjonsfrie på grunn av tungmetallforgiftningen. Mellom haugene er det fuktig grasmark med litt engkvein, hundekvein og sauesvingel. Lyngmark med røsslyng, greplyng, blålyng, fjellkrekling og litt rabbesiv gjør spredte forsøk på å krype ned fra blokkmarka ovafor og inn i slagghaugene.

Slåtteenga på småbruket Femundshytta – Undsgard under hyttetida – er kunsteng tilsådd med kunstfrøblanding av timotei, rappgras, kvein og svingel. Engsoleie og engsyre har krøpet inn i enga som vanlige ugras. Her ble slått og hesjet til 2004. Ut mot kantene og på små jordlapper som er i gjengroing er det kortvokste naturenger med mest fjellgulaks, fjelltimotei, sauesvingel, og der det er som tørrest, finnskjegg. Langs kantene venter hundekjeks på en sjanse til å komme inn i enga. På rålendt mark langs en bekk vest og sør for tunet, veksler smårørkvein og nordlandsstarr om å dominere. Her er også bekkeblom og engsmelle.

På tunet og i sti- og veikanter er det tråkk- og skrotemarkvegetasjon med småsyre, tunsmaarve, krypssoleie, kvitkløver, blåklokke, ryllik, nyseryllik, fjellblom, seterfrytle og seterstarr. På rålendt skrotemark vokser også vassarve og paddesiv.

De små jordlappene fra hyttetida er i dag helt gjenvokst, utenom de som er holdt i hevd av gardsdriften på småbruket. Smeltehytteområdet mellom slagghaugene og sjøen er tilvokst av lyngrik bjørkeskog. Det er rester av steinrøyser og steingjerder, med skogburkne, sauetelg, grasstjerneblom, skogstjerneblom, jonsokblom og skogsveve. Nord for garden er det en liten sumpbjørkeskog med skogsnelle, molte og blåbær.

Stranda er meget storsteinet. Få arter finner jordsmonn å vokse i her, men kongsspir og skogsiv klarer å klare seg fast.

Ovafor slagghaugene kommer Hyttbekken ut av ei bratt kløft og renner gjennom en grovstammet, vakker bjørkelund med stor bjørnemose, skogrørkvein og sølvbunke. Den fuktige bekkekløfta er praktfull med store rognetrær og masse bregner (hengeving, fugletelg, fjellburkne, skogburkne, sauetelg) og velvoksen geitrams. Her vokser også den aggressive innvandrereren amerikamjølke (*Epilobium ciliatum* ssp. *ciliatum*), først funnet på Drevsjø og i Engerdal i 2002 og spredt hit til 2007.

Det er registrert i alt 99 karplanter innen området, av disse er 21 innførte og 24 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Artsmangfoldet er større her enn på Haugen rett over Femund både hva gjelder innførte (21 kontra 15) og opprinnelige (75 kontra 57) arter. Dette skyldes at det undersøkte området ved Femundshytta både er større og med et større mangfold av naturtyper. Jordveien er drevet helt til nå nylig. Sammen med vei inn er dette faktorer som forklarer det større mangfold av innførte arter.

52. Rendalen: «Kvannslåtten» sør for Galthue - slåttemyrer

Undersøkt: 02.-03.09.2000 ved Leif Galten

UTM: PP_{WG} 432-434, 626-633

Høyde over havet: 635-650 m

Verdi: Lokal

Kulturmarkstype: Slåttemyrer.

Kulturspor: Ingen, uten forekomst av hanekam.

Nåværende bruk: Ingen

Tilstand: Slåttene gjengrodd av vier. Fortsatt stedvis dominerende bestand av hanekam.

Verdivurdering: Lokal verdi på grunn av innslaget av slåttemarkøren hanekam (*Lychnis flos-cuculi*). Nærmeste nabo til denne forekomsten er Lomnessjøen nede i Rendalen-bygda og Flendalen i Trysil, begge steder 7-8 mil unna. Her er også eldre kulturspor. Fra slåttene går elvegga bratt opp på et platå. Der oppe ligger dyregravene med 50 skritt mellomrom fra nordkanten av slåttemyrene og en drøy kilometer sørover.

Botanisk beskrivelse: «Kvannslåtten» er små kildemyrer på vestbredden av Femundselva en drøy halvkilometer sør for Galthue. Slåttene ble brukt fram til ca. 1945.

De mange kildene og kildemyrene er intermediære med kildeurt, bekkestjerneblom, setermjølke, kildemjølke og myrmjølke. Foruten forekomst av hanekam, domineres myrene av sølvbunke og skogrørkvein, rikelig ispedd tepperot, flekkmarihand, sløke, kvann, mjøduert, enghumleblom, vendelrot og sumphaukeskjegg. Lappvier, svartvier og grønnvier trekker rikelig inn i myrene og visker ut slåttepreget.

I elvekanten dannes sumpskog med gran, dunbjørk, gråor og vier. Undervegetasjonen består av myskegras, skogrørkvein og lundrapp. På litt tørrere mark finnes også liljekonvall og kanelrose.

Ute i elva er det sumper med myrhatt, bukkeblad, flaskestarr og sennegras. På sandbotn vokser evjesoleie, sylblad og tepper av stovassoleie.

Artsmangfoldet er stort – 114 karplanter er registrert. Kulturmarksporene er imidlertid knapt synlige, bare 6 av artene er innførte og 25 er kulturfavoriserte opprinnelige (tabell 1). Men som tidligere nevnt er dette nokså typisk, for området er utnyttet på grunn av de rike mengdene av jotslåttegras, som alle er opprinnelige arter.

HVA VISER LOKALITETSBESKRIVELSENE?

Tabell 1 gir en oversikt over de 34 lokalitetene der det tilgjengelige materialet er så avgrenset at det gir grunnlag for å presentere ei artsliste. Gjennomsnitt pluss/minus standard avvik er beregnet for antall innførte karplanter, antall kulturfavoriserte opprinnelige karplanter og for totalt antall karplanter.

Med antall innførte taksa som en indikator på kulturpåvirkning, kan landskapene rangeres. Gutulia (31 innførte), Nordrevollen (29) og Bakken (29) ligger klart over gjennomsnittet tillagt standardavviket (23). Dette er nokså store og vel avgrensede landskap, med stort totalt artstall, noe som for Gutulivollen og Bakken for en del skyldes intense registreringer. De tre lokalitetene ligger godt spredt i kommunen i sør, vest og nordøst.

Øyan i Femundsmarka kommer også ut med tall for innførte planter over gjennomsnittet (24), og med et svært høyt totalt artstall (128). Dette er uventet for en utmarksslått på fattig grunn. Andelen av innførte planter i forhold til totalt artstall er lågt (19 %), noe som skyldes at det tilgjengelige materialet har vært vanskelig å avgrense. Naturtyper utenom sjølve slåttemarka er i for stor grad kommet med.

Sju landskap plasserer seg tett opp mot øvre grense for standardavviket. Fem av dem er jordbrukslandskap: Sørjoten (23 innførte), Husfloen (22), Øveråsen (22), Femundshytta (21) og Røsetra (20). Spredningen i kommunen er stor både i utstrekning og høyde. Røsetra, Øveråsen og Sørjoten har de lågste total-artstall og dermed de forholdsvis høyeste andeler innførte taksa (hhv. 34 %, 30 % og 29 %). Både Husfloen og Femundshytta er mer varierte landskap der henholdsvis elvekant og strand er med i registreringene. Dermed blir totalt artstall høyt og andel innførte taksa synker (21 % for begge). Fiskeværet Elvålvollen og «skolelandskapet» Engerdalssetra ender også med 23 innførte taksa, henholdsvis 24 % og 22 % av totalt artstall.

Hogsetvollen og Isterheim kommer tett opp mot jordbrukslandskapene over med 19 innførte taksa. Disse to er også godt avgrenset, men noe mer gjengrodd enn de fem nevnt i

forrige avsnitt. Totalt artstall er nokså beskjedent (hhv. 86 og 63), og andel innførte planter er henholdsvis 22 % og 30 %.

Med sine 18 registrerte innførte karplanter kommer seterlandskapet Litlrøåsen tett opp mot landskapene over. Her er totalt artstall svært stort, 149 taksa, fordi det undersøkte området er stort og med mange naturtyper. Dette indikeres tydelig av at innførte planter er bare 11 % av totalantallet.

Tre nokså forskjellige landskap kommer ut med 17 innførte karplanter, så vidt over gjennomsnittet. Engeråa er et ådrag gjennom jordbrukslandskapet fra Slettmoen til Brustad, der åkanten har vært beitet av ku. Artsantallet er høyt, 153 taksa, og som for Litlrøåsen er andelen av innførte taksa bare 11 %. Tømmervelta fram mot krysset i Engerdalssetra er en nokså artsrik skrotemark med 86 registrerte karplanter, andel innførte er 20 %. Det tredje landskapet er Femundsåsen fellesbeite, med bare 39 registrerte karplanter. Her blir andel innførte planter hele 46 %, noe som understreker at dette landskapet er menneskeskapt i et og alt.

Bare kloakkdeponiet på Bjørnåsmoan har en større andel innførte planter, 50 %. Men her er det totale artstallet bare 30, så andel innførte planter er akkurat på gjennomsnittet, 15 planter, like mange som for Haugen i Femundsmarka. Haugen ligger dermed litt etter de tilsvarende jordbrukslandskapene når det gjelder antall innførte planter, men med bare 73 totalt registrerte taksa er andelen innførte 21 %, omtrent det samme som Femundshytta, Gutulia, Nordrevollen og Hogsetvollen.

Litt under gjennomsnittet, men godt innen standardavviket, kommer Myrstadvelta og Storbekken med 12 og Buvika med 11 innførte planter. Det er henholdsvis 19 %, 12 % og 17 % av totalt antall karplanter. Som for Haugen er også Storbekken nokså dårlig undersøkt, og det er ikke søkt inn i sjølve tunet. For Buvika er bare områdene ved brygga og naustene undersøkt.

Ned mot nedre grense for standardavviket kommer den vesle tørrenga ved Femundsundet, beiteskogen på Blakkstøtlandet og den gjengrodde setervollen ved Femundsetra med 9 innførte karplanter, tett fulgt av Røskjotvelta (7) og fuktenga nord for Bergesetra (7). Tørrenga ved Femundsundet er svært lita og har da også et beskjedent artstall – 46 planter. Det betyr at 19 % er innførte. Både denne villblomsterenga og beiteskogen på Blakkstøtlandet er opprinnelig naturlig vegetasjon, og det er derfor å vente at innslaget av innførte arter er beskjedent. Dette gjelder også fuktenga ved Bergesetra, mens setervollene ved Femundsetra er så igjengrodd at naturlig vegetasjon er i ferd med å ta over igjen. Når det gjelder Røskjotvelta, så vel som Myrstadvelta og tømmervelta i Engerdalssetra, er dette kulturlandskap som ikke aktivt er tilført kulturvekster. Opprinnelig vegetasjon er bare skavet vekk og marka er overlatt til seg sjøl. Når antall innførte arter på velta i Engerdalssetra likevel kommer opp over gjennomsnittet – se over – skyldes det at velta har gamle jordbruksområder helt tett inntil og at jordbunnen er mer næringsrik enn ved Femundselva.

Sju lokaliteter har færre innførte karplanter enn nedre grense for standardavviket. Av disse har den knøttvesle vollen på Plassen ved Galten størst andel innførte taksa (6) i forhold til totalantallet (26), 27 %. Men som vi ser er totalantallet svært lågt, men enga er både lita og på svært karrig grunn. Grøtådalsetra har samme antall innførte taksa, 6 stykker. Men med total antall på 44 synker forholdstallet til 14 %. Her er vollen gammel, det er svært lenge sia den fikk tilført jordbruksvekster. Jorda er dessuten skrinn og næringsfattig og holder derfor ikke lenge på jordbruksvekstene uten ny hjelp fra menneskene. De fem øvrige landskap er naturlig vegetasjon med kulturmarkspor satt av hogst eller slått og beiting. Det er derfor naturlig med få innførte planter. Marisko-skogen ved Østvang og Kvannslåttan på Galthue har begge 6 innførte planter av et totalt antall arter på henholdsvis 81 og 114. De innførte plantene utgjør 8 % og 5 % av totalantallet. De helt gjengrodde setervollene og slåttemyra ved Bergesetra rommer bare 4 innførte planter av totalt 128, så her er kulturmarkpreget helt i ferd

med å forsvinne fra vollene. Rikmyrslåtten Hekkelskarvmyra og tjønnstarrslåtten Setertjønna har 1 og 0 innførte planter. Her er det spor i form av slåttefavoriserte opprinnelige planter og rester av løe, stakkstenger og kanalsystem som står for kulturmark-preget.

Dersom vi ser på hver kategori landskap som her er oppsummert, ser vi at landskapene fordeler seg nokså jevnt i utbredelse og høyde i kommunen. Det framstår ikke noe tydelig lokalgeografisk mønster i fordelingen av disse kulturlandskapene.

FLORAEN I GRENDENE

Tabell 2 gir en oversikt over floraen i grendene. Også dette materialet er hentet fra innsamlingen til *Karplantefloraen i Engerdal*, og igjen er det slik at rapporten er tilpasset det tilgjengelige materialet, ikke omvendt. Nedafor følger en kort beskrivelse som viser innsamlingsområdet for hver enkelt grend. Artslister for 28 lokaliteter har latt seg oppstille, men uheldigvis har ikke dette vært mulig for verken Risbakken eller Sylen. Undertegnede har foretatt nedtegningen av alle plantelistene, men i noen tilfeller er enkeltfunn fra andre kilder tatt med. For sammenligningen og for å vise kontinuitet i materialet, er 30 Haugen, 31 Husfloen, 48 Buvika brygge og 51 Femundshytta fra tabell 1 også tatt inn i tabell 2.

A. Røa-Hylleråsen

Undersøkt: 06.07.2007

UTM: UJ_{WGS} 425-430, 340-396. **Høyde over havet:** 472-540 m

Beskrivelse: Veikanter og gjennom bebyggelse fra Røa Laft til Hyllvang, med avstikker opp vei til bommen på seterveien ovafor Eggen og ned på stranda ved gammelbutikken og ved Skogheim/Hyllvang.

Det er en rik ugrasflora opp veien forbi Eggen til bomhuset med blant annet svensk-melde, åkermineblom, kvassdå og grovvokst tunbalderbrå. Ved gammelbutikken og særlig på jordtipp ut mot Engeren vokser storarve, fôrvalurt, krusetistel og hageplantene ridderspore og rynkerose. I skogen ved skolen vokser også akeleie. På tørr grus på veiskulderen ved Skogheim og Hyllvang ble det registrert rødknapp. I alt ble det registrert 127 karplanter, der 54 er innførte og 37 er kulturfavoriserte opprinnelige.

Sørensen (1867) fant ugraset åkerreddik (*Raphanus raphanistrum* ssp. *raphanistrum*) ved Engeren i 1865, og Olinus Nyhuus samlet den varmekjære, svakt sørøstlige engtjæreblom (*Viscaria vulgaris*) i veikanten rett nord for Røa i 1917. Disse artene er ikke funnet igjen, så forekomstene har vært tilfeldige og kortvarige. Nyhuus fant også åkertistel ”i Aaker paa Lærer Andersens Gaard”. Dette ugraset er ikke sett under registreringen i 2007, med det er svært sannsynlig at det fortsatt vokser i Hylleråsen.

B. Heggeriset

Undersøkt: 19.07.2003 og 06.07.2007

UTM: UJ_{WGS} 414-422, 405-420. **Høyde over havet:** 472-480 m

Beskrivelse: Veikanter gjennom bebyggelse fra kraftstasjonen nordover til Bekk og samfunnshuset.

Ugrasflora med meldestokk og linbendel ved samfunnshuset, tette bestand av burot i veikanten fra butikken til Bekk. På utkasthaug mot Engeren ved tannlegeboligen vokser krusetistel og hageplantene sibirvalmue, rynkerose og blodmure. En liten ”lund” av hagtorn er plantet ved bussholdeplassen vis-a-vis butikken. Det er registrert 108 karplanter, der 50 er innførte og 32 er kulturfavoriserte opprinnelige.

Olinus Nyhuus var på Jons i 1916 og samlet vasshøymol og det svakt varmekjære ugraset gulddå (O). Etter den tid er vasshøymol funnet helt opp til Engerdal sentrum, mens

guldå ikke er gjenfunnet akkurat her. I 1938 fant Eric Kjellgren den svakt varmekjære, og for Engerdals del, innførte planta smånøkkel (*Androsace septentrionalis*) ute på steinrøysa ved Engerånnoset i Engeren. Øyvind Johansen gjenfant planta ved riksveien nord for Heggeriset i 1972. Sia er ikke smånøkkel sett i Engerdal (Galten 2008:181). I 1984 fant Reidar Elven det varmekjære ugraset åkersvineblom (*Senecio vulgaris*) ved Nordstrand (Galten 2008: 215). Det er ikke funnet igjen, så forekomsten har vært tilfeldig og kortvarig.

C. Engerdal sentrum (Øvre Engerdalen)

Undersøkt: 08.07.2007, med enkeltobservasjoner 14.07.2002, 15.05.2004 og 03.07.2006.

UTM: PP_{WGS} 550-554, 516-525. **Høyde over havet:** 565-590 m

Beskrivelse: Svært begrenset område: på begge sider av veien fra rett sør for Nygård nordover til Graner, med ei gjengroingsflate/hogstfelt vest for veien ved Nygård. En enkeltobservasjon fra strandsump ved Engerdalstunet (amerikamjølke) er også tatt med i lista.

Fine bestand av de sjeldne ugrasene guldå og vrangdå, sammen med åkerminneblom, på den gjengroende hogstflata. Store lerketrær vokser i grensa mellom Nygård og Søgård. Det vokser mange ugras på veiskulderen. Blant de nyere og mer eksklusive kan nevnes veitiriltunge, karve, rødknapp, tunbalderbrå, åkertistel og ugrasløvetann. Stor, tett bestand av bladfaks ved innkjøringa til Søgård. Den fuktige veigrøfta på vestsida av veien har ellers en næringskrevende flora med bleikvier, fjellfrøstjerne, bjønnbrodd, trillingsiv, fjellstarr og hårstarr. Det er registrert hele 147 karplanter på dette beskjedne området, hvorav 42 er innførte mens 147 er kulturfavoriserte opprinnelige. Det store totale antall arter skyldes stor mangfold av næringskrevende, opprinnelige arter i veigrøfta.

I 1865 fant H.L. Sørensen (1867) kvit jonsokblom (*Silene latifolia*) ved Nordgård. Det var nok et tilfeldig og mislykket etableringsforsøk fra dette svakt varmekjære ugraset, for det er ikke gjenfunnet. Sørensen noterte dessuten linbendel og burot, som heller ikke er funnet igjen her.

D. Engerdalssetra

Undersøkt: 08.07.2007 (tømmervelta 11.07.2003).

UTM: PP_{WGS} 535-538, 564-568. **Høyde over havet:** Omkring 590 m

Beskrivelse: Veikanter fra Vang og Vestad til Gammeljordet, samt tømmervelta mellom Engeråa og veien fra Vestad til innoset av Hovdbekken (jfr. 10 Engerdalssetra – tømmervelte, tabell 1).

Ved brua over til Vestad er eneste kjente forekomst av den sørlige, svakt varmekjære arten knollerteknapp (*Lathyrus linifolius*) i Engerdal (Galten 2008: 155). Bare 9 av de i alt 102 registrerte karplantene er reine ugras. Medregnet hage- og jordbruksflyktninger er 38 planter innførte og 40 er kulturfavoriserte opprinnelige. Fra sistnevnte gruppe danner aurikkelsveve tette, dominerende bestand på grusskuldrene på veien. Litt spesielt er det også med den alpin-nordboreale arten rypebær i veikanten ved innkjøringa til Gammeljordet.

E. Kvilten

Undersøkt: 09.07.2007

UTM: UJ_{WGS} 426-438, 605-618. **Høyde over havet:** 705-715 m.

Beskrivelse: Vei- og innmarkkanter fra dansepaviljongen til Liheim, østover Kvisleflåveien mot Røstvang og i sørøst forbi Østby.

Vanlige ugrasarter som høymol, vassarve, groblad, ryllik, tunbalderbrå, reinfann og ugrasløvetann ble funnet, pluss fjellflock og grasløk på utkasthaug ved Kvisla. I tillegg ble også gjeldkarve (*Pimpinella saxifraga*) registrert for første gang i Engerdal, ett eneste eksemplar på grusskulder ved brua over Kvisla. Der blomstrert også planta i 2008. Dette er en

svakt varmekjær og sørlig art. Artslista rommer totalt 97 karplanter, der 26 planter er innførte og 31 er kulturfavoriserte opprinnelige.

F. Drevsjø

Undersøkt: 07.07.2002, 24.07.2002 (NBF), 12.07.2007, med mange enkeltfunn i tidsrommet 2002-2008.

UTM: UJ_{WGS} 427-448, 640-665. **Høyde over havet:** 663-675 m

Beskrivelse: Langs vei og eng fra Drevsjø camping forbi Krysset til den meteorologiske stasjonen ved Småbekken, runden om Svendshaugen, Bakken, den gamle sagbrukstomta (Drevsjø hytte) og opp over kirkebakken, stien langs åa til P-plassen ved Blokkodden.

Sørensen (1867) noterte de varmekjære ugrasene linbendel og åkersennep ved Drevsjø hytte, og kunne fortelle at takhaukeskjegg vokste i dalbotnen fra Trysil til Drevsjø. Disse tre er ikke funnet igjen her. I 1938 fant Eilif Dahl og Gunnar Samuelsson sandskrinneblom ”in graminosis ad templum” (Galten 2008: 129). Arten vokser fortsatt her ved kirka, og i jordhaugene her vokser også meldestokk, burot og åkertistel. Foruten de vanlige og bofaste ugrasene, er også mer nytt innkomne arter som vårpengourt, lupin, fjellflokk, blåleddved, nyseryllik og ugrasløvetann registrert. På grusskulderen i gammelkrysset vokser fine bestand av setersveve, og utover mot Fredheim står gjerdevikke, nyinnført i Engerdal og nokså varmekjær. I en sprekk i asfalten midt på P-plassen ved Gløtvold Handel hadde i 2006 en brønnkarse sprengt seg opp! I fargerike blåklokke-rødkløver-enger i veikantene på Drevsjømoen vokser det dunhavre (*Avenula pubescens*), som er svært sjelden i Engerdal, bare tidligere sett i villblomsterenga på fiskeværet Elvålvollen ved Isteren. En annen fargesetter i veikantene på Drevsjø er hagesveve.

I 1960-årene vokste det varmekjære ugraset gåsemure (*Argentina anserina*) ved gamle Fjellvang forsamlingshus. Denne arten dukket i 2008 opp igjen i gangstiene på kirkegården.

Det er registrert 132 karplanter innen områder, hvorav hele 54 er innførte og 37 er kulturfavoriserte opprinnelige. Totalt antall og fordeling er (nesten) helt det samme som for Røa-Hylleråsen, se ovenfor.

G. Lillebo

Undersøkt: 11.07.2007, med mange enkeltobservasjoner, blant annet 24.07.2002 (NBF), 05.08.2006 og 16.07.2007.

UTM: UJ_{WGS} 490-519, 623-646. **Høyde over havet:** 663-680 m

Beskrivelse: Langs riksvei 218 fra Nordli til riksgrensa, gammelvei-sløyfa om Strømmen, Heimstad og Grensen, Jyltingmarka-veien nordover til over brua ved Vangen, gards-/sykkelveien sørover gjennom fellesbeitet sørvest for Fløtningsjøen.

I 1922 besøkte den svenske plantegeografen Gunnar Samuelsson dette området. Han fant en rekke marikåpe-arter i slåtteengene: Beitemarikåpe, vollmarikåpe, engmarikåpe, glattmarikåpe og nyremarikåpe (Samuelsson 1938). De fleste vokser ved Lillebo fortsatt, men den meget sjeldne vollmarikåpa er ikke funnet igjen. Men til gjengjeld er den svakt sørlige glansmarikåpa funnet (Galten 2008: 149). Samuelsson fant også smalfrøstjerne og snøsøte, og Aagaard (1874) samlet takhaukeskjegg. I dag er det mer de store, vakre bestandene av hagesveve langs alle veier og på alle plener som er mest iøynefallende. På et brakklagt jorde ved Strømmen er det dessuten en utrolig dominans av høyreist kvann, mens hundekjeks ellers preger de gjengroende enger på de nedlagte småbrukene i grenda. Ett fattig eksemplar av karve klorer seg fast ved busslomma ved Tjernli. Det er et sprang i utbredelsen fra Nordgård i Engerdal, og det er sannsynlig at planta er kommet inn fra Sverige. Av andre litt spesielle innførte arter kan nevnes den sørlige varianten strandtomtegras (*Polygonum aviculare* ssp. *neglectum*) av tungras, som vokser på en rundball-oppsamlingsplass ved fellesbeitet, samt sandskrinneblom, vanlig tiriltunge (var. *corniculatus*), gulflatbelg, stormaure, fjellflokk og

åkertistel. Det er i alt registrert 126 karplanter, hvorav 41 er innførte og 34 er kulturfavoriserte opprinnelige.

H. Femundsenden

Undersøkt: 30.07.2007, med mange enkeltobservasjoner i tidsrommet 2002-2008.

UTM: PP_{WGS} 500-545, 666-700. **Høyde over havet:** 660-670 m

Beskrivelse: Langs vei, enger og tun fra Fosseng og Gløtli østover til Femund brygge, med særlig fokus på den gamle Femundsenden-grenda (Myrvoll, Vesti, Midtstua og Bekkestua).

Aage Aagaard noterte et funn av klengemaure (*Galium aparine*) fra Femundsenden i 1874, mens Ove Arbo Høeg følger opp med å fortelle at denne planta ble brukt mot tuberkulose i Engerdal (Galten 2008: 187). Det må her være snakk om en forveksling med sumpmaure. Det varmekjære ugraset klengemaure fins i alle fall ikke i regionen i dag. Hanna Resvoll-Holmsen har med krusetistel herfra i plantelistene sine. Dette varmekjære ugraset er ikke funnet igjen her, men vokser som tidligere nevnt ved Engeren.

Den innførte floraen ved Femundsenden rommer ugras som tungras, vårpengeurt, stormaure og fjellflokk, og med de nyere jordbruksflyktningene hundegras og bladfaks. Det er registrert 97 karplanter, der 33 er innførte og 24 er kulturfavoriserte opprinnelige.

Olinus Nyhuus fant vasslirekne i Fabbrotjønna rett sør for veien ved Femund Hotell i 1897 (Galten 2008:22). Denne svakt varmekjære arten holder seg her fortsatt. Trolig er forekomsten opprinnelig, kommet hit med fugl fra Rena sør for Storsjøen eller fra Särnasjön.

I. Sorken

Undersøkt: 25.06.2003 og 12.07.2007, med flere enkeltobservasjoner 2003-2008.

UTM: PP_{WGS} 539-554, 743-752. **Høyde over havet:** 662-675 m

Beskrivelse: Vei- og engangs fra Vestre Sorken og Langmyra østover til kanocampen. I tunet på Vestre Sorken står ugrasklokke (*Campanula rapunculoides*) – ikke tatt med i *Karplantefloraen i Engerdal* (Galten 2008) – fjellflokk og akeleie. Aage Aagaard påsto å ha funnet fjellflokk ved "Åshjem ved Femunsjø" i 1872. Funnet er dokumentert med belegg i herbariet i Bergen. Kanskje mener Aagaard her Østheim ved Sorken (Galten 2008: 187). Sørensen (1867) fant tungras, linbendel, åkersennep og burot ("beboede Steder omkring Femunsøen") ved Sorken, ugras som ikke er funnet igjen her. Ellers kan nevnes at grasløk vokser i veikanten inn mot Kjellmyra («Kjølla»), og at jordbruksflyktningene strandrør, timotei, hundegras og bladfaks står utafor gjerdene. På den tørre grusbakken ved mjølkerampa vokser rødknapp og marinøkkel sammen med diverse varianter av rødsvingel. Det er registrert 92 karplanter, hvorav 33 er innførte og 30 er kulturfavoriserte opprinnelige.

J. Småsjøvollen

Undersøkt: 01.08.2007

UTM: UJ_{WGS} 467-470, 820-825. **Høyde over havet:** Omkring 750 m

Beskrivelse: Vei- og engangs (utafor gjerdene) langs riksveien.

Dette er et lite område sammenlignet med de fleste av de andre. Men her ble samlet typiske ugras som tungras, høymol, vassarve, gjetertaske, amerikamjølke, groblad, ryllik, nyseryllik og tunbalderbrå, hageflyktningen fjellflokk og jordbruksflyktningene timotei, hundegras og engrapp. Det er registrert 103 karplanter, der 27 er innførte og 24 er kulturfavoriserte opprinnelige. Registrering langs gardsveiene opp til Granum, Myran og Småsjøvollen ville sikkert økt antall innførte og kulturfavoriserte planter vesentlig.

K. Elgådalen

Undersøkt: 01.08.2007, med flere enkeltobservasjoner av Anders Often (1991) og av undertegnede.

UTM: UJ_{WGS} 465-475, 868-872. **Høyde over havet:** 735-745 m

Beskrivelse: Vei- og englangs fra vestre engkant på Jensvollen til vika/naustet i Fjellgutusjøen øst for Movollen.

Få områder i Engerdal er gjennomført av så mange botanikere som Elgådalen og Valdalen. Men fokus har aldri vært på veikanter og kanten av innmarka. Anders Often (1991) har imidlertid et innsamlet funn av sylsmåarve fra veikant her, et tilfeldig funn av en hageflyktning som ikke kunne klare seg utafør gjerdet. Han fant også det svakt varmekjære ugraset gulda øst for Røstvollen, og påviste fine bestand av setersveve, som fortsatt vokser på grus-skulderen i krysset. Men aurikkelsveve er mer vanlig. De typiske ugrasene dukker opp her også; høymol, vassarve, vårpengourt, groblad, ryllik, nyseryllik og ugrasløvetann. Her er gamle innførte som rødkløver, kvitkløver, reinfann og prestekrage, nye hageflyktninger som fjellflock og jordbruksflyktninger som timotei, hundegras og bladfaks. Av 113 registrerte karplanter er 30 innførte og 29 kulturfavoriserte opprinnelige, altså nokså likt Småsjøvollen både hva artsutvalg og nøkkeltall angår.

L. Valdalen

Undersøkt: 01.08.2007.

UTM: UJ_{WGS} 52, 85. **Høyde over havet:** 790-800 m

Beskrivelse: Artsliste bare fra gardsområdet til garden Valdalen, fra riksveien og inn i tunet.

Mest iøynefallende er de over to meter høye tromsøpalmene (*Heracleum tromsoeoensis*) som står inntil veggen på våningshuset og badstua. Kjempeplanta har også prøvd å spre seg ut på jordet, men uten stor suksess så langt. Inne i tunet vokser også humle, stormaure og reinfann. For øvrig er ugrasfloraen ganske vanlig, med høymol, vassarve, groblad, ryllik, tunbalderbrå og kveke. Artslista mangler tungras, som Sørensen (1867) fant ved alle "beboede Steder" opp til og langs Femund. Det kan bare være en tilfeldighet at arten ikke ble funnet, for den vokser nede på Småsjøvollen.

Det er registrert 64 karplanter på dette vesle området, 20 av dem er innførte og 21 er kulturfavoriserte opprinnelige. Det vil si at andelen av innførte og kulturfavoriserte planter utgjør 2/3 av totalt antall arter. Denne høye andelen skyldes rimeligvis at artslista er nedtegnet innafor gjerdene.

Kjerran litt lenger øst burde også vært inkludert. Derfra rapporteres blant annet om en nokså sjelden småart av løvetann (Astrid Holmset pers. med.).

M. Elgå

Undersøkt: 01.08.2007, med enkeltobservasjoner 19.07.2005 og 25.06.2007; samt av Often (1991).

UTM: PP_{WGS} 531-540, 953-967. **Høyde over havet:** 662-680 m

Beskrivelse: Vei- og gjerde-langs på kryss og tvers gjennom grenda fra ferista på riksveien ved Moen til brygga og Båttstø.

Hele grenda ligger på ei tørr sandslette – en terrasse – der skrinn lyngfuruskog er opprinnelig vegetasjon. Artsmangfoldet er derfor beskjedent – det ble registrert 79 karplanter. Men av disse er hele 32 innførte og 24 er kulturfavoriserte opprinnelige. Inn til gjerdene og langs stier vokser nye hageflyktninger som rynkerose, firkantperikum, akeleie og fjellpyrd, men også gamle og vel naturaliserte hage- og jordbruksflyktninger som reinfann, rødkløver og kvitkløver er godt etablerte. For øvrig er ugrasfloraen standard, med høymol, vassarve, gjeter-taske, kvassdå, groblad, ryllik, nyseryllik, tunbalderbrå og ugrasløvetann. I grøftkantene vokser også iøynefallende ballblom, bladsvever og kraftig, mørkegrønn nordlandsstarr, mens jordbruksflyktningene timotei, hundegras og bladfaks spres seg ut over gjerdene. Tungras og burot, funnet av Sørensen (1867) ved bebodde steder langs Femund, ble ikke gjenfunnet.

N. Haugen

Se tabell 1 og lokalitetsbeskrivelsen side 28 for lokalitet 30. Sia Sylen ikke ble med, er Haugen repetert her som eksempelet for Femundsmarka. Det er registrert 73 karplanter på ødemarksgarden, 15 innførte og 23 kulturfavoriserte opprinnelige.

O. Husfloen

Se tabell 1 og lokalitetsbeskrivelsen side 30 for lokalitet 35. Husfloen er repetert her for å få samlet alle grendene i Elvdalen i tabell 2. Det er registrert 104 karplanter, 22 er innførte og 34 er kulturfavoriserte opprinnelige. Det låge forholdet mellom innførte og totalt antall arter (21 %) skyldes at hele grusvifta ut i Femundselva med stort opprinnelig artsmangfold er inkludert i artslista. Særlig verdt å merke seg med floraen ved Husfloen er innslaget av karve (*Carum carvi*).

P. Søre Elvdal

Undersøkt: 07.07.2007.

UTM: PP_{WGS} 467-478, 400-412.   **Høyde over havet:** 535-555 m

Beskrivelse: Langs veien fra Rustad sør for kirka nordover til nord for Edvang, med avstikker ut til brua over Femundselva.

Området ligger på ei tørr, grusrik elveslette der opprinnelig vegetasjon er skinn lav-furuskog. Artsmangfoldet blir dermed lågt – 76 karplanter er registrert. Likevel er frodigheten stor inn mot dyrket mark, og særlig mot Nymoen der det fortsatt er aktiv gardsdrift. Innslaget av innførte karplanter blir derfor høyt – 29 plante (38 %) - mens det er 23 kulturfavoriserte arter.

På parkeringsplassen ved kirka vokser store bestand av den svakt varmekjære ugrasarten takhaukeskjegg (*Crepis tectorum*). Sørensen (1867) noterte denne arten som spredt i dalbotnen fra Trysil til Drevsjø, og Aagaard (1874) fant den ved Lillebo. Men sia er den ikke sett i Engerdal før den nå har dukket opp i Elvdalen.

For øvrig er utvalget av innførte arter nokså vanlig, med nye innvandrere som vårpengeurt, stormaure, fjellflokk, ugrasløvetann og tunbalderbrå, og gamle kjenninger som høymol, rødkløver, kvitkløver, groblad, ryllik og prestekrage. Med fortsatt aktivt jordbruk i grenda er det ikke overraskende at nyere jordbruksflyktninger som timotei, hundegras og bladfaks har kommet ut i veikantene.

Q. Høyberget

Undersøkt: 02.07.2006, med enkeltobservasjoner 06.07.2002 og 01.07.2007.

UTM: PP_{WGS} 456-465, 518-440.   **Høyde over havet:** 660-695 m

Beskrivelse: Langs veien fra Sørli til nord for Nordberget, med størst fokus på området fra bekken sør for garden Høyberget til Ås.

Det er aktiv gardsdrift på Ås og Høyberget, og den innførte floraen domineres av store mengder karve (*Carum carvi*), men her er også sandskrinneblom, stormaure, tunbalderbrå og ugrasløvetann foruten de gamle ugrasene høymol, groblad og ryllik. Jorda er kalkholdig, og veikantene er tørre med en tørrbakkeflora av flekkmure, markjordbær, tiriltunge, stemorsblomst, åkerminneblom, skoggråurt og kattedot, og med store mengder tørketålende svever, mest aurikkelsveve og skogsveve. Innslaget av jordbruksflyktninger er sparsomt, men det er noe timotei, engrapp og hundegras som har kommet ut i de tørre veikantene.

Det er registrert 91 karplanter, der 28 er innførte og 26 er kulturfavoriserte opprinnelige.

R. Snerta

Undersøkt: 07.07.2007.

UTM: PP_{WGS} 441-450, 426-439. **Høyde over havet:** 545-550 m

Beskrivelse: Vei- og gjerde-langs fra kunstenga sør på Snertmoen nordover til bomkassa på Elvbruveien, med korte avstikkere opp Granbergveien, ned mot brua over Femundselta og opp Høybergveien til skytebanen.

Området ligger på tørr grusslette der skrin lavfuruskog har vært opprinnelig vegetasjon. Kyr beiter fortsatt langs veiene gjennom Snerta. Det er derfor ganske typisk med forekomster av karve (*Carum carvi*). Her vokser også stormaure og ellers vanlige ugras som høymol, grasstjerneblom, engsmelle, vårpengeurt, gjetertaske, groblad, ryllik og tunbalderbrå. I veikanten står også jordbruksflyktningene timotei, hundegras, engrapp og bladfaks. Det er registrert bare 72 karplanter, men av disse er 25 innførte og 26 kulturfavoriserte opprinnelige, så kulturpreget er tydelig nok.

S. Granberget

Undersøkt: 02.07.2006, med enkeltobservasjoner ved flere anledninger 2002-2008.

UTM: PP_{WGS} 450-453, 490-495. **Høyde over havet:** Omkring 720 m

Beskrivelse: Vei- og gjerde-langs fra Fosshaug nordover til enden av dyrket mark nord for Åsgård. Det er dermed bare en del av grenda som er undersøkt.

Dette er ei svært aktiv jordbruksgrend (2008). Sjølv om kyrne går på innmarksbeite, flyttes de mellom teiger på begge sider av veien. Typisk nok er det karve (*Carum carvi*) her også, men her er nordgrensa i Elvdalen enn så lenge. Ellers er det registrert nykommere som amerikajølke og ugrasløvetann. For øvrig består ugrasfloraen av de helt vanlige artene. Av de 72 registrerte karplantene er hele 33 (46 %) innførte og 23 er kulturfavoriserte opprinnelige.

T. Femundsundet

Undersøkt: 10.07.2007, 02.08.2007 og 08.07.2008, med mange enkeltobservasjoner 2001-2008, se f. eks. under lokalitetsbeskrivelse for 38 Femundsundet side 32.

UTM: PP_{WGS} 421-430, 550-570. **Høyde over havet:** 630-640 m

Beskrivelse: Vei- og eng-langs fra Myrvang og Lyngås nordover til og med Myrstad, opp til Gammelgarden og «Skula», der egen planteliste ble ført. Villblomsterenga mellom veien og Femundselta (nr. 38 i tabell 1/side 32) er inkludert.

Arealene veksler mellom jordveier i bruk på Sundhaugen, Myrvang og Solstad til sterk gjengroing og forfall av dyrket mark på Myrstad og Gammelgarden. Hagen og uteområdene ved «Skula» er også i sterk gjengroing, og her er attstående planter som hagerips, rabarbra og ridderspore, mens toppklokke både her og et par andre steder er på vei ut fra hagene, til like med fuglevikke, fjellflock og blåleddved. Av andre spesielle arter må særlig nevnes de sørøstlige, svakt varmekjære bakkestarr og dunkjempe i villblomsterenga, sammen med aurikkelsveve og setersveve (se side 32), rødknapp i veikanten nede ved villblomsterenga og litt stormaure her og der gjennom grenda. På en utkasthaug ut mot elva vokser også rødsveve. I veikantene er det stedvis dominans av jordbruksflyktningene strandrør, timotei, engreve-rumpe, hundegras og engrapp. Artsmangfoldet er stort – 120 registrerte karplanter, der 41 er innførte og 39 er kulturfavoriserte opprinnelige.

U. Ulvågrenda

Undersøkt: 10.07.2007, med flere enkeltobservasjoner 2001-2008.

UTM: PP_{WGS} 433-463, 583-591. **Høyde over havet:** 630-640 m

Beskrivelse: Langs veier, åkerkanter, gjerder fra Volleng og Haugerud til Strand, Fredheim, Sølentua og ned til brua over Ulvåa ved Fjellheimen leirskole (inkluderer ikke Solhaug, Setervang, Ness og veikanten ved Nesloken, lokalitet 41 side 34).

Av nyere innførte arter inneholder floraen i Ulvågrenda amerikamjølke, gulflatbelg, veitiriltunge, lupin, stormaure, fjellflokk og toppklokke. Ved Fredheim ligger gamle, revnede rundballer som helt vokser til med vassarve. Det ser ut til at dette ugraset liker seg godt i slikt gammelt fôr. Av 100 registrerte karplanter er 35 innførte og 30 kulturfavoriserte opprinnelige.

V. Gløtvola

Undersøkt: 10.07.2007, med noen enkeltobservasjoner 2001-2008.

UTM: PP_{WGS} 491-500, 600-604. **Høyde over havet:** Omkring 700 m

Beskrivelse: Langs vei, åkerkanter og gjerder fra skilttavla til skiløypa vest for Trøan østover til gardsveien inn til Søndre Gløtvold.

Av spesielle arter her kan nevnes vanlig tiriltunge, amerikamjølke, stormaure, nordlig strandbalderbrå og ugrasløvetann. På grusskuldrene langs veien vokser både aurikkelsveve og setersveve. I ei villblomstereng ved Søndre Gløtvold er det store bestand av ballblom, kvann og hundekjeks. Ellers er det de vanlige artene som går igjen. Det er registrert 103 karplanter, der 28 er innførte og 34 er kulturfavoriserte opprinnelige.

W. Galten

Undersøkt: Kontinuerlige registreringer gjennom en årrekke. Artslista bygger på observasjonene 2001-2008.

UTM: PP_{WGS} 446-452, 645-655. **Høyde over havet:** 643-660 m

Beskrivelse: Hele grenda er nøye saumfart både innafor og utafor gjerder, langs alle gardsveier, gjennom alle tun, rundt alle hus – og til alle tider på sommeren. Dermed er også alle sesongaspekter dekket. 42 Plassen og 43 Bakken fra tabell 1 er inkludert i artslista. Det er derfor naturlig at artsmangfoldet er stort – 142 karplanter er registrert, hvorav 51 er innførte og 37 er kulturfavoriserte opprinnelige.

Både innmark og områdene rett utafor gjerdet er beitet av ku fram til 2006. Da ble husdyrene flyttet til «Hotell Dagros» på Ulvåmoen. Men jordveiene brukes, og flere varmekjære arter har dukket opp som forurensing i frøblandingene de siste årene: vinterkarse, raps, nordlig strandbalderbrå og nå til sist også honningurt (*Phacelia tanacetifolia*). Ugrasfloraen har vist stadig sterkere tegn til å etablere seg mer varig de siste to årene. Tunbalderbrå er for lengst naturalisert, men nå ser også svenskmelde ut til å kunne sette modne frø.

Hanna Resvoll-Holmsen fant krusetistel ved Galten. Den er i dag bare kjent fra Hylleråsen og Heggeriset. I 1968 ble jordrøyk (*Fumaria officinalis*) funnet i potetåker på Nedre Galten. Dette varmekjære ugraset er ikke funnet igjen verken her eller andre steder i Engerdal.

X. Sømåen-Joten

Undersøkt: 05.08.2004 (Sømåen) og 04.07.2007 (Joten), supplert med noen tilfeldige enkeltobservasjoner 2001-2008.

UTM: PP_{WGS} 405-410, 830-833 + PP_{WGS} 382-388, 867-882.

Høyde over havet: 670-680 m

Beskrivelse: Sømåen: fra riksveien langs gardsveien opp forbi (nord for) Nordre Sømåen og sørover langs skogsbilveien i østkant av gardene. Joten: Langs riksveien og gjerder/dyrket mark fra sør for bussgarasjen nordover til kirka.

Ved Sømåen er det aktiv gardsdrift med kyr, og det er en nokså rik og fin ugrasflora: høymol, vassarve, engsmelle, gjetertaske, ryllik, nyseryllik, nordlig strandbalderbrå, tunbalderbrå og ugrasløvetann. De gamle jordbruksflyktingene kvitkløver, rødkløver, timotei og engrapp har fått følge av alsikekløver og hundegras.

Ved Joten er stort sett bare riksveikanten undersøkt, og ugrasfloraen er skinnere. Men i området ved skolen er det hageflyktinger som fjellflokk og lintorskemunn, og på ukast ved kirka vokste prydbetonie (*Stachys macrantha*). Denne siste kan neppe klare seg utafør utkasthaugen.

For hele området ble det registrert 122 karplanter, der 31 er innførte og 34 er kulturfavoriserte opprinnelige.

Y. Buvika brygge

Se tabell1 og lokalitetsbeskrivelsen side 40 for lokalitet 48. Sjøl om bare sjølve bryggeområdet er undersøkt, er dette repetert her for å få kontinuitet i grendefloraen på vestsida av Femund. Det er registrert 72 karplanter, der bare 11 er innførte og 20 er kulturfavoriserte opprinnelige.

Z. Nålodden-Solli

Undersøkt: 01.07.2004

UTM: PP_{WGS} 453-470, 930-942. **Høyde over havet:** 662-680 m

Beskrivelse: Fra sjølve Nålodden østover langs veien til krysset ovafor Solli. Mest rundt vika/brygga på Nålodden.

Det undersøkte området dekker mest naturlig, opprinnelig vegetasjon. Dette vises ved stort arts mangfoldet (120 karplanter) og beskjedent antall innførte (15). 24 planter er kulturfavoriserte opprinnelig. Innerst i vika ved den vesle P-plassen er det en fin skog med kola-gråor. (*Alnus incana* ssp. *kolaensis*). Av de få innførte artene kan nevnes engmarikåpe, engsmelle, snauveronika, nordlig tungras og jordbruksflyktingen hundegras. Hestehov, helt sikkert kulturfavorisert og antagelig innført her, blir nesten alene om å gi floraen et svakt sørlig anstrøk.

Æ. Jonasvollen

Undersøkt: 01.07.2003, med enkeltobservasjoner 24.07.2007, 29.07.2007 og 02.07.2008.

UTM: PQ_{WGS} 490-495, 032-040. **Høyde over havet:** 662-680 m

Beskrivelse: Fra stranda/brygga og gjennom sjølve garden og turistanlegget, hytteområdet sør for og ei gammel slåtteeng nordvest for garden.

I skinn furuskog ved Femundshytte-veien nord for garden ligger ei lita, nå brakklagt slåtteeng. Der er fine bestand av nordlig strandbalderbrå, sammen med kvitkløver, rødkløver, høymol og hundekjeks. I kanten ligger gamle, revnede rundballer som er helt overgrodd av vassarve, som ser ut til å like seg som pionerplante i slike rundballer. For garden ellers kan nevnes engsmelle, nyseryllik, tunbalderbrå, tungras, ugrasløvetann og åkerminneblom, den gamle, naturaliserte hageflyktingen prestekrage og jordbruksflyktingene hundegras og timotei. Det er registrert 112 karplanter, 26 innførte og 29 kulturfavoriserte opprinnelige.

Ø. Femundshytta

Se tabell1 og lokalitetsbeskrivelsen side 41 for lokalitet 51. Dette er den nordvestligste grenda i Engerdal, skjønt nå er det bare en gard igjen. Det er registrert 99 karplanter på garden og hytteområdet, 21 innførte og 24 kulturfavoriserte opprinnelige. Verdt å nevne er de nye ugrasene amerikamjølke og ugrasløvetann, det kuttråkkfavoriserte paddesiv og den gamle, naturaliserte hageflyktingen reinfann. Av nokså nyinnførte ugras i Engerdal har også nyseryllik funnet veien helt hit.

RESULTATER OG DISKUSJON

Tabellene 1 og 2 presenterer plantelister fra i alt 62 kulturlandskap fordelt over hele kommunen. De fire landskapene Haugen, Husfloen, Buvika og Femundshytta fra tabell 1 er gjentatt i tabell 2. Dessuten inngår tømmervelta i Engerdalssetra, tørrenga ved Femundsundet samt Plassen og Bakken ved Galten fra tabell 1 i grendene i tabell 2. Samlet dekker dermed tabellene 54 uavhengige landskap som er lagt til grunn for statistikken nedafor. Antatt utgåtte planter, dekningskategori 0, er ikke tatt med i optellingen.

Ti (10) innførte karplanter forekommer i minst 39 av landskapene (frekvens i prosent bak navnet):

Engsyre 93, ryllik 89, kvitkløver 87, småsyre 80, tunrapp 78, høymol 74, ugrasløvetann 74, rødkløver 72, smångkall 72, grasstjerneblom 70.

De fleste artene er rene ugras, med ugrasløvetann som det yngste. Kvitkløver og rødkløver er gamle jordbruksflyktninger som er helt bofaste.

Ytterligere 8 planter er registrert i minst halvparten av landskapene:

Timotei 63, vanlig arve 63, groblad 61, stornesle 59, vassarve 56, engreverumpe 54, hundegras 54, tunbalderbrå 54.

Timotei og engreverumpe er gamle jordbruksflyktninger, mens hundegras er innført som slåttegras på 1970-tallet. Resten er ugras, der den aggressive nyinnvandrerer tunbalderbrå har erobret det meste av kommunen som landet for øvrig (Galten 2008: 212).

De påfølgende 15 taksa forekommer i mer enn 25 % av landskapene:

Beitemarikåpe 46, engrapp 46, beitesvever 44, snauveronika 44, gulaks 41, tunsmaarve 41, engsmelle 39, fjellflokk 37, kveke 37, nyseryllik 35, stormaure 35, amerikamjølke 33, reinfann 31, gjeter taske 31, vårpengeurt 28.

Nyinnvandrerne amerikamjølke, nyseryllik og stormaure er sammen med fjellflokk i rask spredning. Fra 2002 til 2007 har amerikamjølke spredt seg gjennom hele kommunen (Galten 2008: 163).

Så følger enda 18 taksa med frekvens på minst 10 %:

Prestekrage 24, kjerteløyentrøst 22, kvassdå 20, skoggråurt 20, blåkoll 19, tungras 19, knereverumpe 19, bladfaks 17, blåleddved 17, hagerips 17, sandskrinneblom 17, karve 15, vanlig tiriltunge 15, strandrør 15, engsvingel 11, toppklokke 11, åkerminneblom 11, åkertistel 11.

De fire plantegruppene inneholder til sammen 51 taksa. I denne siste gruppa er særlig blåleddved og sandskrinneblom i rask spredning. Førstnevnte er også funnet i andre typer vegetasjon enn nevnt i denne rapporten (Galten 2008: 204). Tett opp til siste gruppa, med 9 % frekvens (registrert i 5 landskap), følger akeleie, engmarikåpe, lupin, nordlig strandbalderbrå og attstående rabarbra.

Grovt sett har den sørøstre del av kommunen det mildeste klimaet, den beste jordbunnen og er tettest befolket (Galten 2008). Her er heller ingen høye fjell som sperrer for planteinnvandring, slik som Sølen i vest sperre innvandring fra Rendalen. Dermed er det nærliggende å anta at mangfold og mengde av innførte planter er størst i denne delen. Men ser vi på tabell 1 er ikke dette umiddelbart synlig. Øyan i Femundsmarka og Elvåsvollen ved Isteren har like mange innførte planter som Engerdalssetra. Her er det tydelig at det er variasjonen i kulturmarktypene og variasjon i typenes høyde over havet som er medvirkende. Dessuten er områdene svært uensartet i størrelse. Tabell 1 viser imidlertid at gjennomsnittet av arter totalt er litt større i Engerdalen-Femund østside enn i Elvdalen-Femund vestsida (se høyre kolonne i tabellhodet). For innførte arter eller kulturfavoriserte arter er forskjellen knapt påvisbar.

Tendensen er mye tydeligere i tabell 2 der kulturmarktypene er ensartet og forskjellen i høyde over havet ikke er så stor. Forskjellen i gjennomsnitt for totalt antall arter og for kulturfavoriserte opprinnelige arter er imidlertid liten. Men gjennomsnittet av innførte arter er tydelig større i øst enn i vest. Tendensen kan tydeliggjøres og nyanser framkommer dersom vi ser på gjennomsnittstallene med standardavvik for både østsida og vestsida delt i en søre, en midtre og en nordre tredel, se tabellen nedafor.

Arter	Engerdalen-Femund østside			Elvdalen-Femund vestsida		
	A-D	E-J	K-N	O-T	U-X	Y-Æ
Innførte	46 ± 7	36 ± 10	24 ± 8	30 ± 7	36 ± 10	18 ± 7
Kulturfavoriserte	37 ± 4	30 ± 5	24 ± 3	29 ± 7	34 ± 3	24 ± 4
Totalt antall	121 ± 20	109 ± 19	86 ± 21	89 ± 20	117 ± 19	101 ± 21

For Engerdalen-Femund østside er det en tydelig nedgang i gjennomsnittet for alle tre kategoriene innførte, kulturfavoriserte og totalt antall arter fra sør til nord. Det samme gjelder ikke for Elvdalen-Femund vestsida. Der har den midtre delen høyest gjennomsnitt for alle tre kategoriene. Ikke uventet ligger nordre tredel klart under søre tredel i gjennomsnittlige innførte og kulturfavoriserte opprinnelige planter. Men den nordre delen har høyere gjennomsnittlig totalt artsantall en søre del. Dette skyldes dels at lokalitetene i nord er mindre avgrenset slik at mye opprinnelig vegetasjon er blitt med i artslista, dels at lavfurumoene langs Femundselva i Elvdalen ikke frambyr så stort arts mangfold.

Sammenligner vi øst og vest, ser vi at Engerdalen har et klart høyere artstall enn Elvdalen. Midtre del er derimot ganske lik for de tre kategorier, der antall innførte planter er helt lik. Her befinner vi oss på *Drevsjøsletta* der jordbunn, klima og bosetning er nokså lik både nord-sør og øst-vest. I den nordlige tredelen er andelen innførte planter og kulturfavoriserte opprinnelige planter klart større i øst enn i vest, mens det gjennomsnittlige totale artsantallet er størst i vest.

Alt i alt ender dermed Engerdalen i sørøst og Drevsjøsletta over midtre tredel av kommunen med størst mangfold av innførte planter så vel som for kulturfavoriserte opprinnelige og totalt antall planter.

Engerdal har statistisk sett ingen frostfrie måneder i året (Galten 2008: 17-18). Frost i vekstsesongen stenger den varmekjære floraen, som mange av de innførte plantene er en del av, effektivt ute. De varmekjære plantene greier ikke å modne frø, og det blir bare spredte og tilfeldige etableringsforsøk som raskt blir slått tilbake. Men her er marginene små, så en liten bedring av sommerklimaet kan føre til at noen varmekjære vekster klarer å sette frø og etter hvert etablere seg. Slik kan en økende innvandring av slike planter være en indikasjon på klimaendring.

En oversikt over varmekjære planter i Engerdal er gitt i *Karplantefloraen i Engerdal* (Galten 2008: 55-56). Oversikten inneholder stort sett opprinnelige planter, og av disse er engnellik (1865), engtjæreblom (1916) og smalfrøstjerne (1938) bare registrert én gang, mens smånøkkel er sett to ganger (1938, 1972). Til denne gruppa hører også krattssoleie, påstått funnet av Sørensen i 1865, men observasjonen er kanskje en feiltolking av engsoleie (Galten 2008: 125).

Tabellen på neste side gir en oversikt over status for et utvalg innførte planter, der flertallet er svakt varmekjære. Årstallene bak plantenavnet forteller når planten ble registrert, men samtidig ser en også når botanikere besøkte Engerdal og samlet planter, se Galten 2008. Først ute var Sørensen (1865) og Aagaard (1872). Rundt århundreskiftet og tidelig 1900-tall var Olinus Nyhuus sin periode, mens Gunnar Samuelsson overlappet og tok over fram mot siste verdenskrig. Så ble det en lang pause til 1970- og begynnelsen av 1980-årene da Reidar Elven, Johan Kielland-Lund og Finn Wischmann sto for innsamlingene. 1990-tallet tilhørte Anders Often, mens de mange funnene fra årtusenskiftet har kommet i forbindelse med mine innsamlinger til *Karplantefloraen i Engerdal*.

Gamle dagers botanikere tok ofte inn på gardene. Dermed kom de lett til funn av åkerugras. Olinus Nyhuus skriver for eksempel på belegget av åkertistel: "I Aker på Hylleraasen (Lærer Andersens Gaard)". Det er likevel bare 4 gamle, varmekjære ugras som ikke er funnet igjen. Det ene av dem, klengemaure som Aagaard påsto å ha funnet på Femundsanden, er dessuten mest sannsynlig en feiloppfatning av sumpmaure (Galten 2008: 187).

Tolv gamle ugras er gjenfunnet etter 1970. Av disse vet vi ikke helt sikkert om meldestokk og pengeurt ble funnet i nåværende Engerdal på 1800-tallet. Sørensen oppgir bare Trysil. Meldestokk tolkes her i vid forstand. Artskomplekset oppfattes i dag som to arter, meldestokk og svenskmelde, se senere i diskusjonen.

Av gamle innførte, bofaste planter er bare fem taksa tatt med i tabellen. Tungras må oppfattes i vid forstand. Det er i alle fall registrert tre subspecies taksa av denne arten etter tusenårsskiftet – taksa som bare kan skilles på innsamlet materiale (Galten 2008: 109). Nevnes må også sandskrinneblom, samlet første gang av Samuelsson, Dahl og Sander "in graminosis ad templum" på Drevsjø i 1938 (Galten 2008: 129). Arten er nå i massiv spredning i området.

To nokså fiktive plantegrupper er gamle attstående og nye plantete taksa. Registreringer her avhenger av om botanikeren søker helt inn til hus og hager, og det er i alle fall for etterkrigstidas botanikere sjelden. Frekvensen for de gamle attstående er nok derfor høyere enn tabell 2 viser, og det er sikkert flere potensielle hageflyktninger også. Utvalget av nye plantete er arter som antas å ha et potensiale for spredning. Særlig ugrasklokke – vokser i gammeltunet på Vestre Sorken – er en aggressiv nykommer som nok vil sette spor. Flertallet av disse nyregistrerte plantene er enda så hagetilknyttet at de ikke ble tatt med i Engerdalsfloraen (Galten 2008).

Av nye tilfeldige planter har honningurt, norsk mure og raps kommet til og gåsemure er gjenfunnet på Drevsjø etter at Engerdalsfloraen var ferdig. Jordbruksveksten raps og ugraset åkerkål danner et interessant artspar. De er svært nær beslektet og kan trolig krysse seg med hverandre. Dette har vært anført som et problem sia raps for dyrking i stor skala har vært (er?) genmanipulert for å tåle ugrasmiddel. Ved kryssing med ugraset åkerkål kan resistensgener dermed overføres til villplantene.

Den største gruppa i tabellen er de nye plantene som er under etablering. Det er et skjønn når en plante skal oppfattes som *tilfeldig* og når den skal får status *under etablering*. Marginale og diskutabile arter her er akeleie, bladfaks, gul gjøglerblom, gjeldkarve og fôrvalurt. Det er disse marginale artene som er interessante og som ved tydelig etablering vil være markante indikatorer på klimaendring.

Gamle, ikke gjenfunnet

[Klengemaure 1872]
 Kvit jonsokblom 1865
 Åkerreddik 1865
 Åkersennep 1865

Gamle, gjenfunnet

Burot 1865, 2006
 Fjellflokk 1872, 2000
 Firkantperikum 1897, 2005
 Gulda 1916, 1990
 Harestarr 1936, 2002
 Krusetistel 1865, 2007
 Linbendel 1865, 1990
 Meldestokk s.l. 1865?, 1971
 Pengeurt 1865?, 2007
 Rødknapp 1865, 1990
 Takhaukeskjegg 1865, 2007
 Åkertistel 1917, 1972

Gamle, etablerte

Sandskrinneblom
 Timotei
 Tungras
 Ugrasbalderbrå
 Vanlig engrapp

Gamle plantet/attstående

Hagerips
 Humle
 Rabarbra
 Tromsøpalme

Nye, tilfeldige

Dunhavre 2006
 Grasløk 1971, 2005
 Gåsemure 1968, 2008
 Hjertebergenia 2002
 Honningurt 2008
 Italiensk raigras 2007
 Lintorskemunn 2001
 Jordrøyk 1968
 Norsk mure 2008
 Prydbetonie 2007
 Raps 2008
 Sibirvalmue 2007
 Småsylarve 1990
 Svensk skrinneblom 1990
 Åkerkål 2007
 Åkersvineblom 1984

Nye plantet

Blodmure 2007
 Hagtorn 2007
 Ridderspore 2007
 Rynkerose 2007
 Rødhyll (?) 2006
 Svartor (1951), 2000
 Ugrasklokke (?) 2007

Nye, under etablering

Akeleie 1974
 Alsikekløver 1974
 Amerikamjølke 2001
 Bladfaks 1990
 Blåleddved 2002
 Brønnekarse 2001
 Engklokke 2007
 Engsvingel 1984
 Fôrvalurt 2007
 Gjeldkarve 2007
 Gjerdevikke 2001
 Gulflatbelg 1990
 Gul gjøglerblom 1990
 Karve 2002
 Korsknapp 1970
 Kveke 1972
 Lupin 2002
 Nordlig strandbalderbrå 02
 Nyseryllik 1972
 Stormaure 1990
 Strandrør 1974
 Toppklokke 1990
 Tunbalderbrå 1974
 Tveskjeggveronika 2004
 Vanlig tiriltunge 2003
 Veitiriltunge 2006
 Vinterkarse 2004
 Vrangda 2007
 Vårpengeurt 1971
 Åkerminneblom 1974

Det er forventet at flere av de tilfeldige artene, både fra gruppa *gamle gjenfunnete* og fra *nye tilfeldige* vil etablere seg etter hvert som klimaet endres. Det har vært en påfallende økning både av nye arter og i frekvensen av tidligere registrerte innvandrere de siste tre år. Økningen er så markant at den ikke bare kan skyldes at innsamlingsarbeidet til *Karplantefloraen* ble konsentrert om kulturlandskapene den siste feltsesongen (2007). Undertegnede har fulgt med i utviklingen inne på dyrket mark ved Galten sia begynnelsen av 1960-tallet. I denne tida har floraen på innmarka vært nokså konstant. Men fra 2006 ble det med ett en sterk økning av ugras i kunstengene. I 2007 fikk jeg anledning til å se nærmere på dette på «Fantkoiehaugen» 2 km sør for Galten. Dette er en 20 mål stort nyrydning som ble dyrket opp rundt årtusen-skiftet og tilsådd med timotei som dominant, men med innslag av blant annet bygg og italiensk raigras. Sommeren 2007 ble nydyrkingen liggende brakk for et år, og 2. september foretok jeg en registrering av plantene i kunstenga.

Planteliste fra «Fantkoiehaugen». Symbolbruk: 1: planten er registrert; 2: sjelden, stedvis dominant; 3: vanlig; 4: vanlig, stedvis dominant. Arter som er belagt ved herbariet i Oslo er merket med *. Det er registrert 39 taksa.

Jordbruksarter

Bladfaks *Bromopsis inermis* 3
Bygg *Hordeum vulgare* 3
Engrapp *Poa pratensis* ssp. *pratensis* 3
Italiensk raigras *Lolium multiflorum* 1*
Kvitkløver *Trifolium repens* 1
Rødkløver *Trifolium pratense* 3
Strandrør *Phalaris arundinacea* 1
Timotei *Phleum pratense* 4

Ugras

Engsyre *Rumex acetosa* ssp. *acetosa* 1
Gjetertaske *Capsella bursa-pastoris* 4*
Grasstjerneblom *Stellaria graminea* 1
Groblad *Plantago major* ssp. *major* 3
Høymøl *Rumex longifolius* 3
Knereverumpe *Alopecurus geniculatus* 1
Kveke *Elytrigia repens* var. *repens* 3
Linbendel *Spergula arvensis* 4*
Pengeurt *Thlaspi arvense* 1*
Ryllik *Achillea millefolium* 1
Småsyre *Rumex acetosella*
ssp. *acetosella* 1
Skoggråurt *Omalotheca sylvatica* 1*
Stornesle *Urtica dioica* ssp. *dioica* 1

Svenskmelde *Chenopodium suecicum* 4*
Tunbalderbrå *Lepidotheca suaveolens* 4
Tungras *Polygonum aviculare* s.l. 1*
Tunrapp *Poa annua* 4
Ugrasbalderbrå *Tripleurospermum inodorum* 3*
Ugrasløvetann *Taraxacum* sect. *Ruderalia* 1*
Vassarve *Stellaria media* 4
Åkerkål *Brassica rapa* ssp. *campestris* 1*

Kulturfavoriserte opprinnelige

Bringebær *Rubus idaeus* 1
Engkvein *Agrostis capillaris* 4
Fjelltimotei *Phleum alpinum* 1
Geitrams *Chamerion angustifolium* 3
Krypsoleie *Ranunculus repens* 1
Rødsvingel *Festuca rubra* ssp. *rubra* 3
Smyle *Avenella flexuosa* 1
Sølvbunke *Deschampsia cespitosa* 1

Andre opprinnelige

Selje *Salix caprea* ssp. *caprea* 1
Svartvier *Salix myrsinifolia* ssp. *myrsinifolia* 1

Den massive forekomsten av linbendel, svenskmelde og ugrasbalderbrå er en ny og spesiell opplevelse. Som tidligere nevnt noterte Sørensen meldestokk som vanlig i Trysil, men vi vet ikke om registreringene hans omfatter sørlige Engerdalen også. På den tida var ennå ikke svenskmelde skilt ut fra komplekset som egen art, og det er fortsatt svært vanskelig å skille de to artene. Det er derfor greit å oppfatte komplekset samlet her. Reidar Elven registrerte meldestokk på Grøtådalsetra i Femundsmarka i 1971. Sia ble den ikke sett før den dukket opp i en jordhaug ved Drevsjø kirke i 2005. Det nye med «Fantkoiehaugen» er den massive forekomsten. Slik forekomst gjentok seg på kunsteng på Nedre Galten i 2008, og det synes som om meldestokk/svenskmelde nå er i stand til å modne frø. Spesiell er også forekomsten av pengeurt og åkerkål, begge nokså varmekjære ugras. De er tilfeldige, men det blir interessant å se om de nå vil bli oftere observert i området. Her kan også legges til funn av blomstrende honningurt (*Phacelia tanacetifolia*) i kunsteng ved Nedre Galten i 2008. Denne velduftende arten dyrkes enkelte steder som fôrplante for bier. Ved Galten har den fulgt med i såfrøblandingen og har altså vært i stand til å blomstre.

Innledningsvis ble det nevnt at materialet som er beskrevet i denne rapporten ble innsamlet i andre sammenhenger. Innsamlingsmetodene er ikke ensartet i områdeutvelgelse og områdestørrelse for å gi best mulig sammenlignbarhet. Rapporten er tilpasset det ofte uensartete materialet som foreligger. Det er for eksempel noen lokaliteter som har påfallende høyt artsmangfold, se for eksempel Gululivollen i tabell 1 (153 arter) og Galten i tabell 2 (142 arter). Slike topper skyldes jevnt besøk av botanikere mer enn spesielt stort artsmangfold sammenlignet med andre lokaliteter. På Gutulivollen har mange botanikere foretatt gjentatte

grundige registreringer. Og ved Galten har undertegnetde ruslet rundt, fulgt med og sett planter komme og forsvinne gjennom mange år.

Men begrensninger i materialtilfang, innsamlingsmetode – eller snarere mangel på en slik – og fordelingen og intensiteten av registreringene til tross, materialet ser ut til å gi en rimelig god status for den innførte floraen i Engerdal per 2008.

SAMMENDRAG

Innledningsvis beskrives 52 kulturlandskap. Av disse er 10 vurdert til å ha regional verdi og 30 har lokal verdi.

Det har vært mulig å oppstille plantelister fra 34 av kulturlandskapene (tabell 1) og fra 28 grender (tabell 2). Når det justeres for at kulturlandskapene og grendene overlapper noe, er 54 uavhengige landskap/grender presentert med plantelister.

De innførte artene er rangert etter frekvens i de 54 uavhengige landskap/grender. Ti innførte arter forekommer i minst 70 % av dem (39 landskap/grender), med engsyre som den mest frekvente (93 %). Engerdalen i sørøst og Drevsjøsletta over midtre tredel av kommunen har størst mangfold av innførte arter. Dette er betinget av kommunens geologi, klima, tilgjengelige innvandringsveier og bosettingsmønste.

Av svakt varmekjære innførte planter er 24 (25) gamle innførte og 53 er nye innførte (Galten 2008). Av de gamle innførte er 5 godt etablert, 4 er attstående, 12 er tilfeldige, mens 3 (4) ikke er gjenfunnet. Av de nye innførte er 7 arter mulige hageflyktninger i framtida, 16 er tilfeldige og 30 er under etablering. Det er de gamle og nye tilfeldige artene som ved tydelig etablering med frømodning vil indikere klimaendring. Meldestokk/svensk melde er et godt eksempel på en innført plante som nå trolig er i stand til å modne frø og som dermed endrer status fra tilfeldig til etablert.

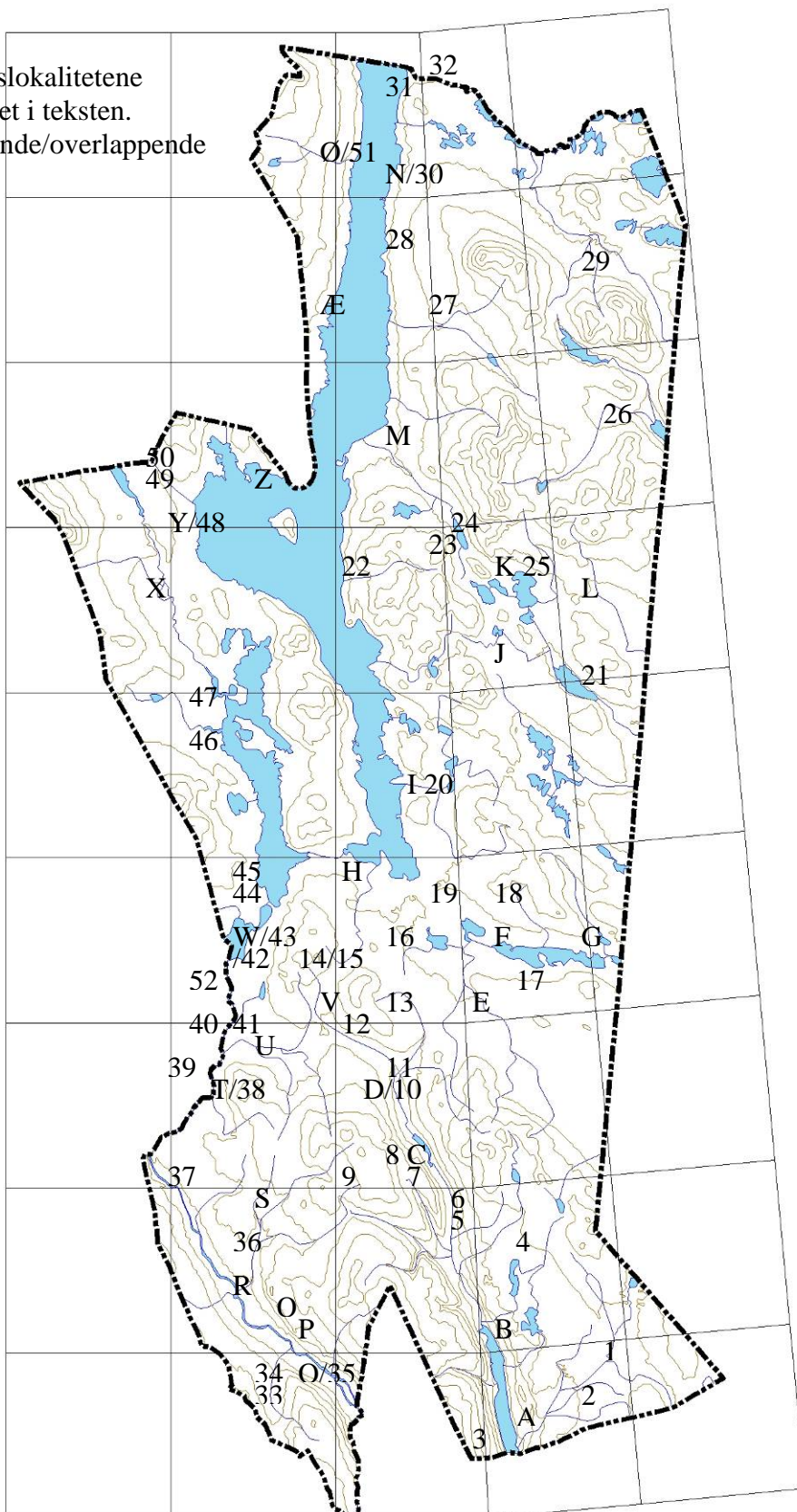
LITTERATUR

- Andersen, O. (red.). 1981. Bygdebok for Engerdal, bind I-III, 3. opplag. Engerdal kommune/Elverum Trykk AS, 1460 s.
- Austad, I., Hamre, L.N. & Ådland, E. Gjengroing av kulturmark. Rapport fra nordisk forskerseminar i Sogndal 15. - 18. september 2001. Bergen Museums Skrifter 15: 1-138.
- Bakkestuen, V., Stabbetorp, O., Eilertsen, O., Often, A. & Brattbakk, I. 2000. Terrestrisk naturovervåking. Vegetasjonsøkologiske undersøkelser av boreal bjørkeskog i Øvre Dividal og Gutulia nasjonalparker - reanalyser 1998. NINA Oppdragsmelding 612: 1-58.
- Direktoratet for Naturforvaltning (DN), 1999. Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13, Trondheim, 238 s.
- Eilertsen, O. & Often, A. 1994. Terrestrisk naturovervåking. Vegetasjonsøkologiske undersøkelser av boreal bjørkeskog i Gutulia nasjonalpark. NINA Oppdragsmelding 285: 1-69.
- Fremstad, E., & Moen, A. 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. Rapport botanisk serie 2001-4, Norges teknisk-vitenskapelige universitet, Vitenskapsmuseet, 231 s.
- Galten, L. 2002. "Beretning om en botanisk Reise i Omegnen af Fæmunsøen" – gjenfangster og nye funn i den gamle mesters fotefår. Blyttia 60: 81-95.
- Galten, L. 2003. Østlandsavdelingen, sommerekursjon i Engerdal. Blyttia 61: 86-89.
- Galten, L. 2006a. Galtsjøen naturreservat – en våtmark i Femundsvassdraget. Blyttia 64:38-53.
- Galten, L. 2006b. Høstmarinøkkel *Botrychium multifidum* funnet i Engerdal, Hedmark. Blyttia 64: 189-190.
- Galten, L. 2007. Kamtusensblad *Myriophyllum sibiricum* i Engerdal. Blyttia 65: 255-259.
- Galten, L. 2008. Karplantefloraen i Engerdal. Eget forlag/AR Smith Grafisk, Tynset, 304 s.
- Haugan, R. og Often, A. 1998. Status for truete arter i Hedmark. Karplanter. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern avdelingen. Rapport nr. 17/98, 110 s.
- Kielland-Lund, J. 1972. Landskap og vegetasjon. I: Borgos, G., Elven, R. (red): Femundsmarka og Gutulia. Norges nasjonalparker 4. Lutherstiftelsens Forlag, Oslo, 116 s.
- Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.) 2006. Norsk Rødliste 2006 – 2006 *Norwegian Red List*. Artsdatabanken, Norway. 416 s.
- Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora. 7. utgåva. Redaktør: REIDAR ELVEN. Det Norske Samlaget, Oslo. 1230 s.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss. 200 s.
- Nyhuus, O. 1936. Floraen i Trysil. Nytt Magasin for Naturvitenskapene 76: 21-72.
- Often, A. 1991. Botaniske strøboobservasjoner på østsida av Femunden, Hedmark. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern avdelingen. Rapport nr. 56/91, 62 s.
- Often, A., Bratli, H., Galten, L., Bruserud, A & Reiso, S. In prep. Kulturlandskap i Hedmark:

- Botaniske registreringer. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern avdelingen. Elektronisk rapport (2008. 171 s.)
- Reiso, S. 2005. Kartlegging og verdivurdering av naturtyper og biologisk mangfold i Engerdal kommune. Siste sjanse – rapport 2005 – 3, 31 s.
- Samuelsson, G. 1938. Spridda antäckningar om Norges flora. 2. En antäckning om floran vid Lillebo i Drevsjø, Hedmark. *Nytt Magazin for Naturvitenskapene* 78: 72-74.
- Spangen, A. 2004. Femundsåtene. I anledning 100-årsjubileet til Fæmund II. AS Fæmund @ 2004 Røros, 95 s.
- Stortingsmedling 2003-2004. Rovvilt i norsk natur. Stortingsmelding nr.15. Det kongelige miljøverndepartement. 134 s.
- Sørensen, H.L. 1867. Beretning om en botanisk Reise i Omegnen af Femundsøen og i Trysil. *Nyt Magazin for Naturvidenskaberne* 15: 185-240.
- Wischnann, F. 1975. Østlandsavdelingen: sommerekursjon til Engerdal. *Blyttia* 33: 94-96.
- Wold, O. 1989. Gutulia nasjonalpark. Botaniske undersøkelser i Gutulia nasjonalpark 1988. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvern avdelingen. Rapport nr. 29/89, 35 s.
- Aagaard, Aa. 1874. Supplement. Fortegnelse over en del Planter, bemærket i samme Egn. I: O.E. Schiøtz: Beretning om nogle Undersøgelser over Sparagmit-Kvarts-Fjeldet i den østlige Del af Hamar Stift. *Nyt Magazin for Naturvidenskaberne* 20: 117-123.

VEDLEGG 1:
 Kart over alle
 kulturlandskapslokalitetene
 som er beskrevet i teksten.
 /: Sammenfallende/overlappende
 lokaliteter.

Vedlegg 2: Tabell 1. PLANTELISTER FRA KULTURMARK I ENGERDAL

* : Taksonet er belagt ved Herbariet i Oslo (O)

SKALA: 1: registrert; 2: registrert og stedvis dominant; 3: vanlig; 4: vanlig og stedvis dominant; 0: trolig utgått

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida														Gjennomsnitt ± standard avvik									
	1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	17	19	21	22	26	29	30	35	38	39	40	42	43	44		45	46	47	48	51	52			
Norsk navn/Lokaliteter	Littråsen - seterlandskap	Røsetra - setervoll	Blakkstørlendet - beteskog	Engeråa - ådrag	Øst for Østvang - skog	Bergesetra - voll og setermyr	Nord for Bergesetra - flukteng	Øveråsen - seterlandskap	Engerdalssetra - tømmervåle	Engerdalssetra - skole	Nordrevollen - setervoll	Hekkeskarmyra - slåttemyr	Femundsetra - setervoll	Sørjoten - ødegard	Bjørnåsmoen kloakkepøni	Femundsåsen fellesbete	Gutulvollen - setervoll	Storbekken - ødegard	Øyan - fattig slåttemyr	Grøtdalsetra - setervoll	Haugen - ødegard	Hustloen - jordbruksgrennd	Femundundet - tørreng	Myrstadvetta - tømmervåle	Røskjovetla - tømmervåle	Plassen ved Galten	Bakken ved Galten	Setertjønna - tjønnstarrslått	Isterheim - ødegard	Hogsetvollen - ødegard	Elvåsvollen - fiskevær	Buvika - brygge og fiskevær	Femundshytta - smeltehytte	Kvannstøtten - jostlatter		Alle	1 - 30	35 - 52
INNFORTE ARTER	18	20	9	17	6	4	7	22	17	23	29	1	9	23	15	17	31	12	24	6	15	22	9	12	7	6	29	0	19	19	23	11	21	6	15 ± 8	15 ± 8	14 ± 9	
Ugras	14	15	8	12	4	3	5	16	14	12	20	1	7	15	14	12	25	9	20	6	11	16	8	10	6	5	24	0	12	13	15	10	18	6				
Plantet og attstående	1	1	0	0	0	0	0	2	0	2	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0				
Hageflyktninger	1	0	0	1	0	0	0	1	1	4	4	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	2	0	4	0	1	0					
Jordbruksflyktninger	2	4	1	4	2	1	2	3	2	5	4	0	2	6	1	5	4	3	4	0	4	4	0	2	1	1	5	0	3	6	4	1	2	0				
OPPRINNELIGE ARTER																																						
Kulturfavoriserte	33	17	26	40	18	32	32	20	27	22	36	19	24	26	8	11	41	28	35	18	23	34	23	25	19	18	27	9	21	30	30	20	24	25	25 ± 8	26 ± 9	23 ± 6	
Tjønnstarr-slåttegras	6	1	0	4	1	6	0	0	0	0	1	5	2	0	1	0	4	1	5	0	1	2	0	1	1	0	0	7	0	1	1	3	3	5				
Myrslåttegras	2	0	0	3	0	3	0	0	0	0	3	3	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0					
Jotlåttegras	3	0	3	4	3	3	3	0	3	3	3	3	3	0	0	0	4	1	0	0	0	1	0	2	3	0	3	0	1	2	2	0	0	3				
Andre	87	21	56	85	53	80	63	35	38	59	65	74	45	25	6	11	72	55	64	20	34	45	14	24	31	2	41	41	22	34	37	37	51	75				
SUM antall arter	149	59	94	153	81	128	105	77	85	107	137	105	84	74	30	39	153	98	128	44	73	104	46	64	61	26	100	60	63	86	94	73	99	114	88 ± 34	95 ± 37	76 ± 26	

	Engerdalen-Femund østside															Elvdalen-Femund vestside												Latinsk navn										
	1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	17	19	21	22	26	29	30	35	38	39	40	42	43		44	45	46	47	48	51	52			
Åkertistel																1																						Cirsium arvense
Plantet og attstående																																						
Hagerips														1																1							Ribes rubrum	
Humle								1		1																			1								Humulus lupulus	
Lerk										1																											Larix decidua	
Rabarbra		1						1																													Rheum x rhabarbarum	
Svartor										1																											Alnus glutinosa	
Hageflyktinger																																						
Blåleddved				1				1		1	1												2												1		Lonicera caerulea	
Firkantperikum											1*																								2*		Hypericum maculatum	
Fjellflokk										1					2								1*						1		2*					Polemonium caeruleum		
Grasløk																																		1		Allium schoenoprasum ssp. schoenoprasum		
Hjertebergblom										1																										Bergenia cordifolia		
Lupin											1																									Lupinus polyphyllos		
Prestekrage																	1						1													Leucanthemum vulgare		
Reinfann								1		1							1																	1		Tanacetum vulgare		
Toppklokke	1									1																				1						Campanula glomerata		
Jordbruksflyktinger																																						
Engrapp								1		1				3		3	4	1					1											2	3		Poa pratensis ssp. pratensis	
Engreverumpe				4		1				4			1	4						2		4											1	3	2		Alopecurus pratensis	
Engsvingel										1				1*																					1		Schedonorus pratensis	
Hundegras		1		4						1				1		4													1								Dactylis glomerata	
Kvitkløver	1	1	1	1	1		1	3	4	1	4			1	4	3	1	1		1	3		1	1	1	3		2	4	1	1	3			Trifolium repens			
Rødkløver	1			1	1		1	1	3	1	3*			4	1	3	1	1		1	3					3		1	4	3					Trifolium pratense			
Strandrør		1																																		Phalaris arundinacea		
Timotei		1									1			2	4	1	1	1		1	1						1		2	1	1		1		Phleum pratense			
OPPRINNELIGE ARTER																																						
Kulturfavoriserte																																						
Aurikkelsveve									1							1		1				1	4*				1										Hieracium lactucella	
Ballblom				3*		1*				1							1*	1		1									1	1*	2*						Trollius europaeus	
Bleikstarr				1	1											1																					Carex pallescens	
Blåklokke	1			3	1		1		3	1	1			3		1	3	3	1	1	1	1	3			3	3					1		3		Campanula rotundifolia		
Bringebær	1	2			1		1				4			2	2		1						1	1	2		1								1		Rubus idaeus	
Dunkjempe																																					Plantago media	
Einer	3	3	3	3	1	3	1	4	2	1	3	2	4	4		4	1	4	1	3	1	2	1	2	1	1		1	1	1	1	1	4	3		Juniperus communis s.l.		
Engfrytle				1		1	1		1	1	3			1*			3	1					1	1			3*	3		3				1		Luzula multiflora ssp. multiflora		
Engkvein	3	4	3	1		3	1		1	1	4			3	4	1	1	3	1	3			3	4	1	3	4			3				3	1	Agrostis capillaris		
Engsnelle																	1																				Equisetum pratense	
Engsoleie	1	1	4	3	3	3	3	3	1	1	4	3	4	1	1	4	3	3	3	3	3	3	3	1	1		1	3		3	4	3	1	3	3	Ranunculus acris		
Fingerstarr				1*	1																																Carex digitata	
Finnskjegg	4	4	2	3		3		4	2		2	2	2	4		4	4	4	4		2			4	4	4*	4				4	4	4			Nardus stricta		
Fjellfrøstjerne				3*		3*	1				1	4	3																								Thalictrum alpinum	
Fjellgulaks	3			1		3						1	4	4			3		2	4	1				1				2	3	4	3	3*			Anthoxanthum nipponicum		
Fjellkvann	1		1	3		1	1	2	1	1						1	1	1		1	1	1	3	3		1			4		1				3	Angelica archangelica ssp. archangelica		

	Engerdalen-Femund østside															Elvdalen-Femund vestside												Latinsk navn							
	1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	17	19	21	22	26	29	30	35	38	39	40	42	43		44	45	46	47	48	51	52
Rabbesiv	1		1		6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	17	19	21	22	26	29	30	35	38	39	40	42	43	44	45	46	47	48	51	52	Juncus trifidus
Rogn	1		1	3	1	3	1	1	1		3	1	1	1		1	1		1		3			1		1		1	1	1	1	1	1	Sorbus aucuparia ssp. aucuparia	
Rustjerneblom	1*																																	Stellaria longifolia	
Rusttjønnaks	1*			1*																								1*						Potamogeton alpinus	
Rynkevier							2*																											Salix reticulata	
Rypebunke																		1																Vahlodea atropurpurea	
Rypebær	1		1									1									1											1	Arctous alpinus		
Rypefot																									1									Lycopodium clavatum ssp. monostachyon	
Røsslyng	1		1	3	4	1	1	1	1	1		1	4	1	2	1		3				1	4	4		1	4		1		1	1	Calluna vulgaris		
Sauetelg	1					1*	1	1			1		1			1	1	1		1						1				2	1*	1	Dryopteris expansa		
Selje				1	3					1*	1			1		1	1	1	1							1*		3	1				1	Salix caprea ssp. caprea	
Setermjølke	1*	1					1	1			2	1				1	1	3		3	1					1							1	Epilobium hornemannii	
Setersoleie	1*							1													1*													Ranunculus hyperboreus ssp. hyperboreus	
Setersyre																1																		Rumex acetosa ssp. lapponicus	
Setervier										1	1*																							Salix myrsinifolia ssp. borealis	
Silkeselje																	1*																	Salix caprea ssp. sphacelata	
Skavgras				2*			1				1*	1																					1	Equisetum hyemale	
Skinntryte	1	1	4	3	1	3	1	1		2	1	4	3	4		1	1	3	4				1	1		1	4	1	1	2	4	3	3	Vaccinium uliginosum	
Skjøløk																																			Cystopteris fragilis
Skogarve			1							1*	1		1			1		1															1	1	Cerastium fontanum ssp. fontanum
Skogburkne																1						1					1						2	1	Athyrium filix-femina
Skogjamne																									1										Diphasiastrum complanatum ssp. complanatum
Skogmarihånd					3	3*	1		1	1*	1*	1*				3	1																		Dactylorhiza fuchsii
Skogsiv	1			1	3				1		3										1	1			1							4	1*	Juncus alpinarticulatus	
Skogsnelle		1	1	3	1	2			1	2	4	1	1			4	1	3		1	1					1	2	1	2	1		1	3	Equisetum sylvaticum	
Skogstjerne	1	1	3	3	3	3	1		1	1	3	1	3	3		3	1	1	3		3	3		3	1	1	3	3	3	3	3	3	1	Trientalis europaea	
Skogstorkenebb	1	1	4	3	3	4	4	2	1	1	4		4	1		3	1	3			1		1	1	1		4	1	4			3	Geranium sylvaticum		
Skrubber																					2														Chamaepericlymenum suecicum
Slirestarr	1		1	1	3	3				1		1	1			1	1	1						1	1								1	Carex vaginata	
Smalsoldogg						1																													Drosera anglica
Småmarimjelle			1	3	3	1	1	1	1	1	3	1	2			1	1	1												1*	1		1	Melampyrum sylvaticum	
Smårørkvein	1*								1*		2		1*			1*	1			1											1*	1*		Calamagrostis neglecta	
Småsvaks											4*																								Eleocharis quinqueflora
Småtranebær	1					1					1	3																1					1	1	Oxycoccus microcarpus
Småtveblad							1			1																								1	Listera cordata
Småvassoleie	1*																																		Batrachium trichophyllum
Småvier							1*																												Salix arbuscula
Snøull	1*																		1			1*													Eriophorum scheuchzeri
Stautpiggknopp	1*																																		Sparganium emersum
Stivstarr	1		1*					3					1						1	4				1								1	1	Carex bigelowii ssp. rigida	
Stjernesildre					1															1		1	1											Saxifraga stellaris	
Stjernestarr	1	1				1					1					1												1*					1	Carex echinata	
Stolpestarr	1		1	4		2					2	4				2	1	3	2	3					4			4	1		2	1	3	3	Carex nigra var. juncea
Stor myrfiol	1			3						1		3						1									1							3	Viola epipsila
Stormarimjelle	1		4*	1		1	3				3					3	3	3	1									1	4	3	3	1	1	1	Melampyrum pratense
Stortranebær																													1*						Oxycoccus palustris
Stortveblad											1*																								Listera ovata

Vedlegg 3: Tabell 2. PLANTELISTER FRA GRENDENE I ENGERDAL

* : Taksonet er belagt ved Herbariet i Oslo (O)

SKALA: 1: registrert; 2: registrert og stedvis dominant; 3: vanlig; 4: vanlig og stedvis dominant; 0: trolig utgått

Norsk navn/Grender	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestside														Gjennomsnitt ± standard avvik		
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø	Alle	A - N	O - Ø
	Røa-Hylleråsen	Heggeriset	Engerdal sentrum	Engerdalsetra	Kvitten	Drevsjø	Lillebo	Femundsanden	Sorken	Småsjøvollen	Eigådalen	Valdalen	Eigå	Haugen	Husfloen	Søre Elvdal	Høyberget	Snera	Granberget	Femundsundet	Ulvågrenda	Glatvola	Gallen	Sømaen-løten	Buvika bygge	Nålødden-Solli	Jonasvollen	Femundshytta			
INNFØRTE ARTER	54	50	42	38	26	54	41	33	33	27	30	20	32	15	22	29	28	25	33	41	35	28	51	31	11	15	26	21	32 ± 11	35 ± 12	28 ± 10
Ugras	41	35	31	23	16	42	30	24	21	20	24	15	21	11	16	19	22	17	22	25	24	22	35	19	10	13	20	18			
Plantet og attstående	2	3	2	1	0	0	0	1	1	0	0	2	1	0	0	1	0	1	3	3	1	0	2	0	0	0	0	0			
Hageflyktninger	5	5	3	7	5	6	4	1	5	1	1	1	4	0	2	2	0	0	0	6	5	0	3	5	0	0	1	1			
Jordbruksflyktninger	6	7	6	7	5	8	7	7	6	6	5	2	6	4	4	7	6	7	8	7	5	6	11	7	1	2	5	2			
OPPRINNELIGE ARTER																															
Kulturfavoriserte	37	32	40	40	31	37	34	24	30	24	29	21	24	23	34	23	26	26	23	39	30	34	37	34	20	24	29	24	30 ± 6	30 ± 7	29 ± 6
Andre	36	26	65	24	40	41	51	40	29	52	54	23	23	35	48	24	37	21	16	40	35	41	54	57	41	81	57	54			
Antall arter	127	108	147	102	97	132	126	97	92	103	113	64	79	73	104	76	91	72	72	120	100	103	142	122	72	120	112	99	102 ± 22	104 ± 23	100 ± 22

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida														Latinsk navn	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø		
Ugras																														
Amerikamjølke	1		1*	1		1*	1		1*	1					1*				2*		1*	1	2*					1*	Epilobium ciliatum ssp. ciliatum	
Beitemarikåpe	3		3	1*	3	3*	3*	1		4*	2	4	1			1*	1*			1		1*	1*						Alchemilla monticola	
Beitesvever	1	1	1	1		3	3	3	3		1			1	1	1		1	1	1			1				1	1	Hieracium seksjon Vulgata	
Blåkoll	1		1	1							1				2*						1		1						Prunella vulgaris	
Brønnkarse						1*																	1*						Rorippa palustris	
Burot		1*	0			1*			0			0																	Artemisia vulgaris	
Dunhavre						1*																							Avenula pubescens	
Engmarikåpe		1*														1*	1*									1*			Alchemilla subcrenata	
Engsmelle	3	3	1	1		3*	1	1	1*		1		3	1				1						1	1		2	1*	Silene vulgaris	
Engsyre	3	4	4	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3	3	3	3	3*	1	3	3	2	1		3	3	Rumex acetosa ssp. acetosa
Engtjæreblom	0																												Viscaria vulgaris	
Gjeldkarve					1*																								Pimpinella saxifraga	
Gjerdevikke	1					2*																							Vicia sepium	
Gjetertaske	3					1	1	1	1	3			1					1	1	1		1	4*	2*					Capsella bursa-pastoris	
Grasstjerneblom	1	1	1	1	1	3*	1	4	4	3	3	3	3	1	1	1	1	1	1	1	3	1	3	3		1	1	1*	Stellaria graminea	
Groblad	4*	3	3	3	4	3	4	1	1	1	1	1	1		1	3	3	4	3	2	1	3	4	1	1		1		Plantago major ssp. major	
Gulaks	1	4	4			1	2*	2	1		3	4				3				1	1		3*			2	1	Anthoxanthum odoratum		
Guldå		1	1*								1																		Galeopsis speciosa	
Gulflatbelg	1					1	1*														1*								Lathyrus pratensis	
Gåsemure						1																							Argentina anserina	
Harestarr		1*																						1*					Carex leporina	
Høymol	3	3	3	1	4	4*	3	1	4	3	4	4	1	1	1	2	1	1	1	4	3	3	4	1	1	1	4	1	Rumex longifolius	
Jordrøyk																								0					Fumaria officinalis	
Karve	4*	2	3*			1*									2*		4*	3	1*										Carum carvi	
Kjerteløyentrøst	1*	1	1		1	3*	3			1	1		4							3			3	1					Euphrasia stricta	
Knereverumpe	1*	1*								1									1*	1			1*	1*		1*	1		Alopecurus geniculatus	
Korsknapp						1																	1						Glechoma hederacea	
Krusetistel	1*	2						0															0						Carduus crispus ssp. multiflorus	
Kvassdå	1	1				1*						1*							1*				1*						Galeopsis tetrahit	
Kveke	1	1				2	1	4*	4		1	1	4							3	2		2*	1					Elytrigia repens ssp. repens	
Kvit jonsokblom			0																										Silene latifolia	
Linbendel		1*	0			0			0		1																		Spargula arvensis	
Meldestokk		1*				1*																							Chenopodium album	
Nordlig strandbalderbrå						1*																1*		1*			1*		Tripleurospermum maritimum ssp. subpolare	
Nyseryllik						1*		1		1	1		3	1						1	2*	1		1			1	1	Achillea ptarmica	
Paddesiv																							1					1*	Juncus bufonius ssp. bufonius	

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida											Latinsk navn				
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y		Z	Æ	Ø	
Ryllik	3	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	3	4	3	4*	4	4	4*	3	3	1	4	4	Achillea millefolium	
Rødknapp	1*		1*					1*											1*									Knautia arvensis		
Sandskrinneblom	1	1				1*	1*		2*								3*											Arabidopsis arenosa		
Skoggråurt	1			1*		1											1*	2*				1*						Omalothea sylvatica		
Småengkall	1	1	3	3	3	4*	3	3	3	4	1	1	3				1	1	1	3	1*	3	1	1		1		Rhinanthus minor s.l.		
Smånøkkel		0																										Androsace septentrionalis		
Småsyre	1*	3	3	3	4	3	4	3	3	3	3	1			1	3	3	3	3	3	1	3	3*	3	3	1*	3	3	Rumex acetosella ssp. acetosella	
Snauveronika	1		1	1		1									1	1	1		1	1	1		1			1	1	1*	Veronica serpyllifolia ssp. serpyllifolia	
Storarve	1*																												Cerastium arvense	
Stormaure	3	1	1		1	3	1*	1									3	1*	1		1	1	1	1*					Galium mollugo	
Stornesle	2	4	2	2		2	2	1	2	2		2	2	1	1	4	2	4	2	4	1	4	4						Urtica dioica ssp. dioica	
Svensk melde	1*																						2*						Chenopodium suecicum	
Svensk skrinneblom						1*																							Arabidopsis suecica	
Takhaukeskjegg		0	0			0	0										1*												Crepis tectorum	
Tunbalderbrå	4*	4	1		2	1	1	3	2	4*	2	1	4		1	1	1	4*	4	4	1	1	4*	2*			1	Lepidothea suaveolens		
Tungras							1*	1*	0	1*		0	0					2*				2*				1*	1*	Polygonum aviculare s.l.		
Tunrapp	4	1	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	1	3	4	3	4	3	4	4	4	3	1	1	3	3	3	Poa annua	
Tunsmåarve	1	1	1			1*	1				1	1				1				1	1	1			1	1*	1*	Sagina procumbens		
Tveskjeggveronika	1*																												Veronica chamaedrys	
Ugrasbalderbrå														1															Tripleurospermum inodorum	
Ugrasløvetann	3	3	1	3	4	4	3	1	3	3	3		3		1	3	3	3	4	3	4	4	4	3	1	3	1	1	Taraxacum seksjon Ruderalia	
Vanlig arve	1*	1	1		1	1	1	1	3*	3	3	1	1	1	1	1			1			3*	3	1	1	3	1*	1*	1*	Cerastium fontanum ssp. vulgare
Vanlig bakkestjerne	1*	1															1												Erigeron acer ssp. acer	
Vanlig tiriltunge		1*		1*		1	1*	1									3*						1*	1*					Lotus corniculatus var. corniculatus	
Vassarve	1	1	4		2	1	1	1	2	3	4	1	1						2	4	1	1	4	2		1	2	1	Stellaria media	
Veitiriltunge			1*																		1								Lotus corniculatus var. sativus	
Vinterkarse																							1*						Barbarea vulgaris var. vulgaris	
Vrangdå			1*																										Galeopsis bifida	
Vårpengeurt	3	3	3	1		1*	1	1			1					1		1		1	1		1						Noccaea caerulea	
Åkerminneblom	1*	1	1*			1*											1*										1*		Myosotis arvensis	
Åkerreddik	0																												Raphanus raphanistrum ssp. raphanistrum	
Åkersennep						0			0																				Sinapis arvensis	
Åkersvineblom		0																											Senecio vulgaris	
Åkertistel	1		1			1	1*																2*						Cirsium arvense	
Plantet og attstående																														
Blodmure		1																											Potentilla atrosanguinea	
Hagerips			1					1								1		1	1	1	1								Ribes rubrum	

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestside														Latinsk navn	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø		
Hagtorn		2																												Crataegus sp.
Humle											1																			Humulus lupulus
Lerk			1	1																			1						Larix decidua	
Rabarbra																		1	1				1						Rheum x rhabarbarum	
Ridderspore	1																			1									Delphinium elatum	
Rynkerose	1	1										1																	Rosa rugosa	
Rødhyll																		1											Sambucus racemosa	
Tromsøpalme												1*																	Heracleum tromsoeensis	
Ugrasklokke									1																				Campanula rapunculoides	
Hageflyktninger																														
Akeleie	1*			1					1		1*	1																	Aquilegia vulgaris	
Blåleddved						1														2	1		1						Lonicera caerulea	
Firkantperikum												1*																	Hypericum maculatum	
Fjellflokk	1	1		1	1	4	1	2	1	1	1	1		1*	1					1	1			1				Polemonium caeruleum		
Fôrvalurt	1*																												Symphytum asperum	
Grasløk	1				1				1																				Allium schoenoprasum ssp. schoenoprasum	
Hagesveve					1	2*	4*													1									Hieracium aurantiacum ssp. aurantiacum	
Lintorskemunn		1	1																				1*	1					Linaria vulgaris	
Lupin	1				1	1																1							Lupinus polyphyllus	
Prestekrage	1	1	1	1		1	1		1		1				1	1						1					1		Leucanthemum vulgare	
Prydbetonie																												1*	Stachys macrantha	
Reinfann	1	1	2	1	1	1	1				1	1	1									1	1		1	1		1	Tanacetum vulgare	
Sibirvalmue		1																											Papaver croceum	
Sylsmåarve											1																		Sagina subulata	
Toppklokke																					1	1			1				Campanula glomerata	
Jordbruksflyktninger																														
Alsikekløver																												2*	Trifolium hybridum	
Bladfaks			2*			1		1	1		1	1			1*	1							2*						Bromopsis inermis	
Engrapp	3	1			3	2	1			1					1	3	1	3	3	4	4	4		1	1		2	Poa pratensis ssp. pratensis		
Engreverumpe	3	4	4	4		4	4	4		2		1	4	4		4	1	4	4	4	4	4	2	2	1			Alopecurus pratensis		
Engsvingel						1													1					1*					Schedonorus pratensis	
Honningurt																								1*					Phacelia tanacetifolia	
Hundegras	1	3	4	1	1	1	3	1	1	1	1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	Dactylis glomerata		
Italiensk raigras																								2*					Lolium italicum	
Kvitkløver	4	4	4	3	4	4	4	4	3	4	4	4	4	1	3	4	3	4	3	4	4	4	3	4	3	1	3	4	3	Trifolium repens
Raps																								1*					Brassica napus	

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida														Latinsk navn
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø	
Rødkløver	3	4	4	4	3	4	4	2	3	1	1		3	1	3	4	3	4	3	4	4	3	4	3			3		Trifolium pratense
Strandrør		1					1*	1	1									2*	2			2*							Phalaris arundinacea
Timotei	3	4	4	4	3	4	3	2	1	1	2		2	1	1	1	1	1	2		1	2	1			2	1	Phleum pratense	
OPPRINNELIGE PLANTER																													
Kulturfavoriserte																													
Aurikkelsveve	1		3	4	3	1	2		2		1*			1					4*	1	1*	1						Hieracium lactucella	
Ballblom	1		1			1*						1	1						2*		2	1*						Trollius europaeus	
Blåklukke	3	3	3	3	3	4	1	3	3			3	1	1	3		3	1	3	1	1	3*	1			3	3	Campanula rotundifolia	
Bringebær	4	4	4	2	1				1						1	4	4	2	4	1	1		1	1				Rubus idaeus	
Dunkjempe	1																			1*								Plantago media	
Einer	1		1	2	4	1	3	2		4	4	4	2	3	1	1	3	1	1	4	1	2	1	2	1	2	2	4	Juniperus communis s.l.
Engfrytle	3	3	3	3	3	1						1		1	3		1	1	3	3*	3	3*						Luzula multiflora ssp. multiflora	
Engkvein	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		2		4	3	4		4	4	4			4	3	Agrostis capillaris	
Engsnelle	1		2			1			1																		1	Equisetum pratense	
Engsoleie	3	3	4	3	3	4	4	4	4	3	4	3	3	3	3	3	3	3	4	4	2	4	4	3	1	3	3	Ranunculus acris	
Fingerstarr	1		1													1												Carex digitata	
Finnskjegg				4	2		2	4	2	2	4	4	2		2					2			4*	4	4	4	2	4	Nardus stricta
Fjellfrøstjerne			1*																			1						Thalictrum alpinum	
Fjellgulaks					1*	3	1		1		1			1						1				1	3		1	3*	Anthoxanthum nipponicum
Fjellkvann	1	1	1	1	1	2	4					1	1	1	1		1		1			4	1	1		1	1	Angelica archangelica ssp. archangelica	
Fjellrapp	1	1	1	3	1	1	3*							1	1*	3	3	3	3*	1	1	1*		1*				Poa alpina var. alpina	
Fjelltimotei	1		1	1	1		1	1	1	3	3		1	3	3		1		1	1	1	3	3	3	4	3*	3	3*	Phleum alpinum
Fuglevikke	3	3	3	1*		4*	4*	1	2					1		1	1		1	1								Vicia cracca	
Føllblom	1	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	1	3	3*	1	4	1	4	4	4	4	3	1	4	1	1	Leontodon autumnalis var. autumnalis
Geitrams	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	2	4	4	3	1	4	4	4	4	4	2	4	4	3	1	1	3	4	Chamerion angustifolium
Glattmarikåpe			1												1													Alchemilla glabra	
Grannmarikåpe	3		1*		1*		1*		1*									1*						1*				Alchemilla filicaulis	
Harerug	3	3	3	3	4	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	Bistorta vivipara
Hestehov	1	2	3	1			1			1*							1*		1							1*			Tussilago farfara
Hundekjeks	4	4	4	2	4	4	4	1	4		3	1	4	1	1	4	1	1	4	4	2	4	1*	1		1*	1*	1	Anthriscus sylvestris
Hundekvein							1	1						1														3*	Agrostis canina
Høstmarinøkkel																							2*						Botrychium multifidum
Hårfrytle	1	1	1	1	1		1		1	3	3	3			3	1	3	1		1		1	3	3		1	1	Luzula pilosa	
Hårsveve		1																	1										Hieracium pilosella
Krattsoleie								0																					Ranunculus polyanthemus
Krypssoleie	3	1	4	1	1	2	4	4	4	4	4	1	1	1	1				1	4	4	4	3	2	1	2	4	1	Ranunculus repens
Kvitmaure							1								1			1		2	1			1		1			Galium boreale

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida														Latinsk navn					
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø						
Legeveronika	1	1													1*	1							1*										Veronica officinalis	
Maiblom	1		1								1				4		3	1	2				1	1								Maianthemum bifolium		
Marinøkkel	1*						1*		1*								1*					1	3*		1*							Botrychium lunaria		
Markjordbær	2	1	2												1		3*	1														Fragaria vesca		
Markrapp			1*			1*																1		1*		1					Poa trivialis			
Myrtistel										3		1																				Cirsium palustre		
Nyresoleie					1	1			1													1*										Ranunculus auricomus agg.		
Rød jonsokblom	1	1	3	1	3	3	3	1	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	1	3	1	1	3*	1	1		1	3			Silene dioica			
Rødsvingel	3	3*	3	4	3	3*	4	1	4*	1	1	1	4		4	1		4	4	4	4	4	1			1	3				Festuca rubra ssp. rubra			
Sauesvingel		3	4	4	4	4		2	4		3		2		4	4	3	4	1	4		3	4*	4	4	4	3	3			Festuca ovina			
Seterfrytle				1	3	1	1	3			3	3	1		1					1		3		1			3	3*			Luzula multiflora ssp. frigida			
Setergråurt						1			1	3	3	1										1					1					Omalothea norvegica		
Seterrapp	4	3	1	1	3	4*	4	3*	4	3	3		3	3*	3	4*	3	3		3*	1		4	1		1*	1*	1			Poa pratensis ssp. alpigena			
Setersmårve				1*													1*						1*									Sagina saginoides		
Seterstarr				1	3	1	1	3		1	3	1	1	1	1	1		1		3	3	2	3*	3	3		1	1*			Carex brunnescens ssp. brunnescens			
Setersveve						1*					1									1		1*										Hieracium suecicum		
Skarmarikåpe				1*		1														1*			1									Alchemilla wichurae		
Skogrørkvein		1					4		1	2	4				1	2			1	1						2		4	2	2		Calamagrostis phragmitoides		
Skogstjerneblom	2	1	1			1									1	1							1					1*	1			Stellaria nemorum		
Skogsvever	1*		1	1	1					1		1					1	1		1	1		1	1			1	1	1			Hieracium seksjon Hieracium		
Slåttestarr			1	2	2	1	1	4	1		4	3		3	2	1				1	1	1	1	1	2	3	3	4	3			Carex nigra var. nigra		
Smalfrøstjerne							0																										Thalictrum simplex	
Smalsyre		1*																															Rumex acetosella ssp. tenuifolius	
Smyle		4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	3	4	4	1	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	3			Avenella flexuosa		
Smårapp			1*																														Poa pratensis ssp. subcaerulea	
Snøsøte							0																										Gentiana nivalis	
Stakekarse	1*	1				1*																1*											Barbarea stricta	
Stemorsblomst	3	1	3	1		3		1	1				1				1					3	1	1	3*	1	1					Viola tricolor		
Sumpmaure	1	1		3			1								1							1	1		1							Galium uliginosum		
Sølvbunke	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	4	4	2		Deschampsia cespitosa		
Trådsiv						1	1	2	1	2	2			3	1						1	2	1	1	1		3	2	4			Juncus filiformis		
Vendelrot	1	1	1	1		1				1	1				1				1		1	1	1									Valeriana sambucifolia		
Vollmarikåpe							0																										Alchemilla subglobosa	
Åkersnelle		1	4	1	1	4	4			3	2		2	1		2		1	4	1	4	4	3*	4	3	1						Equisetum arvense ssp. arvense		
Andre opprinnelige																																		
"Vanlige" marikåper				1																1											1		Alchemilla spp.	
Bakkestarr																					2*												Carex ericetorum	

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida														Latinsk navn	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø		
Bekkeblom	1	1	1	1	1	1	4	2	1	3	2		2		1						2	1	2	3*	1	3	2	3	<i>Caltha palustris</i>	
Bekkekarse			1	1											1							1	1			1			<i>Cardamine amara</i>	
Bekkestjerneblom														1															<i>Stellaria alsine</i>	
Bjønbrodd			1																			1					1*	<i>Tofieldia pusilla</i>		
Bladsveve												1*																	<i>Hieracium seksjon Foliosa</i>	
Bleikvier			1*																		1*			1*					<i>Salix hastata ssp. hastata</i>	
Blåbær	2		1	1	4	4	2	4	2	3	4	4	4		3	4	1	2		2	1		3	1		3	1	4	<i>Vaccinium myrtillus</i>	
Blåknapp				1			1*								1							1							<i>Succisa pratensis</i>	
Blålyng																												3*	<i>Phylodoce caerulea</i>	
Blåtopp										1																2			<i>Molinia caerulea</i>	
Blåvier					1*																								<i>Salix starkeana</i>	
Brearve																											1*		<i>Cerastium cerastoides</i>	
Breiull										2																			<i>Eriophorum latifolium</i>	
Broddeleg						1*																						1*	<i>Dryopteris carthusiana</i>	
Bukkeblad							2		2														1		3				<i>Menyanthes trifoliata</i>	
Dunbjørk	3	4	4	1	3	4	1	4	4	4	4	4	4	3	2	4	1	4	4	4	4	4	4	4	2	4	3		<i>Betula pubescens ssp. pubescens</i>	
Duskull							1	2		2	1				1									1	1	1	2	1	<i>Eriophorum angustifolium</i>	
Dvergbjørk				1				2	1	2	2												1	2	1	4	1	3	<i>Betula nana s.l.</i>	
Dvergjamne								1		1																	1*		<i>Selaginella selaginoides</i>	
Dvergmaure																								1*					<i>Galium trifidum</i>	
Elvesnelle							2	2	2		1				4										1	2			<i>Equisetum fluviatile</i>	
Engfiol	1*																			1									<i>Viola canina s.l.</i>	
Enghumleblom	3		1	1	1		1			3	2						1		1	1	2	4	1	2		3			<i>Geum rivale</i>	
Evjesoleie	1							1	1*						1									1	2	1	1		<i>Ranunculus reptans</i>	
Firblad			1																							1*			<i>Paris quadrifolia</i>	
Fjell- x rustjerneblom				1							1											1			1*	1*	1*	1	<i>Stellaria borealis x longifolia</i>	
Fjellbjørk																												4*	<i>Betula pubescens ssp. tortuosa</i>	
Fjellburkne																												2*	<i>Athyrium distentifolium</i>	
Fjellfiol																								1					<i>Viola biflora</i>	
Fjellkrekling	1	1	1	1	4	4	1	4	1	3	4	4	4		4	3	1	2	1	3	1	2	4	1	4	4	1	3	<i>Empetrum nigrum ssp. hermaphroditum</i>	
Fjellkvein										1				1													3			<i>Agrostis mertensii</i>
Fjell-lusegras																										1	1*	1*	<i>Huperzia appressa</i>	
Fjellmarikåpe		1	1	1*							1	3	3											1	3*		1		<i>Alchemilla alpina</i>	
Fjellminneblom			1														1*												<i>Myosotis decumbens</i>	
Fjellpestrot						2*																							<i>Petasites frigidus</i>	
Fjellpiggknopp																									1				<i>Sparganium hyperboreum</i>	
Fjellstarr			1*																										<i>Carex norvegica</i>	
Fjellstjerneblom												1		1															<i>Stellaria borealis</i>	

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida											Latinsk navn			
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y		Z	Æ	Ø
Fjelltirlunge																	2												Lotus corniculatus var. borealis
Fjellistel																					1				1			Saussurea alpina	
Fjelløyentrøst			1	1		1				1										1								Euphrasia wettsteinii s.l.	
Flaskestarr						2	2		2	2	2			4						1				2	1	2	1	Carex rostrata	
Flekkmarihand			1																									Dactylorhiza maculata	
Flekkmure	1	1						1*								1			1*	1								Potentilla crantzii	
Flotgras								1																				Sparganium angustifolium	
Frynsestarr														1												1	3*	Carex paupercula	
Fuglestarr			1*																									Carex ornithopoda	
Fugteløg	1	1	2						1	1	2				1	1	1			1	1		1		4	1	2*	Gymnocarpium dryopteris	
Furu	4	4	1	2	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4	2	1	3	3	1	4	4	4	4	1	1	4	4	2	Pinus sylvestris
Gjöksyre			2								1						1	1				1						Oxalis acetosella	
Glansmarikåpe								1*																				Alchemilla micans	
Gran	4	4	4	1	1	1	2			3	1	1	1	1	1	1	4	1		1		1	1	1	1	1	1	Picea abies	
Granstarr						1	2*														1*		2*			1*		Carex globularis	
Greplyng														1														1*	Loiseleuria procumbens
Grønnvier					1	1	1*	1	1				1		1	1		1		1		1	1	1	1	1	1	3	Salix phylicifolia
Gråor	1	1																											Alnus incana ssp. incana
Gråstarr			1	3			4			4	4			1	1					2		1	1	3	3	1	4	3	Carex canescens
Gulldusk							2*								1														Lysimachia thyrsoiflora
Gullris	1		1	1	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3		1	1	1		3	1		3	3	1	3	3	3	Solidago virgaurea
Gulstarr			1				1			2					1					1		1				1*			Carex flava
Hegg		1	1				1							1	1							1				1			Prunus padus
Hengeaks	1	1	1							1							1									1			Melica nutans
Hengebjørk	1*	1																					1*						Betula pendula var. lapponica
Hengeving				1																			1			1		1	Phegopteris connectilis
Hundekveke		1*	1																										Elymus caninus var. caninus
Hårstarr			1																										Carex capillaris
Istervier			1*	1*		1*	1		1*												1	1		1					Salix pentandra
Jåblom			1	1			1				3				1						1			1		1			Parnassia palustris
Kanelrose																					1	1		1					Rosa majalis
Kattefot	1	3	1	3	1									1		1	4*	3		3*		1	1*						Antennaria dioica
Kildemarikåpe				1*						1	1			1	1						2		1*	1*		1			Alchemilla glomerulans
Kildemjølke														1	1														Epilobium alsinifolium
Kildeurt				1*										1	1							1			1*		1*		Montia fontana
Klovasshår								1					2																Callitriche hamulata
Knollerteknapp				1*																									Lathyrus linifolius
Kolagråor							1*																				3*		Alnus incana ssp. kolaensis

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida											Latinsk navn				
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y		Z	Æ	Ø	
Kongsspir						1	1			3			1							2		1*	1	1	3*	1	3*	Pedicularis sceptrum-carolinum		
Korallrot																1*												Corallorhiza trifida		
Kvitbladtistel			3						1	1										1			1		1			Cirsium heterophyllum		
Kvitlyng																								1	3	1	1	Andromeda polifolia		
Lappvier		1	1	2	4	3	3	4	1	4	4	2	4	4	3	1			2	4	3	1	2	4	1	4	4	4	Salix lapponum	
Liljekonvall				1																								Convallaria majalis		
Linnea	3	1	1	1	1	1	1					1	1			1	1						1*		1	1		Linnaea borealis		
Lund- x blårapp																												1*	Poa nemoralis x glauca	
Lundrapp		1*	1																										Poa nemoralis	
Lusegras			1											1															Huperzia selago	
Maigull			1													1							1						Chrysosplenium alternifolium	
Mjødurt	4	4	4	1	1		1			4	2	1			1			2	1	2	2	2	1	3		4		Filipendula ulmaria		
Mjølbeær						1	1	1			1									1									Arctostaphylos uva-ursi	
Molte						1	1	1	1	1													1	2	1	4	1	3	Rubus chamaemorus	
Myrfiol	1			1	1			1		1	1			1	1							1	1	1	1			Viola palustris		
Myrfrytle	1*	1	1	1*	1		1	3		3				1	3			1		1	1	1	1	1	3	1	1	3	Luzula sudetica	
Myrhatt		1		1	1	1	1	1	2	1	1			1	3					2	1		1	1	1	3		1	Comarum palustre	
Myrklegg				1			1			1													1	1	1	3	1		Pedicularis palustris	
Myrmaure						1																						1	Galium palustre	
Myrmjølke						1*	1*								3	1							1	1		1	1	1	Epilobium palustre	
Myrrapp																													Poa palustris	
Myrsnelle					1	2	4			4											2	4	4				1		Equisetum palustre	
Myskegras			1							1	1	1											1						Milium effusum	
Nikkevintergrønn	1			1			1																1			1	1	1	Orthilia secunda	
Nordlandsstarr													1*														1*	3*	Carex aquatilis ssp. aquatilis	
Nyremarikåpe																											1*		Alchemilla murbeckiana	
Olavsstake							1																			1	1*		Moneses uniflora	
Ormetelg																													Dryopteris filix-mas	
Osp	1	1				1					1				1	2	1											1	Populus tremula	
Perlevintergrønn			1	1	1	1	1	1						1								1	1	1		1	1	1	Pyrola minor	
Rabbesiv																												1*	Juncus trifidus	
Rogn		3	3	1	1	3		1	1	1	3	3	1		3	3	3			1	1	1	1	1	1	1	1	1	Sorbus aucuparia ssp. aucuparia	
Rusttjønnaks					1																	1*							Potamogeton alpinus	
Rypebær				1							1			1														1	1	Arctous alpinus
Rypefot			1		1																1	1			1				Lycopodium clavatum ssp. monostachyon	
Røsslyng	1	1	1	2	4	4	2	4	1	3	1		4			4		1		2	2	2	1	1		4	1	1	Calluna vulgaris	
Sauetelg							1		1		1			1									1		1*	1		1	Dryopteris expansa	
Selje	3	3	3	1*	1	3	1	1	1		1	1	1			3	1	1	1	1	1		1	1*	1			1	Salix caprea ssp. caprea	

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestsida														Latinsk navn	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø		
Setermjølke			1											3	1							1	1					1		Epilobium hornemannii
Setersoleie														1*																Ranunculus hyperboreus ssp. hyperboreus
Setersyre																	1									1*			Rumex acetosa ssp. lapponicus	
Skavgras																	1*				1*					1*			Equisetum hyemale	
Skinstryte	1		1		1	4	1	1		3	1		2					1	1			1	3	1	4	4	1	3	Vaccinium uliginosum	
Skjermesvever																1	3*				1								Hieracium umbellatum	
Skogarve			1	1*				1*													1*							1	Cerastium fontanum ssp. fontanum	
Skogburkne							1								1						1		1					2	Athyrium filix-femina	
Skogjamne			1																	1	1*								Diphasiastrum complanatum ssp. complanatum	
Skogmarihand			1																							1			Dactylorhiza fuchsii	
Skogsiv		1	1	1	1	1*					1			1	1						1*	1	1	1	4	3	1*	1*	Juncus alpinoarticulatus	
Skogsnelle		1	1		2			2		1	4	1		1	1		1						1	3		3	1	1	Equisetum sylvaticum	
Skogstjerne	1		1	1	1	1	1	3	1	3	3	3	3		3	4	1	3	1	3	1	1	3	1	3	3	1	3	Trientalis europaea	
Skogstorkenebb	4	3	4	1	3	4	2			4	1	1	1		1	3	4	2	4	4	2	4	1	1		4	1		Geranium sylvaticum	
Skrubebær														2													3*	2*	Chamaepericlymenum suecicum	
Slirestarr					1			2		1	1																1		Carex vaginata	
Sløke		1		1			1			3										1	1	1	1	1		1			Angelica sylvestris	
Småbjørnnskjegg																								1		1			Trichophorum cespitosum ssp. cespitosum	
Småmarimjelle	3	3	4	1	4		4			3	3	1				1	1			1					1	1*	1		Melampyrum sylvaticum	
Smårørkvein		1		1*	1	1*	1	2	2	2			2		1							1			1*		1	1*	Calamagrostis neglecta	
Småtranebær							1																			1		1	Oxycoccus microcarpus	
Småtveblad																													Listera cordata	
Snøull					1*										1*														Eriophorum scheuchzeri	
Stivstarr																						1			1			1	Carex bigelowii ssp. rigida	
Stjernesildre														1	1		1*												Saxifraga stellaris	
Stjernestarr											1				1									1*					Carex echinata	
Stolpestarr		1	1		1		1	2		2	1			3								2	2		1	1	2	2	3	Carex nigra var. juncea
Stor myrfiol										1														1	1		1		Viola epipsila	
Stormarimjelle	1		3		4	4	1	1	3	3	3	1				1					3	1	2	1	1	1	4*	3	1	Melampyrum pratense
Storvassoleie		1			1			1																						Batrachium floribundum
Strengstarr																								1						Carex chordorrhiza
Stri kråkefot			1						1		1	1								1				1		1	1	1	1	Lycopodium annotinum ssp. annotinum
Sumphaukeskjegg											1																			Crepis paludosa
Sumpkarse																									1	1*				Cardamine pratensis ssp. paludosa
Sumpsivaks						1*																								Elecharis palustris ssp. palustris
Svartstarr			1*																											Carex atrata
Svartsveve																														Hieracium seksjon Subalpina
Svarttopp										1													1	1			3*			Bartsia alpina

	Engerdalen-Femund østside														Elvdalen-Femund vestside														Latinsk navn
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø	
Svartvier	3	2	1	3	4	4	4	1	4	3	1	1	3		1	1	1	4	2	4	3	3	2	3	1	3	3	1	Salix myrsinifolia ssp. myrsinifolia
Sveltstarr																								1		1			Carex pauciflora
Sveltull			1							2														1					Trichophorum alpinum
Sølvvier				2			3			4	1			1	1									1	3	3			Salix glauca ssp. glauca
Takrør	1	1				2	2																						Phragmites australis
Teiebær		1	2														3	1		1						1			Rubus saxalilis
Tepperot		1	1	1	1	1	1			1	1	3			1	1				1	1	1	1	1		1*		1	Potentilla erecta
Tettegras		1	1	1				1		1	3			1						1		1		1	1	3	1	1	Pinguicula vulgaris
Torvull					1			2	1	2	1												2	1	2	1	2	3	Eriophorum vaginatum
Trillingsiv			1*																			1*							Juncus triglumis
Trådstarr																										1			Carex lasiocarpa
Turt		1																											Cicerbita alpina
Tusenblad								1																					Myriophyllum alterniflorum
Tyrhjelm	2		2												1		2	1	4										Aconitum lycoctonum ssp. septentrionale
Tyttebær	1	1	1	2	4	4	2	4	2	3	4	4	4		3	4	1	2	1	2	1	1	4	1		3	1	3	Vaccinium vitis-idaea
Vasshøymol	1	1																											Rumex aquaticus
Vassreverumpe	1*	1	2			1*			2		1				1	1		1			1*	2	1		2		1*	Alopecurus aequalis	
Veikveronika			1*												1*														Veronica scutellata
Villrips															1		1												Ribes spicatum s.l.
Vrangsveve									1*																				Hieracium dubium